

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
VIEŠOJO SAUGUMO AKADEMIJOS
POLICIJOS VEIKLOS KATEDRA

TAUTVYDAS GUMAUSKAS
TEISĖS IR POLICIJOS VEIKLOS PROGRAMA

SPECIALISTAS EISMO ĮVYKIO TYRIME: TEORIJA IR PRAKTIKA

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė –
doc. Dr. Janina Juškevičiūtė

Kaunas 2020

TURINYS

Santrumpų sąrašas	3
ĮVADAS	4
1. SPECIALIŲ ŽINIŲ IR SPECIALISTO SAMPRATA.....	7
2. EISMO ĮVYKIŲ BAUDŽIAMOJI TEISINĖ IR KRIMINALISTINĖ CHARAKTERISTIKOS	13
2.1. Eismo įvykių baudžiamoji teisinė charakteristika	16
2.2. Eismo įvykių kriminalistinė charakteristika	20
3. SPECIALISTAS EISMO ĮVYKIO TYRIME	26
3.1. Specialistas baudžiamąjį proceso veiksmuose.....	26
3.1.1. Apžiūra	26
3.1.2. Apklausa	32
3.1.3. Pavyzdžių lyginamajam tyrimui paėmimas.....	34
3.1.4. Eksperimentas.....	36
3.2. Objektų tyrimas.....	38
3.2.1. Eismo įvykių ir transporto trasologijos tyrimas	39
3.2.2. Teismo medicininis tyrimas.....	42
3.2.3. Dažų ir lakų tyrimas	45
4. EISMO ĮVYKIŲ TYRIMO PRAKTIKA	48
4.1. Tyrėjų apklausos analizė.....	48
4.2. Specialistų apklausos analizė.....	58
4.3. Eismo įvykių tyrimų specialistų interviu analizė.....	69
IŠVADOS	74
PASIŪLYMAI	76
LITERATŪRA	78
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS	85
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA	87
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	88
PRIEDAI	89
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ.....	103

Santrumpų sąrašas

LR – Lietuvos Respublika;

BK – Baudžiamasis kodeksas;

BPK – Baudžiamojo proceso kodeksas;

TEĮ – teismo ekspertizės įstatymas;

KTC – kriminalistinių tyrimų centras;

LTEC – Lietuvos teismo ekspertizės centras;

VTMT – Valstybė teismo medicinos tarnyba;

AVPK – apskrities vyriausiasis policijos komisariatas;

TP – transporto priemonė;

t. t. – taip toliau;

kt. – kita;

str. – straipsnis;

d. – dalis;

žr. – žiūrėti.

ĮVADAS

Temos bendra charakteristika ir aktualumas. Eismo įvykiai – skaudus socialinis reiškinys, galintis paliesti bet kurį visuomenės narį, kadangi pažeidžiamos itin jautrios įstatymų saugomos vertybės. Tai yra žmogaus gyvybė, sveikata bei nuosavybė. Dėl šios priežasties žmonių padaryti kelių eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimai, sukėlę skaudžius padarinius visuomenei, pripažįstami nusikalstama veika.

Nusikalstamų veikų tyrimas yra sudėtingas pažinimo procesas, kurio pagrindas – platus šiuolaikinių technologijų bei mokslo žinių ir įgūdžių panaudojimas. Sėkmingas eismo įvykių ištyrimas be specialių žinių bei technikos taikymo sunkiai įsivaizduojamas, o kartais ir neįmanomas, todėl specialios žinios ir įgūdžiai baudžiamajame procese realizuojami per specialistą.

Tiriant eismo įvykius itin svarbu kruopščiai ir išsamiai atlikti visus ikiteisminio tyrimo veiksmus, kadangi neužfiksavus visų objektyvių duomenų, ilgėja eismo įvykių tyrimo trukmė bei komplikuojama sėkmė¹, atsiranda poreikis procesinius veiksmus atlikinėti papildomai praėjus tam tikram laikui po eismo įvykio. Tuomet neretai eismo įvykio vietoje buvę duomenys būna pasikeitę, netikslūs arba išnykę. Dėl neišsamiai atliktų tyrimo veiksmų įvykio kaltininkui suteikiama terpė gynybai. Taip eikvojamos valstybės lėšos, pareigūnų bei specialistų laikas, kyla sunkumų užtikrinant Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 1 ir 2 straipsniuose įtvirtintas nuostatas, t.y. – imtis visų įmanomų įstatymų numatytų veiksmų, kad nusikalstama veika būtų greitai ir išsamiai išaiškinta, veiką padaręs asmuo tinkamai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas.²

Eismo įvykiai kitų nusikalstamų veikų kontekste tarsi sumenkinami, jiems skiriama per mažai dėmesio, nepaisant to, jog eismo įvykių ištyrimui, kaip ir kitoms pavojingoms nusikalstamoms veikoms, neretai reikalinga net kelių visiškai skirtingų sričių specialistų žinių panaudojimo, objektų tyrimo atlikimo, siekiant nustatyti eismo įvykio kilimo priežastį bei kaltininką.

Baudžiamojo proceso figūra specialistas – mokslininkų nagrinėta sritis, tačiau specialisto reikšmės bei funkcijų eismo įvykių tyrime nagrinėjimui bei atskleidimui skirta itin mažai dėmesio, todėl tampa aktualu nustatyti specialistų reikšmę bei vaidmenį eismo įvykių tyrimuose.

¹ Žiūrėti Vilniaus apygardos teismo 2013 m. nutartį baudžiamojoje byloje Nr. 1A-252-209-2013 <https://e-teismai.lt/byla/26481014553912/1A-252-209-2013#>, kurioje konstatuota, jog pirmosios instancijos teisme eismo įvykių specialistas M. Č. paprašytas teismo paaiškinti specialisto išvadą nurodė, jog „kai atstumų nėra, tai ir tikslumų negali būti“.

² „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“. TAR. Žiūrėta 2018 m. kovo 3 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EC588C321777/RKDzuhQANj>

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis.

Specialisto procesinė figūra nagrinėta Lietuvos kriminalistų J. Juškevičiūtės³, E. Radzevičiaus⁴ ir kitų darbuose, tačiau iki šiol nėra parengtų darbų, ištyrusių specialisto funkcijas bei jo praktinį veiklos įgyvendinimą eismo įvykių tyrimuose. Dėl šios priežasties buvo pasirinkta tema „Specialistas eismo įvykio tyrime: teorija ir praktika“. Baigiamasis darbas laikytinas mokliškai nauju, kadangi darbe nagrinėjami specialisto veiklos ypatumus reglamentuojantys galiojantys teisės aktai, mokslinė literatūra, atlikti tyrimai, atskleidžiantys kylančias problemas pasitelkiant specialistus atliekant procesinius veiksmus eismo įvykių tyrimuose bei atliekant objektų tyrimus.

Tyrimo objektas. Specialisto funkcijų teisinis reglamentavimas bei veiklos panaudojimas eismo įvykių tyrime ir specialių žinių taikymas atliekant objektų tyrimus.

Tyrimo tikslas: išanalizuoti specialistų veiklos teisinį reglamentavimą, ištirti jų vykdomų funkcijų ypatumus eismo įvykių tyrime procesinių veiksmų atlikimo metu bei atliekant objektų tyrimus, nustatyti praktines specialisto veiklos įgyvendinimo problemas eismo įvykių tyrime ir pasiūlyti jų sprendimo būdus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti specialių žinių ir specialisto sampratą bei pateikti eismo įvykių baudžiamąją teisinę bei kriminalistinę charakteristikas;
2. Atskleisti specialisto funkcijas eismo įvykių tyrimo proceso veiksmuose;
3. Atskleisti specialistų atliekamų objektų tyrimų svarbą eismo įvykių tyrime;
4. Ištirti specialistų bei jų turimų specialių žinių naudojimą praktikoje, nustatyti problemas, su kuriomis susiduriama tiriant eismo įvykius.

Darbo metodika. Šiame darbe naudojami teorinis ir sisteminis analizės metodai – daug dėmesio skiriama teisės aktų, mokslinės literatūros analizei, siekiant ištirti specialisto funkcijų eismo įvykių tyrime teisinį reglamentavimą bei atliekamų veiksmų reikšmę. Empirinis metodas – tyrėjų ir specialistų anketavimo būdu gautų apklausų analizė bei nestruktūruotas interviu su eismo įvykių tyrimų specialistais, siekiant nustatyti specialistų vykdomų funkcijų praktinius aspektus bei problemas, su kuriomis susiduriama tiriant eismo įvykius.

Baigiamojo darbo reikšmė. Atsižvelgiant į tai, jog specialisto funkcijos eismo įvykio tyrime nėra plačiai nagrinėta tema, baigiamojo darbo metu gautos išvados bei pateikti pasiūlymai galėtų padėti įstatymų leidėjams bei Policijos vadovybei gerinti eismo įvykių tyrimų kokybę bei palengvinti BPK 1 ir 2 straipsnio nuostatų įgyvendinimą.

³ Janina Juškevičiūtė, „Specialių žinių panaudojimas tiriant nusikaltimus: būklė ir perspektyvos“ (Daktaro disertacija, Lietuvos teisės akademija, 1998)

⁴ Egidijus Radzevičius, „Specialių žinių panaudojimas tiriant nusikalstamus darbų saugos taisyklių reikalavimų pažeidimus: teorija ir praktika Lietuvoje“ (Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2006)

Darbo struktūra. Baigiamąjį darbą sudaro įvadas, keturi skyriai, išvados, pasiūlymai, pateiktas literatūros sąrašas, anotacija ir santrauka lietuvių bei anglų kalbomis, priedai. Pirmajame tyrimo skyriuje atskleidžiama specialių žinių bei specialisto samprata Lietuvoje bei kitose šalyse, nustatytos pagrindinės specialisto pareigos, teisės bei funkcijos, kurios detalizuojamos kituose baigiamojo darbo skyriuose. Antrajame skyriuje pateikiama eismo įvykio samprata, iširta baudžiamoji teisinė bei kriminalistinė charakteristikos, išanalizuoti statistiniai eismo įvykių duomenys. Trečiajame skyriuje detalios nustatytos bei iširtos specialistų galimybės užfiksuoti eismo įvykių tyrimui itin reikšmingus duomenis panaudojant specialias žinias, gebėjimus bei technines priemones procesinių veiksnių atlikimo metu bei atliekant objektų tyrimus. Baigiamojo darbo ketvirtajame skyriuje nustatomos problemos, su kuriomis susiduriama praktikoje, tiriant eismo įvykius.

Baigiamojo darbo ginamasis teiginys. Specialisto veiklos teisinis reglamentavimas pakankamai aiškiai nustatytas nacionaliniuose teisės aktuose, tačiau nagrinėjant specialisto veiklą praktikoje, nustatytos problemos, keliančios rimtų sunkumų tiriant eismo įvykius, galinčios turėti lemtingą reikšmę įvykio neištyrimui.

1. SPECIALIŲ ŽINIŲ IR SPECIALISTO SAMPRATA

Šiuolaikinėje visuomenėje nusikalstamų veikų tyrimas ir išaiškinimas sunkiai įsivaizduojamas be specialių žinių taikymo bei sparčiai besivystančių technologijų naudojimo, siekiant objektyviai ir greitai iširti nusikalstamas veikas. Apie specialistų reikalingumą rašė ir H. Malevski, J. Juškevičiūtė bei R. Burda: „su nusikalstamu įvykiu susiję tikrovės reiškiniai dažnai būna tokie sudėtingi ir saviti, kad siekiant juos iširti ir panaudoti įrodinėjimo procese būtina pasitelkti žinias iš įvairių žmogiškosios veiklos sferų.“⁵ Kadangi darbe nagrinėjama specialisto, kaip baudžiamojo proceso dalyvio reikšmė eismo įvykio tyrime, reikalinga išanalizuoti specialių žinių ir specialisto sąvokas, nustatyti kaip ir kokia forma specialiosios žinios gali būti pritaikytos baudžiamajame procese.

Dabartinės lietuvių kalbos žodžių žodyne⁶ sąvoka „specialus“ apibrėžiama, kaip atskiram reikalui skirtas, išskirtinis, tačiau tarptautinių žodžių žodyne⁷ galima rasti informatyvesnę paaiškinimą, kuriame nurodyta, jog „specialus“ tai:

- 1) „Susijęs su kokia nors specialybe, profesija, priklausantis kuriai nors siaurai visuomeninio gyvenimo, mokslo, meno, technikos sričiai;
- 2) Tam tikras, padarytas, ypatingas, išskirtinis (ne visiems, ne visais atvejais tinkamas)“⁸

Žodžio „žinios“ reikšmė dabartinės lietuvių kalbos žodyne⁹ aiškinama kaip kaupiama ar sukaupia informacija.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas yra pagrindinis teisės aktas reglamentuojantis baudžiamojo proceso nuostatas, tačiau jame specialių žinių samprata neįtvirtinta. Specialių žinių apibrėžimas pateikiamas Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatyme – „išsilavinimo arba specialaus pasirengimo arba profesinės veiklos dėka įgytos išsamios mokslo, technikos, meno ar bet kokios kitos žmonių veiklos srities žinios, reikalingos ekspertizei atlikti.“¹⁰ Atkreiptinas dėmesys į tai, jog TEĮ yra vienintelis teisės aktas Lietuvoje, kuriame įtvirtinta specialių žinių samprata. Autoriaus nuomone šis apibrėžimas vertintinas dviprasmiškai. Viena vertus, specialių žinių samprata per siaura, kadangi specialios žinios

⁵Ryšardas Burda, Janina Juškevičiūtė „Specialiųjų žinių naudojimo formų Lietuvos baudžiamajame procese optimizavimas“, *Jurisprudencija* 11, 89 (2006):19.

⁶Lietuvių kalbos žodynas, žiūrėta 2018 m. kovo 4 d., <http://www.lkz.lt/>

⁷Tarptautinių žodžių žodynas, žiūrėta 2018 m. kovo 4 d., <http://www.zodziai.lt/>

⁸Tarptautinių žodžių žodynas, *ibid.*

⁹Lietuvių kalbos žodynas, *op. cit.*

¹⁰„Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatymas“. LRS, žiūrėta 2018 m. kovo 4 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.193737/HBnffRkkRW?jfwid=-bgd9ajik6>

sutapatinamos tik su ekspertize ir „eliminuojamas specialistas kaip specialių žinių subjektas“¹¹, tačiau atsižvelgiant į tai, jog specialių žinių sąvoka įtvirtinta specifiniame ekspertizes bei objektų tyrimus atliekančios institucijos bei teismo ekspertų veiklą reglamentuojančiame teisės akte, ši samprata iš dalies suprantama ir atspindi specialių žinių reikšmę. Antra, ekspertai, atlikę objektų tyrimus, atsakymus išdėsto specialisto išvadoje¹², kas reiškia, jog eksperto bei specialisto figūras tarsi galima sutapatinti (objektų tyrimo prasme) ir specialiųjų žinių apibrėžimą suprasti plačiąja prasme bei taikyti ir specialistams. Tačiau autoriaus nuomone įstatymų leidejas, remiantis kriminalistų atliktais tyrimais bei gautomis išvadomis, turėtų įtvirtinti bendrąją specialių žinių sampratą, kadangi „Kriminalistikos kalbos tikslumas, t.y. vartojamų terminų vienodas supratimas, turi ne tik didelę teorinę, bet ir praktinę reikšmę, nes kriminalistika yra taikomasis mokslas.“¹³ Tokiu būdu būtų išvengiama taikomos skirtingos teisinės praktikos, kuri padėtų pagrindus taikomos praktikos plėtrai.¹⁴

Specialiųjų žinių sampratą analizavo kriminalistikos mokslininkai. Štai J. Juškevičiūtė išanalizavusi JAV, Vokietijos, Lenkijos, Rusijos, Didžiosios Britanijos bei Lietuvos baudžiamosios teisės literatūrą, specialių žinių sampratą pateikia sekančiai: specialios žinios – „tai gilios mokslo, technikos ar bet kurios kitos žmogiškosios veiklos srities žinios, įgytos išsilavinimo ir specialaus parengimo arba profesinės veiklos dėka, naudojamos gauti įrodomajai arba kitai informacijai, būtinai nusikaltimui iširti.“¹⁵ Ši specialių žinių samprata vertintina itin teigiamai, kadangi apibrėžiama ne konkreti specialių žinių panaudojimo sritis, o pateikiama apskritai su baudžiamojo proceso tikslu susijusi samprata. Autoriaus nuomone pritartina J. Juškevičiūtės¹⁶ nuomonei, jog policijos pareigūnas taip pat turi specialių kriminalistikos technikos žinių, tačiau jų negalima vadinti giliomis. Šios žinios, autoriaus nuomone, labiau prilygintinos profesinėmis žiniomis, kurių tiriant eismo įvykius dažnai nepakanka. Anot K. Stungio, „specialios žinios – tai procesinis pažinimo metodas, kurio turinį sudaro aukštesnis nei vidutinis žmogaus veikloje naudojamas žinių lygis, reikalingas informacijai, siejamai su byla, atskleisti ir suvokti, ir procesinė realizavimo forma, atitinkanti eksperto ar specialisto

¹¹ Eglė Bilevičiūtė ir Karolis Kurapka, „Specialiųjų žinių panaudojimo galimybės administracinio proceso ikiteisminėje ginčų nagrinėjimo stadijoje“, *Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika*, XV, II tomas, (2019): 60.

¹² Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros įsakymas „Dėl rekomendacijų dėl užduočių specialistams ir ekspertams skyrimo patvirtinimo“. TAR, žiūrėta 2018 m. lapkričio 10 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.A9B352D1618D/asr>

¹³ Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt., *Specialiųjų žinių taikymo nusikaltimų tyrime mokslinė koncepcija ir jos realizavimo mechanizmas* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012), 8.

¹⁴ Raimundas Jurka ir Karolis Kurapka „Specialiųjų žinių panaudojimo teisiniuose procesuose unifikavimas: realijos ir iššūkiai“, *Kriminalistika ir teismo ekspertologija*, Vilnius, Varšuva (2016): 241.

¹⁵ Juškevičiūtė, *supra note* 3: 26.

¹⁶ *Ibid*, 47.

kompetenciją.¹⁷ Lenkijos Respublikos kriminalistas T. Hanausek specialias žinias apibūdina kaip žinias, kurios viršija vidutinio intelekto ir vidutinio išsilavinimo lygio žinių bazę.¹⁸

Taigi, nors kriminalistikos mokslininkai specialias žinias apibūdina skirtingais žodžiais, jų samprata iš esmės suprantama panašiai – tai žinios, kurių dėka gaunama ir ištiriama vidutinės žinias turinčiam asmeniui „nematoma“ informacija apie įvykį, kuri reikalinga objektyviam įvykio ištyrimui.

Atsižvelgiant į tai, jog BPK įtvirtinta nuostata, kad specialistas yra specialių žinių bei įgūdžių turintis asmuo, privalu išnagrinėti specialisto sampratą. „Specialisto procesinės figūros atsiradimas baudžiamajame procese buvo susijęs su vis didesniu mokslo ir technikos laimėjimų taikymu atliekant tardymo (tyrimo) ir su tuo susijusius tardytojo pagalbininko vaidmeniu valdant šią techniką: ieškant, fiksuojant, paimant pėdsakus bei kitą nusikaltimo ištyrimui svarbią informaciją, būtinumu.“¹⁹ Specialistas, kaip baudžiamojo proceso figūra, BPK V skyriaus (liudytojai, ekspertai ir specialistai) trečiame skirsnyje (specialistai), susidedančiame iš dviejų straipsnių, 89 str. 1 dalyje apibūdinamas kaip „[...] reikiamų specialių žinių ir įgūdžių turintis asmuo, kuriam pavedama atlikti objektų tyrimą ir pateikti išvadą arba paaiškinimus jo kompetencijos klausimais.“²⁰

Specialistas panašiai apibūdinamas ir kitų valstybių teisinėje sistemoje. Štai Latvijos BPK 113 str. nurodyta, jog specialistas yra asmuo, pakviestas bylą vedančio pareigūno jam padėti tam tikroje situacijoje, naudojantis savo specialiomis žiniomis ar darbo įgūdžiais konkrečioje srityje.²¹ Pažymėtina, kad Rusijos BPK 58 str. specialistas apibūdinamas itin trumpai - asmuo, turintis specialių žinių.²² Darytina išvada, jog samprata apie specialistą, kaip proceso figūrą, padedančią tirti nusikalstamas veikas, skirtingose šalyse iš esmės suprantama taip pat.

Remiantis LR BPK 89 str. 1 d. bei 180 str. išskirtinos dvi specialisto funkcijos baudžiamajame procese:

- 1) Dalyvavimas proceso veiksmuose ir paaiškinimų pateikimas į klausimus savo kompetencijos ribose;
- 2) Objektų tyrimas gavus pavedimą ir išvados pateikimas.

Remiantis BPK 89 str. specialistais gali būti ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūnai arba šioje įstaigoje nedirbantys asmenys. Įstaigoje dirbantys pareigūnai yra įspėti dėl atsakomybės už

¹⁷Kęstutis Stungys „Specialių žinių samprata ir panaudojimo ypatumai“, *Jurisprudencija* 52, 44 (2004): 81.

¹⁸Ryszard Jaworski „Wiedza przeciętnego człowieka a wiadomości specjalne“, *Jurisprudencija* 18, 10 (2000): 75.

¹⁹Janina Juškevičiūtė „Specialisto veiklos reglamentavimas Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse“, *Jurisprudencija* 75, 67 (2005): 38.

²⁰„Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“, *supra note 2*.

²¹Уголовно - процессуальный закон Латвии, žiūrėta 2018 m. spalio 6 d., http://www.pravo.lv/likumi/29_upz.html

²²Уголовно - процессуальный кодекс Российской Федерации, žiūrėta 2018 m. spalio 6 d., http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34481/

melagingų paaiškinimų ar išvados pateikimą. Jeigu į pagalbą kviečiamas specialistas nedirbantis ikiteisminio tyrimo įstaigoje, kiekvieną kartą prieš atlikdami veiksmą, įspėjami pagal BK 235 str. dėl atsakomybės už melagingos išvados ar paaiškinimų pateikimą. Taip pat kviečiantis pareigūnas turi įsitikinti specialisto kompetentingumu, ryšiu su proceso dalyviu, nustatoma ar nėra pagrindo specialistą nušalinti.

Tyrėjas ar prokuroras atlikdamas tyrimo veiksmus, matydamas specialių žinių poreikį gali pasitelkti specialistus į pagalbą atliekant procesinius veiksmus. Tokiu atveju tikimasi, kad specialistas pavestas užduotis atliks geriau, kokybiškiau, profesionaliau. Kokios srities specialistą pasitelkti, reikalinga spręsti kiekvienu atveju individualiai, atsižvelgiant į įvykio aplinkybes, kadangi tyrėjas gali užfiksuoti esamą padėtį, tačiau specialisto uždavinys – „ne tik objektyviai aprašyti esamą padėtį, bet ir paaiškinti bylai reikšmingas stebimų objektų savybes bei požymius, atskleisti ir tokią bylai svarbią informaciją, kuriai surasti ir panaudoti reikia tam tikrų mokslo žinių ir technikos priemonių.“²³

Privalu išanalizuoti ar specialistas gali atsisakyti dalyvauti atliekant tyrimo veiksmus. Bendrąja prasme specialistų pareiga šaukiamam atvykti pas ikiteisminio tyrimo pareigūną, prokurorą ar į teismą ir pateikti nešališką išvadą ar paaiškinimus jam pateiktais klausimais, įtvirtinta BPK 89 str. 3 d. Remiantis Lietuvos Respublikos generalinio komisaro įsakymo dėl objektų tyrimų, ekspertizių atlikimo ir paaiškinimų teikimo Lietuvos policijos kriminalistinių tyrimų centre bei teritorinių policijos įstaigų kriminalistinių tyrimų padaliniuose²⁴ specialistui, dirbančiam Lietuvos policijos kriminalistinių tyrimų centre arba teritorinių policijos įstaigų kriminalistinių tyrimų padaliniuose, numatyta pareiga atvykti pas ikiteisminio tyrimo pareigūną ar prokurorą ir pateikti nešališką išvadą ar paaiškinimus jam pateiktais klausimais. Specialistas paaiškinimus gali teikti žodžiu, raštu ar užpildant specialisto paaiškinimų protokolą.

Antra pagrindinė specialisto funkcija – objektų tyrimas. Objektų tyrimo samprata įtvirtinta BPK 205 str. – „siekiant surasti nusikalstamos veikos pėdsakus ir kitus objektus, turinčius reikšmės tyrimui, nustatyti įvykio situaciją ir kitas reikšmingas bylai aplinkybes, atliekamas įvykio vietos, žmogaus kūno, lavono, vietovės, patalpų, dokumentų ir kitokių objektų tyrimas.“²⁵ Jau pačiame BPK numatyta, jog tyrimas gali būti atliekamas ne tik atskirų objektų, tačiau ir įvykio vietos tyrimas. Eismo įvykio vietos tyrimas atliekamas tada, kai įvykio

²³Jurgis Rinkevičius, „Įrodymų rinkimo būdai baudžiamajame procese“, *Jurisprudencija* 10, 2 (1998): 60.

²⁴Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakymas „Objektų tyrimų, ekspertizių atlikimo ir paaiškinimų teikimo Lietuvos policijos kriminalistinių tyrimų centre bei teritorinių policijos įstaigų kriminalistinių tyrimų padaliniuose“, Nr. 5-V-398, 2008, žiūrėta 2018 m. spalio 28 d., <http://ktc.policija.lrv.lt/uploads/ktc.policija/documents/files/teises-aktai/objektu-tyrimu-ir-ekspertiziu-atlikimo-nuostatai/Objekt%C5%B3%20tyrim%C5%B3%20ir%20ekspertizi%C5%B3%20atlikimo%20nuostatai.pdf>

²⁵Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, *supra note 2*.

aplinkybėms nustatyti bei užfiksuoti reikalingos specialios kriminalistinės ar kitokios techninės priemonės, specialūs tyrimo metodai.

Objektų tyrimai, vadovaujantis BPK 205 str., atliekami objektų radimo vietoje arba specialioje laboratorijoje, jeigu tam reikalinga speciali įranga. Pažymėtina, jog objektų tyrimas neretai būna daug skaičiavimų bei specialių techninių priemonių reikalaujantis veiksmas, todėl objektų tyrimai dažniausiai atliekami specialiose laboratorijose. Objektų tyrimus atlieka Lietuvos teismo ekspertizės centro, Lietuvos policijos kriminalistinių tyrimų centro bei teritorinių policijos komisariatų kriminalistinių tyrimų padaliniuose dirbantys specialistai.

Lietuvos teismo ekspertizės įstatymo²⁶, BPK²⁷, Generalinio komisaro įsakymo dėl objektų tyrimų, ekspertizių atlikimo ir paaiškinimų teikimo Lietuvos policijos kriminalistinių tyrimų centre bei teritorinių policijos įstaigų kriminalistinių tyrimų padaliniuose²⁸ analizė leidžia teigti, jog specialistas, gavęs užduotį atlikti objektų tyrimą, turi teisę:

- Susipažinti su tyrimo medžiaga, susijusia su atliekamu tyrimu bei prašyti pateikti papildomą medžiagą, pavyzdžių lyginamajam tyrimui;
- Savarankiškai pasirinkti tyrimų metodus, konsultuoti tyrimus skiriančius pareigūnus;
- Atsisakyti atlikti specialių žinių nereikalaujančias užduotis, spręsti ne savo kompetencijos klausimus.

Išskyrus specialisto teises, privalu nurodyti ir pareigas:

- Pagal kompetenciją atlikti objektų tyrimus;
- Užtikrinti išsamų ir nešališką objektų ištyrimą vadovaujantis visuotinai priimtiniais ir moksliskai patvirtintais, akredituotais metodais;
- Saugoti tyrimui pateiktus objektus, valstybės, tarnybos, komercinės ir profesinės paslaptis.

Tyrėjas ar prokuroras matydamas specialių žinių poreikį, surašo specialistui užduotį atlikti objektų tyrimą. Specialistas atlikęs objektų tyrimą pateikia išvadą. Specialisto išvada – atlikęs objektų tyrimą specialistas pateikia išvadą, kuri įrašoma tyrimo veiksmo protokole arba atskiru dokumentu. BPK nuostatos aiškiai nurodo, kokia informacija turi būti įrašyta atskiru dokumentu pateiktoje specialisto išvadoje (BPK 90 str. 3 d.): „specialisto asmens duomenys - vardas, pavardė, išsilavinimas, specialybė, kvalifikacija; tirti objektai; naudoti tyrimo metodai ir techninės priemonės; specialisto nustatytos aplinkybės, turinčios reikšmės nusikalstamai veikai tirti [...]. Prie specialisto išvados pridedama vaizdinė medžiaga.“²⁹ Taigi matoma, jog specialisto išvadai taikomi aiškiai apibrėžti reikalavimai.

²⁶Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatymas, *supra note 10*.

²⁷Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, *supra note 2*.

²⁸Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakymas, *supra note 24*.

²⁹Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, *op. cit.*

Išskiriamos trys pagrindinės specialistų pateikiamų išvadų skalės: kategoriška – kai atsakymas į pateiktus klausimus grindžiamas objektyviais duomenimis remiantis pateiktais duomenimis bei gautais tyrimo rezultatais; tikėtina – nepakanka objektyvių duomenų, galinčių pateikti kategorišką išvadą; nustatyti negalima – teikiama tuomet, kai medžiagoje nepakanka duomenų, leidžiančių pateikti vienintelę, konkrečią išvadą.³⁰

Pažymėtina, jog specialistas gali atsisakyti pateikti išvadą. Kai specialistui pateikiama užduotis atlikti objektų tyrimą bei medžiaga, kurios nepakanka išvadai pateikti ir nėra galimybės gauti papildomos medžiagos, specialistas atsisako pateikti išvadą. Ši nuostata taikoma ir tuomet, kai specialistui pateiktiems klausimams spręsti nereikalingos specialios žinios, pateikti klausimai neatitinka specialisto specialių žinių.³¹³²

Taigi apibendrinant tai, kas išdėstyta, darytina išvada, jog specialios žinios apibūdintinos kaip gilios žinios, kurios įgaunamos studijavimo ar profesinės veiklos pagrindu, apimančios technikos, mokslo ar kitas sritis ir naudojamos baudžiamajame procese nusikalstamai veikai tirti bei suprasti. Specialias žinias taikantys subjektai baudžiamajame procese yra specialistai, kurie dalyvauja tyrimo veiksmuose, gavę tyrėjo ar prokuroro užduotį atlieka objektų tyrimą ir taip padeda specialių žinių neturintiems asmenims tirti nusikalstamas veikas bei gauti „nematomą“ informaciją, ją suprasti bei panaudoti baudžiamajame procese.

³⁰„Ekspertizių rūšys“, Lietuvos teismo ekspertizės centras, žiūrėta 2018 m. lapkričio 10 d., <http://www.ltec.lt/lt/ekspertiziu-rusys>

³¹Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatymas, *supra note* 10.

³²Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakymas, *supra note* 24.

2. EISMO ĮVYKIŲ BAUDŽIAMOJI TEISINĖ IR KRIMINALISTINĖ CHARAKTERISTIKOS

Vystantis ekonomikai ir technologijoms, šiuolaikinėje visuomenėje žmogui suteikiama vis daugiau galimybių naudotis įvairių rūšių transporto priemonėmis, tačiau privalu paminėti, jog efektyvus ir saugus transporto priemonių valdymas yra pagrindinis iššūkis³³, nes transporto priemonė - padidinto pavojaus šaltinis, kurio netinkamas ar lengvabūdiškas naudojimas gali sukelti nesugrįžtamų padarinių. Itin opi ir skaudi visuomenei problema – eismo įvykiai. Remiantis LR saugaus eismo automobilių keliais įstatymu, eismo įvykis yra - „įvykis kelyje, viešojoje arba privačiojoje teritorijoje, kai judant transporto priemonei žūsta ar sužeidžiami žmonės, sugadinama ar apgadinama bent viena transporto priemonė, kroviny, kelias, jo statiniai ar bet koks kitas įvyko vietoje esantis turtas.“³⁴ Štai pirmasis pasaulyje eismo įvykis, per kurį susidūrė dvi transporto priemonės ir nukentėjo žmogus, įvyko dar 1896 m. gegužės 30 d. Niujorko mieste, Jungtinėse Amerikos Valstijose, kai automobilis susidūrė su dviratiniu.³⁵ Taigi pastebima, jog eismo įvykių problema atsirado jau tada, kai keliuose buvo vos kelios transporto priemonės, todėl tampa aktualu išanalizuoti eismo įvykių kilimo bei transporto priemonių duomenų pokyčius Lietuvoje.

Eismo įvykių bei transporto priemonių duomenys Lietuvoje. Remiantis Lietuvos automobilių kelių direkcijos prie Susiekimo ministerijos duomenimis³⁶, per pastaruosius 20 metų, nuo 1998 m. Lietuvoje matomas akivaizdus užregistruotų transporto priemonių skaičiaus augimas (diagrama Nr. 1). 1998 m. Lietuvoje buvo užregistruota 1098934 vienetų motorinių transporto priemonių (lengvieji automobiliai, krovininiai automobiliai, autobusai, motociklai ir mopedai). Ženklus motorinių TP skaičiaus augimas matomas iki 2013 m. Nuo 2014 m. užfiksuotas staigus TP skaičiaus sumažėjimas, kadangi buvo pakeista TP registravimo tvarka. T.y. Automobiliai be privalomojo civilinės atsakomybės draudimo ir / ar be atliktos techninės apžiūros, buvo išregistruoti. Tai reiškia, jog likusios TP yra realiai eksploatuojamos šalies ar kituose keliuose. 2014 m. TP skaičius Lietuvoje siekė 1359798 vnt., o 2018 m. skaičius išaugo

³³C. Gregory Russell, *Equations and Formulas for the traffic Accident Investigator and Reconstructionist*, Second Edition (Tucson, Arizona: Lawyers&Judges, 2006): 198.

³⁴„Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymas“, TAR, žiūrėta 2018 m. rugsėjo 17 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.5DC1759E42CB/ursonuajLB>

³⁵National Center for Statistics and Analysis, žiūrėta 2018 m. rugsėjo 17 d., <https://crashstats.nhtsa.dot.gov/Api/Public/ViewPublication/811156>

³⁶Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos, „Įskaitinių eismo įvykių statistika Lietuvoje, 2014-2017 m.“, (2018): 11, žiūrėta 2018 m. rugsėjo 17 d., https://lakd.lrv.lt/uploads/lakd/documents/files/eismo_saugumas/statistika/2018/statistika_2014%E2%80%932017.pdf

iki 1628272.³⁷ Taigi per paskutiniuosius keturis metus matomas 17% didesnis Lietuvoje registruotų motorinių TP skaičius. Remiantis pateiktais duomenimis nustatyta, jog 2018 m. Lietuvoje registruotų motorinių TP skaičius buvo 529338 vnt. didesnis nei 1998 m. T.y. užfiksuotas 33 % didėjimas.

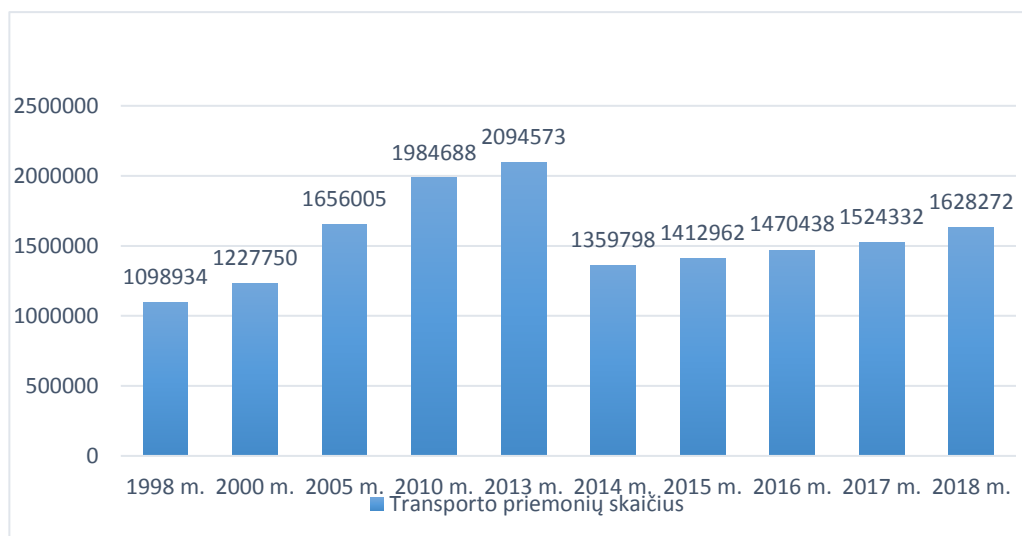

Diagrama Nr. 1. Lietuvos Respublikoje registruotų transporto priemonių skaičius 1998 – 2018 m.

Integruojant Lietuvos Respublikos transportą į Europos Sąjungos transporto sistemą, eismo saugumas tampa itin reikšminga, prioritetine sritimi, kadangi transporto vystymasis ne tik suteikia didelę naudą žmonėms, tačiau sukuria ir neigiamų pasekmių. Viena pagrindinių – eismo įvykiai. Pirmasis eismo įvykis Lietuvoje užfiksuotas 1908 m. lapkričio 8 d. Vilniuje, kuomet automobilis susidūrė su vežiku.³⁸ Eismo saugumui keliuose svarbi ne tik kelių infrastruktūra, tačiau didelę įtaką saugumui daro ir pačių eismo dalyvių požiūris, savitarpio tolerancija bei pagarba vienas kitam.

Įskaitinis eismo įvykis – tai eismo įvykis, kurio metu žuvo arba buvo sužeisti žmonės.³⁹ Remiantis Lietuvos Respublikos automobilių kelių direkcijos duomenimis,^{40,41} per pastaruosius dvidešimt metų įvykusių eismo įvykių skaičiaus kaitą galima padalinti į dvi dalis. T. y. Laikotarpis nuo 1998 m. iki 2007 m. ir laikotarpis nuo 2008 m. iki 2018 m., kadangi nuo 2008 m. matomas ženklus įskaitinių eismo įvykių sumažėjimas (diagrama Nr. 2). 1998 m. Lietuvos

³⁷Valstybės įmonė Regitra, atviri duomenys „Transporto priemonių parkas pagal savivaldybes (2019 m. sausio 1 d. duomenys)“, žiūrėta 2019 m. kovo 23 d., <https://www.regitra.lt/lt/atviri-duomenys/?filesyear=2018&filesquery=>

³⁸Lietuvos mokslų akademijos Vrubleskių biblioteka, „Kurjer Litewski“, Vilnius, Nr. 258, (1908): 4, žiūrėta 2018 m. rugsėjo 18 d. <http://elibrary.mab.lt/handle/1/17575>

³⁹„Įskaitinių eismo įvykių statistika Lietuvoje, 2014-2017 m.“, *supra note* 36: 26.

⁴⁰*Ibid.*, 15.

⁴¹Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos, „Eismo įvykių ir nukentėjusiųjų dinamika Lietuvoje 1980-2018 m.“, žiūrėta 2019 m. kovo 23 d., https://lakd.lrv.lt/uploads/lakd/documents/files/eismo_saugumas/statistika/2019/eismo_ivykiu_ir_nukentejusiųjų_dinamika_1980-2018.pdf

keliuose įvyko 6445 įskaitiniai eismo įvykiai, kurių metu sužeisti 7667 žmonės ir 829 žuvo. Taigi, vienam milijonui gyventojų žuvusiųjų skaičius buvo lygus 224. 2007 m. eismo įvykiuose žuvo 740 asmenų, 8042 buvo sužeisti, kai 2008 m. įvyko 4795 eismo įvykiai, kuriuose sužeisti buvo 5818 asmenų, žuvo 499. Palyginti tai ženklus skaudžių nelaimių – eismo įvykių metu sužeistų ir žuvusiųjų asmenų skaičiaus sumažėjimas (žuvusiųjų skaičius per metus sumažėjo 33 %).

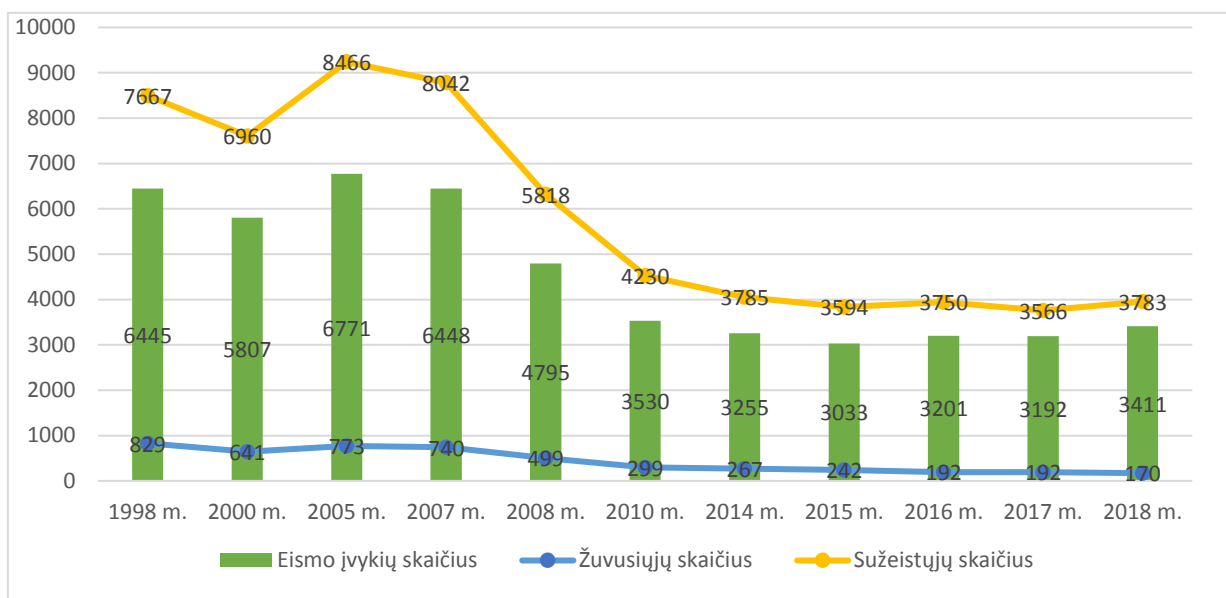

Diagrama Nr. 2. Eismo įvykių ir jų metu žuvusių bei sužeistų asmenų rodikliai 1998 – 2018 m.

Darytina išvada, jog tam didžiausią įtaką turėjo Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. priimtas nutarimas,⁴² kuriame buvo numatyta, jog iki 2008 m. bus siekiama sumažinti žuvusiųjų asmenų eismo įvykių metu skaičių 25 %, naudojant šias priemones: važiavimo greičio kontrolės sugriežtinimas, vairuotojų mokymo gerinimas, poilsio režimo kontrolės sustiprinimas, eismo dalyvių švietimo ir kultūros gerinimas ir kt. Vyriausybės 2011 m. priimtame nutarime⁴³ buvo numatyta iki 2017 m. atsidurti tarp dešimties Europos Sąjungos valstybių, pasižyminčių geriausiais rezultatais eismo įvykių metu žuvusiųjų asmenų skaičiumi arba sumažinti šį rodiklį, tenkančių vienam milijonui gyventojų iki 60. 2017 m. rodiklis buvo lygus 68. Mažiausias statistinis rodiklis Europos Sąjungos šalyse 2017 m. buvo Švedijoje – 25. 2018 m. matomas žuvusiųjų skaičiaus, tenkančių vienam milijonui gyventojų, mažėjimas ir buvo lygus – 61 (tai yra 73 % mažiau nei 1998 m.). Statistinių duomenų analizė leidžia teigti, jog nepaisant didelio

⁴²Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl valstybinės saugaus eismo automobilių keliais 2005-2010 metų programos patvirtinimo“. LRS, žiūrėta 2018 m. rugsėjo 19 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.259383?jfwid=-9dzqnu77q>

⁴³Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl valstybinės saugaus eismo plėtros 2011-2017 metų programos patvirtinimo“. LRS, žiūrėta 2018 m. rugsėjo 19 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.393792>

motorinių transporto priemonių skaičiaus augimo per pastaruosius dvidešimt metų, įskaitinių eismo įvykių skaičius palyginti ženkliai sumažėjo. Darytina išvada, jog gerėja kelių infrastruktūra, didėja automobilių saugumo standartai, didėja eismo dalyvių sąmoningumas bei savitarpio tolerancija. Pažymėtina, jog laikotarpyje nuo 2014 m. iki 2018 m., įskaitinių eismo įvykių skaičius buvo praktiškai nekintantis bei atsižvelgiant į tai, kad laikotarpiu nuo 2014 m. iki 2017 m. daugiausiai eismo įvykių, kuriuose žuvo ar buvo sužaloti žmonės, sukėlė asmenys, kurių vairavimo stažas iki vienu arba vieni metai (atitinkamai 2014 m. – 11,43 %, 2015 m. – 11,38 %, 2016 m. – 11,78 %, 2017 m. – 12,14 %), autoriaus nuomone, būtų tikslinga daugiau dėmesio skirti šios asmenų grupės edukaciniam švietimui, vairavimo įgūdžių tobulinimui, sugriežtinti vairuotojų kontrolę.

Transporto priemonių bei įskaitinių eismo įvykių statistinių duomenų analizė atspindi specialistų poreikį eismo įvykių tyrimuose, todėl atlikus statistinių duomenų analizę, reikalinga išanalizuoti eismo įvykio teisinę baudžiamąją bei kriminalistinę charakteristikas.

2.1. Eismo įvykių baudžiamoji teisinė charakteristika

Lietuvoje atsakomybę už transporto saugumo reikalavimų pažeidimus reglamentuoja Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. XXXIX skyriuje numatyti „nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai transporto eismo saugumui.“⁴⁴ Skyriuje yra penki straipsniai susiję su transporto saugumu, tačiau tik du BK straipsniai numato atsakomybę už kelių transporto saugumo pažeidimus - 281 str. „kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimas“⁴⁵ ir 282 str. „transporto eismo saugos ir saugumo taisyklių pažeidimas.“⁴⁶ BK 281 str. numatyta atsakomybė taikoma, jeigu vairuotojas padarė kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo pažeidimą ir dėl to įvyko eismo įvykis dėl kurio nesunkiai arba sunkiai sutrikdyta kito žmogaus sveikata, padaryta didelės turtinės žalos, žmogus žuvo. BK 282 str. numatyta atsakomybė taikoma transporto priemonių nevairavusiems asmenims, tačiau dėl jų transporto eismo tvarkos ar saugumo taisyklių pažeidimo buvo sunkiai sutrikdyta žmogaus sveikata ar žmogus žuvo.

Atsižvelgiant į tai, jog Informatikos ir ryšių departamento duomenimis⁴⁷ Lietuvos Respublikoje užregistruojamų nusikalstamų veikų pagal BK 281 str. palyginti su 282 str. yra

⁴⁴„Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“. LRS, žiūrėta 2018 m. rugsėjo 21 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111555/vtwSuSjIHn?jfwid=-bgd9ajcjb>

⁴⁵*Ibid.*

⁴⁶Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *op. cit.*

⁴⁷Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, žiūrėta 2018 m. rugsėjo 24 d., <https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminių-tyrimu-statistika-1>

daugiau nei 99 %, eismo įvykio teisinė baudžiamoji samprata bus analizuojama BK 281 str. prasme.

Analizuojamos nusikalstamos veikos, įtvirtintos BK 281 str., pagrindinė įstatymų saugoma vertybė (tiesioginis objektas) – transporto eismo saugumas. „Kelių transporto eismo saugumas pažeidžiamas tada, kai nepaisoma kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių, kurios yra įtvirtintos įvairiuose teisės aktuose.“⁴⁸ Tai reiškia, jog BK 281 str. dispozicija yra blanketinė. „Blanketinės dispozicijos forma nusikaltimo sudėties objektyviajai pusei išreikšti pasirenkama tais atvejais, kai draudžiamų poelgių yra gan daug ir sunku juos išvardyti glaustame BK straipsnyje.“⁴⁹ Išskirtini du pagrindiniai teisės aktai: kelių eismo taisyklės⁵⁰ ir LR saugaus eismo automobilių keliais įstatymas.⁵¹ Pažymint papildomus objektus išskirtinos šios įstatymų saugomos vertybės:

- a) žmogaus sveikata – BK 281 str. 1 - 3 d.;
- b) žmogaus gyvybė – BK 281 str. 5 d.;
- c) žmogaus nuosavybė – BK 281 str. 2 d.

Pažymėtina, jog atsakomybė pagal BK 281 str. diferencijuojama pagal žmogaus sveikatos sutrikdymo mastą bei transporto priemonę vairavusio asmens apsvaigimą nuo alkoholio ar kitų psichiką veikiančių medžiagų. Taigi, veika kvalifikuojama pagal BK 281 str. gali būti tik tokiu atveju, jeigu pažeidžiant saugaus eismo ar transporto priemonių eksploatavimo taisykles kilo eismo įvykis, kurio metu pasikėsinta bent į vieną papildomą objektą (žmogaus sveikatą, gyvybę, nuosavybę) ar jų visumą. Tai reiškia, jog straipsnio dispozicijoje numatytas eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimas nėra pagrindas veiką kvalifikuoti pagal BK 281 str.

Analizuojamo straipsnio sudėtis yra materialioji, todėl apima visus objektyviosios pusės požymius: veika, pasekmės ir priežastinis ryšys.

BK 281 str. veika išskirtina pačioje dispozicijoje – „[...] pažeidė kelių eismo saugumo ar transporto priemonės eksploatavimo taisykles [...]“⁵² taigi veika gali pasireikšti tiek veikimu (pvz.: nustatyto greičio viršijimas, netinkamas lenkimas, kelio ženklinimo ar ženklų nesilaikymas, išvažiavimas į priešpriešinio eismo juostą ir kt.) tiek neveikimu (pvz.: transporto priemonės palikimas draudžiamoje vietoje), eksploatavimo taisyklių pažeidimas gali pasireikšti keleivių vežimu transporto priemonėmis, nepritaikytomis keleiviams vežti, techniškai

⁴⁸Armanas Abramavičius ir kt., *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. III tomas. (Vilnius: Registrų centras, 2010), 428.

⁴⁹Vytautas Piesliakas, *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį* (Vilnius: Lietuvos policijos akademija, 1996): 68 – 69.

⁵⁰Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl kelių eismo taisyklių patvirtinimo“. LRS, žiūrėta 2018 m. rugsėjo 25 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.203613/osbdJGuTEk>

⁵¹„Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymas“, *supra note* 34.

⁵²„Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“, *supra note* 44.

netvarkingos transporto priemonės eksploatavimas. Pateikiant techniškai netvarkingos transporto priemonės pavyzdį, paminėtinas 2006 m. Vilkaviškio apylinkės teismo nuosprendis, kur nustatyta, jog „[...] Č. S. Nuteistas pagal BK 281 straipsnio 6 dalį, už tai, kad būdamas neblaivus, vairuodamas automobilį „Honda Civic“, pažeidė Kelių eismo taisyklių 53, 60, 68, 164 ir 172 punktų reikalavimus bei Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2003 m. balandžio 8 d. įsakymą Nr. 3-241 „Dėl techninių reikalavimų naudojamoms kelių transporto priemonėms“. Vairuodamas automobilį jis nepasirinko saugaus važiavimo greičio, neatsižvelgė į kelio sąlygas, transporto priemonės ypatumus bei vairavo techninių reikalavimų neatitinkančią transporto priemonę – lengvąjį automobilį, kurio ašies nesuporintų ratų padangos buvo nevienodos, dėl to šio nesuvaldė, išvažiavimo į priešingos krypties eismo juostą ir atsitrenkė į pakelės medį; nuo eismo įvykio metu patirtų kūno sužalojimų mirė šio automobilio keleivė M. Š., keleivėms I. Š. padarytas nesunkus, o A. Š. – sunkus sveikatos sutrikdymas.“⁵³

Pasekmės – tai padaryta žala įstatymo saugomoms vertybėms. Žmogaus sveikatai – sunkus, nesunkus sveikatos sutrikdymas ar žmogaus mirtis. Nuosavybei – padaryta didelė turtinė žala nukentėjusiajam. Pažymėtina, jog atsakomybė už didelės žalos padarymą atsiranda tik tada, kai eismo įvykį sukėlęs asmuo transporto priemonę vairavo apsvaigęs nuo alkoholio ar kitų psichiką veikiančių medžiagų. Svarbu paminėti, jog BK nenumatytas „didelės žalos“ dydis, tai vertinama konkrečiu atveju atskirai, įvertinant visas byloje esančias aplinkybes. Šiuo klausimu yra pasisakęs ir Lietuvos Aukščiausias Teismas savo nutartyje nr. 2K-601/2006 – „turtinės žalos dydis, kuris yra pagrindas pripažinti žalą didele, priklauso nuo konkrečių bylos aplinkybių. Teismas, sprenddamas ar atsiradusi turtinė žala yra didelė, pirmiausia turi atsižvelgti į sugadinto turto vertę, jo reikalingumą, pataisymo galimybes ir išlaidas. Padarytos žalos dydis vertinamas neatsižvelgiant į vėlesnius kaltininko veiksmus – ar jis atlygino padarytą žalą ar ne. Nukentėjusiojo asmens turtinė padėtis gali turėti įtakos vertinant, ar padaryta turtinė žala yra didelė tik tada, kai sugadinto turto vertė palyginti nedidelė.“⁵⁴ Taigi, tam tikrų padarinių atsiradimas arba jų nebuvimas leidžia atriboti baudžiamąją atsakomybę nuo administracinės. Neatsiradus BK 281 str. numatytų padarinių, eismo įvykio dalyviai geranoriškai sutaria dėl kaltės, užpildoma eismo įvykio deklaracija (aut. pastaba – nuo 2019 m. gruodžio 1 d. eismo dalyviams bus suteikta galimybė eismo įvykių deklaraciją užpildyti elektroninėje erdvėje, naudojantis išmaniaisiais įrenginiais) ir situacija išsprendžiama draudimo įstatymo pagrindais. Sveikatos sutrikdymo mastai nustatomi remiantis sveikatos sutrikdymo masto nustatymo

⁵³Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 24 d. Teismų praktikos kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimo (baudžiamojo kodekso 281 straipsnis) baudžiamosiose bylose apžvalga, Nr. 30, Teismų praktika, žiūrėta 2018 m. rugsėjo 27d., <http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/129169>

⁵⁴Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-601/2006. <http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/71068>

taisyklėmis.⁵⁵ Iš esmės šios taisyklės apibūdina BK XVIII skyriaus „Nusikaltimai žmogaus sveikatai“ 135 str. (sunkus sveikatos sutrikdymas), 138 str. (nesunkus sveikatos sutrikdymas) ir 140 str. (fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas) požymius, kadangi BK 141 str. „Sąvokų išaiškinimas“ nurodyta – „Šio skyriaus 135, 138, 140 straipsniuose numatytų sveikatos sutrikdymų požymius apibūdina Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos patvirtintos sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklės.“⁵⁶ Tačiau atsižvelgiant į tai, kad BK 281 str. suprantamas kaip specialioji nusikalstamų veikų, kuriomis kėsinama į žmogaus sveikatą ar gyvybę norma, taikoma pagrįsta praktika dėl sveikatos masto nustatymo bendrosiomis taisyklėmis ir dėl nusikaltimų transporto eismo saugumui.⁵⁷ Sveikatos sutrikdymo mastą nustato teismo medicinos specialistai.

Analizuojamo straipsnio prasme turi būti nustatytas priežastinis ryšys tarp veikos ir atitinkamoje straipsnio dalyje atsiradusių padarinių. Privalu išsiaiškinti ar asmens, vairuojančio transporto priemonę, padarytas KET pažeidimas tapo būtina padarinių kilimo sąlyga. Į šį klausimą tiksliausiai gali atsakyti eismo įvykių ir transporto trasologijos specialistai, atlikę objektų tyrimą. Plačiau apie tai bus nagrinėjama kitose šio darbo dalyse.

Pažymėtina, jog asmuo pagal BK 281 str. atsako tik tokiu atveju, jeigu atitinkamose straipsnio dalyse numatytos veikos padaromos dėl neatsargumo. Pvz.: transporto priemonės vairuotojas pažeisdamas KET reikalavimus viršija nustatytą leistiną greitį numatydamas, jog jo padarytas pažeidimas „gali sukelti eismo įvykį (avariją), dėl kurio gali būti padaryta didelė turtinė žala, sutrikdyta kito žmogaus sveikata, tačiau lengvabūdiškai tikisi tokių padarinių išvengti.“⁵⁸ Tai reiškia, jog straipsnyje numatyti padariniai vairuojant transporto priemonę ir pažeidus saugaus eismo ar transporto priemonės taisykles, dėl ko kilo eismo įvykis ir pasikėsinta į straipsnio saugomas vertybes, tačiau veika padaryta veikiant tyčia, nusikaltimas kvalifikuojamas pagal kitus BK straipsnius, nustatančius atsakomybę už nusikalstamas veikas žmogaus sveikatai, gyvybei ar nuosavybei. Pvz.: LAT nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-100-696/2018 „[...] *nusikaltimai, padaryti panaudojant transporto priemonę, esant neatsargiai kaltės formai, kvalifikuojami pagal BK 281 straipsnį, o padaryti esant tyčinei kaltei – pagal BK*

⁵⁵Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos priimtas įsakymas „Dėl Sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklių patvirtinimo“, LRS, žiūrėta 2018 m. rugsėjo 28 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.211886?jfwid=-011rvrwgq>

⁵⁶Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *supra note* 44.

⁵⁷Daiva Bereikienė ir kt., „Lietuvos baudžiamoji teisė“, specialioji dalis. (Vilnius: registrų centras, 2017): 637.

⁵⁸Ieva Truncienė, „Kaltė ir jos nustatymas byloje, susijusiose su kelių transporto eismo saugumo ir transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimais“. *Jurisprudencija* 53, 45 (2004): 33.

129 straipsnį.⁵⁹ Konkrečiu atveju buvo analizuojama situacija apie eismo įvykį, kurio metu žuvo žmogus.

Apibendrinant darytina išvada, jog nusikalstama veika pagal BK 281 str. gali būti kvalifikuojama tik tada, kai pažeidžiant kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisykles pasikėsinta bent į vieną įstatymų saugomą vertybę (žmogaus sveikatą, gyvybę, turtą) ar jų visumą ir veiksmai gali pasireikšti tiek veikimu, tiek neveikimu, tačiau tik dėl neatsargumo. Privaloma nustatyti priežastinį ryšį tarp asmens veiksmų ir atsiradusių padarinių, kadangi nustačius, jog veika padaryta veikiant tyčia, nusikaltimas kvalifikuojamas pagal kitus BK straipsnius, kurie numato atsakomybę už nusikaltimus žmogaus sveikatai, gyvybei ar turtui.

2.2. Eismo įvykių kriminalistinė charakteristika

Kriminalistinę nusikaltimų charakteristiką S. Matulienė apibūdina kaip kriminalistiškai svarbių savybių visumą, kurios padeda atskleisti nusikalstamos veikos padarymo procesą ir mechanizmą.⁶⁰ Išskirtini šie nusikaltimų charakteristikos sistemą sudarantys elementai:

- a) „nusikaltimo būdas;
- b) nusikaltimo situacija;
- c) nusikaltimo pasikėsینimo dalykas ir (arba) nukentėjęs asmuo;
- d) nusikaltimą padaręs asmuo.“⁶¹

Anot E. Kažemikaitienės ir S. Matulienės, nusikaltimo būdas suprantamas kaip nusikaltėlio veiksmų (pasiruošimo, darymo ir slėpimo) visuma, kuri nukreipta nusikalstamam tikslui pasiekti.⁶² Kaip jau minėta, nusikalstama veika kvalifikuojama pagal BK 281 str. gali būti tik tada, kai veika padaryta dėl neatsargumo. Tai reiškia, jog jokie pasiruošimo veiksmai negalimi. Pritartina L. Novikovienės, kuri išskiria eismo įvykių būdą kaip atskirą kriminalistinės charakteristikos elementą, nuomonei, jog būtent eismo įvykių būdas turi būti suprantamas kaip veiksmų arba neveikimo sistema, kuri įprastai pasireiškia dvejopai:

- eismo įvykių padarymas, pažeidžiant kelių eismo saugumo taisykles arba (ir)

⁵⁹Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-100-696/2018.
<http://www.infolex.lt/skaitykla.mruni.eu/tp/1573316>

⁶⁰ Snieguolė Matulienė ir Samuelis Kuklianskis „Kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos samprata“. *Jurisprudencija*, 29, 21 (2002): 51.

⁶¹*Ibid*, 63.

⁶²Eglė Kažemikaitienė ir Snieguolė Matulienė „Kriminalistinė nusikaltimų charakteristika – vienas iš kriminalinės justicijos informacinės sistemos modelio pagrindų Lietuvoje“. *Jurisprudencija* 65, 57 (2005): 44.

- pažeidžiant transporto priemonės eksploatavimo taisykles.⁶³

Privalu išanalizuoti eismo įvykio mechanizmą. Kriminalistinės doktrinos analizė leidžia teigti, jog eismo įvykiai gali būti klasifikuojami (tarptautinių žodžių žodyne⁶⁴ žodis klasifikuoti aiškinamas kaip suskirstymas į rūšis pagal tam tikrus bendrus požymius) įvairiais pagrindais. Pagrindinis ir privalomas bent vienas eismo įvykyje dalyvavęs objektas yra transporto priemonė, todėl pagal antrąjį objektą literatūroje eismo įvykiai skirstomi į rūšis. Minėtas rūšiavimas nėra imperatyviai apibrėžtas, todėl kriminalistinėje doktrinoje nėra prieita vieningos nuomonės ir galima rasti skirtingų klasifikavimų. Štai L. Novikienė⁶⁵ eismo įvykius skirsto į šias rūšis:

- *Transporto priemonių susidūrimas* – tai eismo įvykis, kurio metu susiduria dvi transporto priemonės. Šį susidūrimą galima išskirti į dvi dalis: susidūrimas judant abiem transporto priemonėms, susidūrimas kaip viena transporto priemonė juda, kita – stovi (arba susiduriama su transporto priemonės junginiu, t.y. priekaba ar puspriekabe) arba katik sustojo.
- *Transporto priemonės užvažiavimas ant pėsčiojo* – eismo įvykis, kurio metu transporto priemonė susiduria su pėsčiuoju. Neatsižvelgiant į tai ar transporto priemonė užvažiavo ant pėsčiojo ar pats pėsčiasis užtvėrė kelią TP ir taip su ja susidūrė. Šiai rūšiai taip pat priskiriamas eismo įvykis, kurio metu pėsčiasis nukentėjo ne nuo tiesioginio kontakto su transporto priemone, tačiau su jos vežamu kroviniu ar kitu daiktu.
- *Transporto priemonės apsisvertimas* – eismo įvykis, kurio metu judanti transporto priemonė verčiasi, pažymėtina, jog šiai rūšiai nepriklauso apsisvertimai, kuriuos sąlygojo kitas eismo įvykis. Pvz.: susidūrimas su kita transporto priemone.
- *Transporto priemonės užvažiavimas ant kliūties* – eismo įvykis, kurio metu judanti transporto priemonė susiduria su nejudamu objektu. Tokiu kaip stulpas, medis, namas ir kt.
- *Transporto priemonės užvažiavimas ant dviratininko* – eismo įvykis, kurio metu transporto priemonė susiduria su dviratininku arba šis užvažiuoja ant transporto priemonės.
- *Transporto priemonės užvažiavimas ant gyvuliais varomo transporto* – eismo įvykis, kurio metu transporto priemonė susiduria su pakinkytais gyvuliais ar jų traukiamais

⁶³Lina Novikienė, „Eismo įvykių kriminalistinė charakteristika ir jos reikšmė eismo įvykių prevencijai“, Verslo ir teisės aktualijos, 2009 m., Nr. 4, žiūrėta 2018 m. spalio 4 d.,

<http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=974b6a2d-fa06-40a8-b7a1-66e06cfc22e8%40sessionmgr4007>

⁶⁴Tarptautinių žodžių žodynas, *supra note 7*.

⁶⁵Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt., *Kriminalistika taktika ir metodika*, (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013): 754.

vežimais arba pats pakinkytas gyvulys ar jo traukiamas vežimas susiduria su transporto priemone.

- *Transporto priemonės užvažiavimas ant gyvūnų* – eismo įvykis, kurio metu transporto priemonė susiduria su gyvūnu arba gyvūnas pats susiduria su transporto priemone.
- *Kiti eismo įvykiai* – Eismo įvykiai, kurie nepriskirti aukščiau išvardintiems. Pvz.: kai iš transporto priemonių išmesti daiktai pataiko į žmogų, keleivių iškritimas iš judančios transporto priemonės, užvažiavimas ant staiga atsiradusios kliūties, tokios kaip nukritęs ratas ar krovinytis ir kt.

Galima teigti, jog tai ganėtinai platus ir išsamus eismo įvykių skirstymas pagal rūšis, tačiau literatūroje galima rasti ir siauresnių skirstymų. Kaip antai E. P. Iščenko⁶⁶, kuris eismo įvykius suskirsto sekančiai:

- *Užvažiavimas ant pėsčiojo, dviratininko ar gyvūno;*
- *Transporto priemonių susidūrimas tarpusavyje;*
- *Apvirtimas;*
- *Užvažiavimas ant kliūties.*

S. Skvernelis ir V. Giršvildas eismo įvykius skirsto į šias rūšis: *susidūrimas, susidūrimas su dviračiu, užvažiavimas ant pėsčiojo, užvažiavimas ant kliūties, apvirtimas, kitos autoavarijos.*⁶⁷

Remiantis Lietuvos automobilių kelių direkcijos duomenimis⁶⁸ 2014 m. daugiausiai kilo eismo įvykių, priskiriamų transporto priemonių susidūrimui (44,42 % visų eismo įvykių (diagrama Nr. 3)). Toliau pagal dažnumą – užvažiavimas ant pėsčiojo (33,09% visų eismo įvykių). Trečias pagal eilę – apvirtimas (10,05 % visų eismo įvykių). Laikotarpyje nuo 2015 m. iki 2018 m. didžiausią dalį eismo įvykių sudarė susidūrimas su kita transporto priemone (atitinkamai 44,58% - 2015 m., 44,30% - 2016 m., 45,65% - 2017 m. ir 46,15 % - 2018 m. visų eismo įvykių). Kiek mažiau – užvažiavimas ant pėsčiojo (atitinkamai 30,40 % - 2015 m., 31,21 % - 2016 m., 30,26 % - 2017 m. ir 28,09 % - 2018 m. visų eismo įvykių). Toliau pagal dažnumą – kiti eismo įvykiai (atitinkamai 12,76% - 2015 m., 11,40 % - 2016 m., 13,75% - 2017 m. ir 15,73 % - 2018 m. visų eismo įvykių). Statistiniai duomenys akivaizdžiai atskleidžia jautriausias eismo įvykių rūšis. Tai reiškia, kad be būtino papildomo vairuotojų švietimo ir kultūros ugdymo, praktikos įgūdžių tobulinimo bei kelių infrastruktūros gerinimo, tikslinga imtis prevencinių

⁶⁶ Евгений Петрович Ищенко, *Криминалистика краткий курс* (Москва : Контракт : Инфра-М, 2006), 275.

⁶⁷ Saulius Skvernelis ir Vaidas Giršvildas *Neįskaitinės autoavarijos tyrimo metodika* (Vilnius: Lietuvos teisės akademijos Leidybos centras, 1999), 5.

⁶⁸ Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos, „Eismo įvykių pasiskirstymas pagal rūšis 2000-2018 m.“, žiūrėta 2019 m. balandžio 15 d.,

https://lakd.lrv.lt/uploads/lakd/documents/files/eismo_saugumas/statistika/2019/eismo_ivykiu_pasiskirstymas_pagal_rusis_2000-2018.pdf

priemonių ir su pėsčiaisiais, kadangi būtent jie yra mažiausiai apsaugoti ir labiausiai pažeidžiami eismo įvykių metu, skirtingai nei transporto priemonių keleiviai.

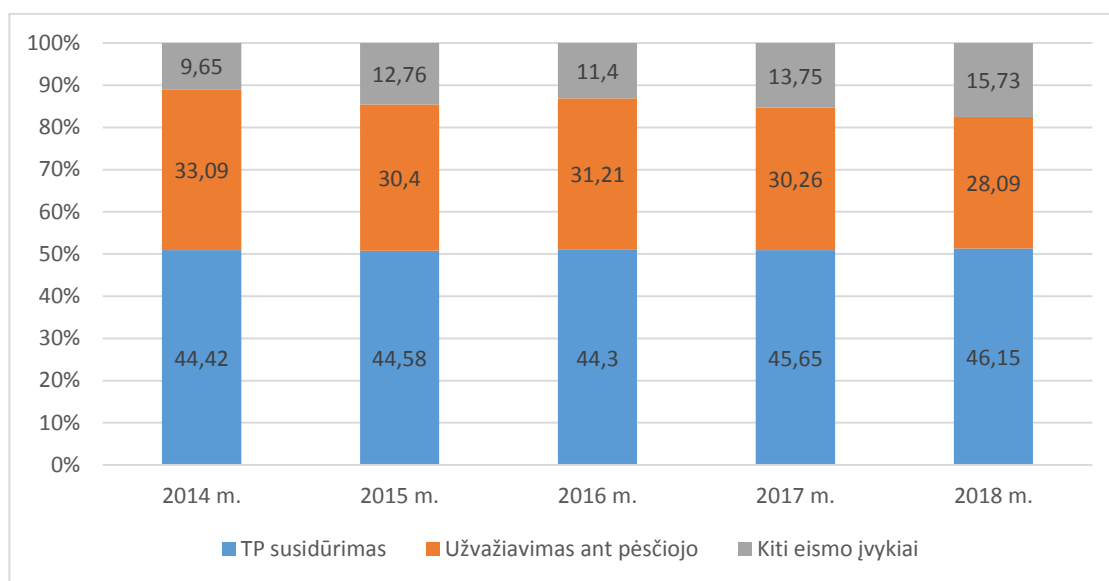

Diagrama Nr. 3. Eismo įvykių pasiskirstymas pagal rūšis 2014 – 2018 m.

Pvz.: šviesą atspindinčių elementų dėvėjimo kontrolė, kadangi nemažai eismo įvykių, esant prieblandai ar tamsiam paros metui, kuriuose nukentėjo pėstieji, būtent užfiksuojami šviesą atspindinčių elementų neturėjimo atvejai. Savitarpio pagarbos su transporto priemonių vairuotojais ugdymas ir kt.

Kitas itin svarbus eismo įvykių kriminalistinės charakteristikos elementas – eismo įvykio situacija. Ją sudaro keletos veiksnių visuma, tokių kaip: laikas, vietovė, meteorologinės sąlygos ir kt. Nepaisant to, kad eismo įvykis įvyksta vos per keletą sekundžių, laikas neturėtų būti suvokiamas kaip momentinė trukmė. Laikas gali būti suvokiamas kaip paros, savaitės ar metų laikas.

Kalbant apie metų laiką, pažymėtina tai, jog esant nepalankioms meteorologinėms sąlygoms eismo įvykių užregistruojama daugiau, nei šiltuoju metų laiku. Tikriausiai tam didžiausią įtaką daro įvairaus tipo krituliai ir pablogėjusios eismo sąlygos, kadangi transporto priemonių vairuotojai neįvertina esamų kelio sąlygų ir nepasirenka adekvataus važiavimo greičio ir stiliaus arba eksploatuoja techniškai netvarkingas transporto priemones. Štai 2018 m. daugiausiai eismo įvykių užregistruota gruodžio mėnesį – 340. Jų metu žuvo 15 asmenų, 418 buvo sužeista.⁶⁹ Tai reiškia, jog didžiausią įtaką tam daro pablogėjusios žiemos metų laiko eismo sąlygos, kadangi esant blogoms važiavimo sąlygoms, susiklosčius netikėtai ekstremaliai situacijai, neatsižvelgiant į vairuotojo reakcijos laiką, transporto priemonės techninis valdymas tampa žymiai sudėtingesnis, o kartais visai neįmanomas. Darytina prielaida, jog vairuotojai

⁶⁹Lietuvos kelių policijos tarnyba, eismo įvykių Lietuvoje statistika, „2018 m. gruodis (apžvalga)“, žiūrėta 2019 m. balandžio 16 d., http://lkpt.policija.lrv.lt/uploads/lkpt.policija/documents/files/statistika/2018/201812_apzvalga.pdf

nespėja adaptuotis prie staiga pasikeitusių eismo sąlygų. Supratimas apie reikalingumą keisti įpročius ir daugiau dėmesio skirti eismo saugumui atsiranda tik po tam tikro laiko.

„Asmens, padariusio eismo įvykį, bruožai taip pat svarbus kriminalistinės eismo įvykių charakteristikos elementas.“⁷⁰ Privalu atsižvelgti į asmens, padariusio eismo įvykį, elgesio aplinkybes. Pvz.: nuovargis, fizinės savybės, užmigimas prie vairo, įgūdžių stoka ir kt. Eismo įvykių kilimo priežastys skirstytinos į dvi rūšis: subjektyviosios ir objektyviosios. Prie subjektyviųjų priskiriamos tokios priežastys, kurias lemia eismo įvykio dalyvių veiksmai. Šie gali pasireikšti tiek veikimu, tiek neveikimu. Veikimas – nustatyto greičio viršijimas, vairavimas esant neblaiviam, saugaus atstumo nesilaikymas ir kt. Pritartina L. Novikovienės nuomonei, jog pavyzdžiui atlikus pavojingą manevrą, sukeliama avarinė situacija, tačiau pavyksta išvengti eismo įvykio, vairuotojas nuvažiavęs tam tikrą atstumą nuo minėtos vietos tiesiog pamirš apie įvykį. Kaip yra pasakęs A. Gužys – jeigu nėra grįžtamojo ryšio, pasekmių, žmogaus elgesys kartojasi, kol galiausiai įvyksta eismo įvykis su skaudžiais, o kartais ir negrįžtamais, visuomenei padariniais.⁷¹ Pažymėtina, jog per pastaruosius keturis metus, daugiausiai eismo įvykių padariusių asmenų vairavimo stažas buvo nuo 0 iki 1 metų, galima teigti, jog praktikos, patirties stoka neleidžia naujiems vairuotojams suvokti padidinto pavojaus šaltinio valdymo atsakomybės svarbos. Lengvabūdiškai tikimasi, jog susidarius ekstremaliai situacijai, vairuotojas sugebės suvaldyti transporto priemonę ir išvengti eismo įvykio. Neveikimas – automobilio palikimas stovėti ten, kur kelių eismo taisyklės draudžia tai daryti, neužtikrinimas, jog transporto priemonė nepradėtų savaime judėti ir pan. Prie objektyvių priežasčių priskirtina: kelio dangos būklė, ruožo apšvietimas tamsiu paros metu, meteorologinės sąlygos.⁷² Todėl kiekvienu atveju būtina nustatyti aplinkybes, dėl kurių kilo eismo įvykis, ar dalyviai turėjo realią galimybę savo veiksmais išvengti skaudžias pasekmes sukeliančio įvykio.

Eismo įvykius taip pat galima suskirstyti pagal situacijas, nuo kurių priklauso tyrimo grupę sudarančių asmenų pareigybės: tyrėjas, specialistas kriminalistas, eismo įvykio ir transporto trasologijos specialistas, dažų specialistas ir kt. Plačiau apie tai bus nagrinėjama kitame šio darbo skyriuje. E. Latauskienė išskiria šis tipines eismo įvykio tyrimo situacijas:

- *Eismo dalyviai bei jų transporto priemonės yra įvykio vietoje, o jeigu nėra – turima informacijos ir žinoma jų buvimo vieta (pvz.: asmenims suteikiama medicininė pagalba) – ši situacija dažniausiai pasitaikanti ir susiklosto susidūrus transporto priemonėms.*
- *Nukentėjusysis yra įvykio vietoje, tačiau nėra transporto priemonės ir vairuotojo, turima menka informacija ir žinomos tik pasekmės, vieta ir preliminarus laikas.*

⁷⁰Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt., *supra note* 65. 761.

⁷¹Lina Novikienė, *supra note* 63.

⁷²Kurapka, *op. cit.*, 761 – 762.

➤ *Nukentėjusysis ir transporto priemonė yra vietoje, tačiau nėra vairuotojo. Turima informacijos tik apie įvykio pobūdį, preliminarų laiką ir transporto priemonę.*⁷³

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, teigtina, jog kvalifikuojančių požymių žinojimas pareigūnams leidžia suvokti nusikalstamos veikos, numatytos BK 281 str. esmę, tinkamai vertinti ir kvalifikuoti šią nusikalstamą veiką. O kriminalistinės eismo įvykių charakteristikos išmanymas padeda kelti tipines eismo įvykių versijas, suvokti eismo įvykių susidarymo mechanizmus ir taip kryptingiau dirbti tiriant šios rūšies nusikalstamas veikas.

⁷³Ryšardas Burda ir kt., *Kriminalistikos taktika ir metodika*, (Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2004): 134 – 135.

3. SPECIALISTAS EISMO ĮVYKIO TYRIME

Eismo įvykiai, sukėlę BK 281 str. saugomoms vertybėms tiesioginį pavojų yra sudėtingo ir kruopštaus tyrimo reikalaujanti nusikalstama veika. Todėl norint išsamiai ir visapusiškai atskleisti nusikalstamas veikas susijusias su transporto priemonių eismo saugumo bei transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimais, reikėtų pasinaudoti galimybe pasitelkti specialių žinių turinčius asmenis. Galimybė pasitelkti specialistus įtvirtinta BPK 180 str. „Specialisto dalyvavimas atliekant tyrimo veiksmus.“⁷⁴ Pagrindinės specialisto funkcijos - teikti paaiškinimus, ieškoti bei fiksuoti tyrimui reikšmingus pėdsakus, pateikti išvadą atlikus objektų tyrimą.

Pagrindinės sritys, kurių specialistai dalyvauja atliekant eismo įvykių tyrimų procesinius veiksmus bei atliekant objektų tyrimus yra šie: specialistas kriminalistas, eismo įvykių ir transporto trasologijos specialistas, teismo medicinos specialistas (pažymėtina, jog teismo mediko dalyvavimas, tam tikra forma, privalomas visuose eismo įvykių tyrimuose, kadangi veika kvalifikuojama pagal BK 281 str. gali būti tik tada, kai nukentėjusiajam padaromas nesunkus ar sunkus sveikatos sutrikdymas, o būtent teismo medicinos specialistas ir nustato sužalojimų mastą).

Atsižvelgiant į specialistų svarbą ir naudą tiriant skirtingų situacijų eismo įvykius, toliau darbe bus nagrinėjamas specialių žinių turinčių asmenų dalyvavimas proceso veiksmuose bei atliekant objektų tyrimą.

3.1.Specialistas baudžiamojo proceso veiksmuose

Pažymėtina, jog specialistai gali dalyvauti atliekant procesinius veiksmus, tokius kaip: įvykio vietos, transporto priemonės, lavono apžiūra, apklausa, eksperimentas ar pavyzdžių lyginamajam tyrimui paėmimas, gali atlikti objektų tyrimą apžiūros ribose. T.y. atlikti apžiūrą, tačiau naudojantis specialia kriminalistine ar kitokia technika. Todėl toliau darbe bus siekiama atskleisti specialisto funkcijas dalyvaujant eismo įvykių tyrimo proceso veiksmuose.

3.1.1. Apžiūra

Apžiūros atlikimo subjektai, pagrindai ir eiga reglamentuoti baudžiamojo proceso kodekso 207 str. 1 d., kur nurodyta, jog tyrimui reikšmingus daiktus ar kitus objektus, kurių

⁷⁴„Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“, *supra note 2*.

nereikia tirti BPK 205 str. (objektų tyrimo tvarka), apžiūrą ir tyrimą atlieka prokuroras, ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar specialistas. Antroje straipsnio dalyje nurodyta, jog dėl apžiūros turi būti surašomas protokolas, kuriame turi būti smulkiai aprašomi apžiūrėti objektai, jų požymiai. Kiek įmanoma, privalu objektus fotografuoti ir filmuoti.⁷⁵

Literatūroje pabrėžiama, jog „tiriant eismo įvykius įvykio vietos apžiūra yra svarbiausias informacijos, duomenų apie įvykio aplinkybes šaltinis“⁷⁶, kadangi daugeliu atvejų eismo įvykio tyrimo sėkmė priklauso nuo eismo įvykio vietoje surinktų įrodymų kokybės.⁷⁷ Taip yra todėl, kad kiekvienas nusikaltimas pėdsakus palieka ne tik žmonių sąmonėje, tačiau ir materialioje erdvėje.⁷⁹ Tinkamai neatlikus šio veiksmo, sunku įsivaizduoti sėkmingą tolimesnę tyrimo eigą, eismo įvykio mechanizmo bei kaltininko nustatymą. Todėl pareigūnai, pirmieji atvykę į įvykio vietą, suteikę reikalingą medicininę pagalbą, privalo imtis visų įmanomų priemonių, kad nebūtų naikinami pėdsakai, keičiama eismo įvykyje dalyvavusių transporto priemonių ar jų detalių padėtis, prireikus atlaisvinti kelią, privalomai patrauktinus objektus nufotografuoti, nufilmuoti ir pažymėti jų buvimo vietą.⁸⁰ Paminėtini svarbiausi objektai, kurių apžiūrą privalo atlikti, tiriant eismo įvykius: įvykio vietos (kelias, aplinka), sužeistų asmenų, lavono, transporto priemonių, atsižvelgiant į situaciją – kitų tyrimui reikšmingų objektų. Visus objektus, kurie kelia abejonių dėl reikšmės tyrimui, siūlytina priskirti prie reikšmingų, o tik vėliau, nepasitvirtinus reikalingumui, laikyti kaip nereikšmingą.

Eismo įvykio vietos, transporto priemonės, lavono apžiūra. Kriminalistikos literatūroje L. Novikienė bei kiti autoriai išskiria pagrindinį eismo įvykio vietos apžiūros tikslą – surasti ir užfiksuoti kuo daugiau reikšmingų duomenų, galinčių suteikti informacijos apie eismo įvykį.⁸¹ Taip yra todėl, kad informacijos susidarymas eismo įvykio vietoje nepriklauso nuo vairuotojo ar kitų dalyvių valios. Pėdsakai eismo įvykio vietoje susidaro dėl greitai kintančių ir sudėtingų sąlygų sąveikos.⁸² Atsižvelgiant į tikslą, reikalinga atskleisti būtinas įvykio vietos apžiūros metu užfiksuoti reikalingas aplinkybes bei elementus:

- Eismo įvykio vieta bei sąlygos (konkreči kelio vieta, dangos būklė, apšvietimas, kelio ženklai bei matomumas);

⁷⁵Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, *supra note 2*.

⁷⁶Janina Juškevičiūtė ir kt., *Kriminalistika* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014), 289.

⁷⁷R. W. Rivers, „Traffic Crash Investigators“ manual“ third edition, (Charles C Thomas, publisher, LTD, Springfield Illinois, USA: 2011), 4.

⁷⁸Kęstutis Graželis, Gabrielė Juodkaitė – Granskienė ir Giedrius Mozūraitis, „3D modeliavimo kaip ekspertinio tyrimo metodo galimybės ir patikimumas: Lietuvos pavyzdžiu“, *Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika*, XV, I tomas (2019): 276.

⁷⁹*Kriminalisto žinynas* (Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006), 7.

⁸⁰Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos įsakymas „Dėl policijos patrulių veiklos instrukcijos patvirtinimo“, LRS, žiūrėta 2019 m. balandžio 17 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.404160/kualWEKfJv>

⁸¹Vidmantas Egidijus Kurapka ir kt., *Kriminalistika taktika ir metodika* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013), 766.

⁸²Petras Ancelis ir kt., *Atskirų nusikalstamų veikų tyrimas* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016), 273.

- Eismo įvykio laikas bei rūšis (ar transporto priemonė apsivertė, užvažiavo ant pėsčiojo ar susidūrė su kita transporto priemone ir kt.);
- Nukentėję asmenys, transporto priemonės bei jų padėtis, pėdsakai, daiktai;
- Transporto priemonėms, kitiems objektams padaryti pažeidimai;
- Galimas transporto priemonių greitis prieš eismo įvykį;
- Transporto priemonės vairavę asmenys, jei šių nėra – galimos pasišalinimo kryptys, galimos priežastys, lėmusios eismo įvykio kilimą.⁸³

Eismo įvykio vietos apžiūrą įprastai atlieka tyrėjas, tačiau esant žinių ar praktikos trūkumui, sudėtingų eismo įvykių vietose vadovaujantis BPK 180 str. 1 d. atliekant tyrimo veiksmus tyrėjas gali pasitelkti specialistus, kadangi specialistas ne tik padeda kvalifikuotai apžiūrėti eismo įvykio vietą, tačiau tuo pačiu padeda tyrėjui pasirinkti tinkamus eismo įvykio vietos apžiūros būdus.⁸⁴ H. Malevski kvalifikuotą įvykio vietos apžiūrą apibūdina kaip apžiūrą, kurios metu specialistas kriminalistas panaudodamas šiuolaikines priemones ir metodus atlieka įstatymų numatytus veiksmus.⁸⁵

Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaro autoriai nurodo, jog specialistas objektų apžiūrą gali atlikti pats arba dalyvauti prokuroro ar ikiteisminio tyrimo pareigūno atliekamoje apžiūroje.⁸⁶ Čia paminėtinas Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakymas „Dėl teritorinių policijos įstaigų veiklos apžiūrint ir tiriant įvykio vietas tobulinimo koncepcijos patvirtinimo“⁸⁷, kuriame nurodyta, kaip turi elgtis specialistas - kriminalistas atvykęs į įvykio vietą. Jeigu apžiūrą atlieka prokuroras arba tyrėjas, specialistas kriminalistas, tampa pirmuoju pagalbininku ir vykdo nurodymus, tampa pavaldus. Tokiu atveju specialistas padeda atlikti kvalifikuotą eismo įvykio vietos, transporto priemonės, kitų objektų apžiūrą, specialisto išvada įrašoma apžiūros protokole ir vykdomi kiti nurodymai. Prokuroras arba tyrėjas gali duoti pavedimą specialistui atlikti įvykio vietos apžiūrą. Tokiu atveju specialistas pats užpildo įvykio vietos ar kito objekto apžiūros protokolą, suranda, paima ir supakuoja tyrimui galinčius turėti reikšmės objektus, sudaro schemas, planus, fotolenteles ir kt., pateikia turimas vaizdines medžiagas. Robert R. Ogle, Jr. numato šias pagrindines specialisto, dirbančio eismo

⁸³Kurapka ir kt., *supra note*, 81: 767.

⁸⁴С. А. Евтюков, Я. В. Васильев, *Расследование и экспертиза дорожно-транспортных происшествий*, (Санкт-Петербург : Издательство ДНК, 2005), 42-43.

⁸⁵Hendryk Malevski, „Įvykio vietos apžiūra ir įvykio vietos tyrimas: naujas kriminalistinės koncepcijos modelis“ (Daktaro disertacija, Lietuvos policijos akademija, 1997), 98-99.

⁸⁶*Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras*, I tomas. (Vilnius: Registrų centras, 2003), 555.

⁸⁷Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakymas „Dėl teritorinių policijos įstaigų veiklos apžiūrint ir tiriant įvykio vietas tobulinimo koncepcijos patvirtinimo“, Nr. 5-V-454, 2006, žiūrėta 2019 m. kovo 12 d., <http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/ta/129853>

įvykio vietoje funkcijas: eismo įvykio vietos bei joje esančių objektų fotografavimas, dokumentacijos pildymas ir tyrimui reikšmingų objektų rinkimas.⁸⁸

Kaip pavyzdį galima pateikti tipinę eismo įvykio tyrimo situaciją, kuomet eismo įvykio vietoje yra nukentėjęs žmogus, bet nėra įvykį sukėlusio asmens ir jo transporto priemonės. Tokiu atveju specialistas – kriminalistas gali surasti, užfiksuoti ir panaudodamas specialias žinias bei technines priemones paimti kiek įmanoma daugiau tyrimui reikšmingų pėdsakų jų nesugadindamas. Pavyzdžiui: pasišalinusios transporto priemonės padangų atspaudų išlieja, atsiskyrusios transporto priemonės detalės, nubyrėję dažai ir kt. Daug svarbios informacijos šioje situacijoje galėtų suteikti transporto trasologijos specialistas, kuris padėjęs apžiūrėti eismo įvykio vietą pagal transporto priemonių paliktus pėdsakus, jų galimas atsirado priežastis bei savybes gali padėti nustatyti transporto priemonės rūšį, kas palengvintų galimo eismo įvykio kaltininko transporto priemonės paiešką.

Kita tipinė eismo įvykio tyrimo situacija – transporto priemonės įvykio vietoje, tačiau pasišalinęs vairuotojas. Šiuo atveju specialistas – kriminalistas apžiūrėdamas transporto priemonę ar padėdamas tai padaryti tyrėjui turi surasti ir paimti objektus, galėsiančius padėti identifikuoti asmenį, vairavusį transporto priemonę. Pavyzdžiui – avalynės, rankų, biologiniai, kvapų pėdsakai, mikroobjektai ir kt. Prie šios situacijos taip pat reikėtų paminėti kinologą, kuris panaudodamas specialias žinias bei specialiąją priemonę – tarnybinį šunį, gali padėti surasti iš įvykio vietos pasišalinusius eismo įvykio dalyvius.

Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakymo „Dėl policijos registruojamų įvykių registro duomenų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“ 12 p. įtvirtinta, kas turėtų sudaryti operatyvinę grupę, kuri tirtų A (aut. pastaba – šiai kategorijai priskiriami eismo įvykiai, kurių metu nukentėjo žmonės) ir B kategorijų⁸⁹ pranešimus: tyrėjas, kriminalistinių tyrimų padalinio specialistas ar teismo ekspertas, kai kuriais atvejais kinologas, teismo medicinos specialistas, atsižvelgiant į įvykio pobūdį – kiti specialistai. Iš esmės ši rekomendacija reglamentuoja tyrimo

⁸⁸Robert R. Ogle, Jr., „*Crime Scene Investigation & Reconstruction*“ *Second edition*, (Upper Saddle River, New Jersey USA, 2007), 227.

⁸⁹Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakymas „Dėl policijos registruojamų įvykių registro duomenų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“, Nr. 5-V-580, 2007 m. <http://www.infolex.lt/skaitykla.mruni.eu/ta/353432?ref=5> Kuriame nurodyta, jog įvykio kategorija (A, B, C) tai registruojamų įvykių rūšiavimas pagal reagavimo prioritetą ir greitį. Pranešimas apie A kategorijos įvykį – pranešimas apie rengiamą, daromą ar padarytą labai sunkų ar sunkų, apysunkį nusikaltimą, kai nukentėjusiojo gyvybei, sveikatai ar didelės vertės turtui gresia pavojus (nustatoma, kai reaguoti reikia labai skubiai). Pranešimas apie B kategorijos įvykį – pranešimas apie rengiamą, daromą ar padarytą sunkų, apysunkį ar nesunkų nusikaltimą arba kai nukentėjusiojo gyvybei ar sveikatai gali kilti pavojus, nėra informacijos apie nukentėjusiojo būklę, yra neteisėto turto pasisavinimo ar jo sunaikinimo pavojus, jeigu neturintis įgaliojimų asmuo sulaukė teisės pažeidėją, taip pat pranešimas apie chuliganiškus viešosios tvarkos pažeidimus, viešosios rimties trikdymą, kiti teisės pažeidimai, kai gali kilti pavojus žmonių gyvybei ar sveikatai (nustatoma, kai reaguoti reikia skubiai). Pranešimas apie C kategorijos įvykį – pranešimas apie rengiamą, daromą ar padarytą apysunkį, nesunkų nusikaltimą, baudžiamąjį nusizengimą ar įvykį ir kai asmens, kuriam reikalinga policijos pagalba, gyvybei, sveikatai arba jo didelės vertės turtui negresia pavojus, taip pat kai pranešama apie kitus teisės pažeidimus (nustatoma, kai skubiai reaguoti nereikia arba fiksuojamas informacinis policijos registruojamas įvykis).

grupės sudėti, tačiau privalu paminėti, jog dažnai eismo įvykio vietos sudėtingumas, pėdsakų padėtis bei jų apimtis būna skirtingi, todėl dėl tam tikros srities specialisto dalyvavimo teisėsaugos institucijos tyrėjas ar prokuroras turi spręsti kiekvienu atveju individualiai.

Baudžiamojo proceso kodekso 89 str. 2 d. įtvirtinta nuostata, jog specialistas gali būti ir asmuo, nedirbantis ikiteisminio tyrimo įstaigoje. Remiantis BPK 180 str. 2 d. jeigu specialistas yra ne ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūnas, tyrėjas privalo įsitikinti specialisto asmens tapatybe, kompetentingumu, nustatyti ryšį su įtariamuoju. Toks specialistas prieš atlikdamas veiksmus pasirašo rašytinį pasižadėjimą tinkamai atlikti pavestas užduotis, įspėjamas dėl atsakomybės pagal BK 235 str. už melagingo paaiškinimo ar išvados pateikimą.⁹⁰

Policijos pareigūnas, atliekantis tyrimo veiksmus eismo įvykio vietose, ypatingai sudėtingose, turėtų įvertinti situaciją ir numatyti tolimesnę eismo įvykio tyrimo kryptį. Matydamas, jog bus reikalingas tyrimas, reikalaujantis specialių žinių bei techninių priemonių, siekiant objektyvių tyrimo rezultatų turėtų pasinaudoti galimybe į eismo įvykio vietą pakviesti ir ne ikiteisminio tyrimo įstaigoje dirbančius specialistus, tokius kaip: eismo įvykio, transporto trasologijos specialistas, teismo medicinos specialistas ir kt.

Kaip jau minėta, siekiant išvengti sunkumų tolimesniame eismo įvykių tyrime, labai svarbu įvykio vietoje surasti bei užfiksuoti kuo daugiau reikšmingų duomenų, objektų, galinčių padėti atskleisti nusikalstamą veiką, nustatyti eismo įvykio kilimo priežastis. Daug informacijos apie eismo įvykį, galimas jo kilimo priežastis gali atskleisti eismo įvykio metu susidarę pėdsakai. Norint atlikti kvalifikuotą eismo įvykio vietos apžiūrą, sudėtingais atvejais galima į įvykio vietą kviešti ir transporto trasologijos specialistą. Kaip apibūdina K. Stungys „transporto trasologija – trasologijos šaka, nagrinėjanti informacijos apie autoįvykį susiformavimo pėdsakuose dėsningumus, tų pėdsakų suradimo, fiksavimo ir tyrimo būdus.“⁹¹ Šios srities specialistas gali padėti atlikti kvalifikuotą įvykio vietos apžiūrą padėdamas surasti ir tinkamai užfiksuoti eismo įvykio metu susidariusius pėdsakus (riedėjimo, stabdymo, šoninio slydimo ir kt.), galinčius turėti reikšmės nusikalstamai veikai tirti, eismo įvykio mechanizmui nustatyti.

Taip pat svarbus subjektas, galintis padėti kvalifikuotai apžiūrėti eismo įvykio vietą bei transporto priemonę – eismo įvykių specialistas (anksčiau literatūroje minėtas kaip „autotechnikas“⁹²). Transporto priemonės apžiūrą reikia atlikti labai kruopščiai ir nuosekliai. Eismo įvykių specialistas apžiūrint transporto priemonės gali nustatyti tam tikrus transporto priemonių pažeidimus, jų galimus atsiradimo būdus, techninių transporto priemonių įrenginių būklę (kėbulo, ratų, stiklų, žibintų ir kt.).⁹³ Eismo įvykių specialistas atlieka objektų tyrimus,

⁹⁰Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, *supra* note 2.

⁹¹Kęstutis Stungys, *Autoįvykio vietos tyrimas* (Vilnius: Lietuvos teisės akademija, 2000), 13.

⁹²Hendryk Malevski, *supra* note 85: 54.

⁹³Hendryk Malevski, *Įvykio vietos apžiūra* (Vilnius: Lietuvos teisės akademijos Leidybos centras, 1999), 11.

kurių metu „[...] atkuria eismo įvykio eigą, eismo įvykio aplinkybes įvykio vietoje, tiria eismo įvykio dalyvių veiksmus, aplinkybes, kurios turėjo įtakos eismo įvykiui įvykti; tiria nustatytus transporto priemonių techninius gedimus, jų atsiradimo laiką, gedimų ir eismo įvykio ryšį.“⁹⁴ Norint visa tai nustatyti reikalinga eismo įvykio vietoje užfiksuoti itin daug atstumų tarp objektų tarpusavyje bei nuo atskaitos taško, todėl siekiant atlikti sėkmingą eismo įvykio tyrimą tikslinga pasitelkti eismo įvykių specialistą, kuris nurodytų fiksuotinus objektus, matuojamus atstumus ir padėtų apžiūrėti ne tik transporto priemonę, tačiau ir eismo įvykio vietą. Privalu paminėti, jog praktikoje pasitaiko atvejų, kai transporto priemonė detaliam papildomai apžiūrima ne eismo įvykio vietoje, o praėjus kuriam laikui ir kitoje vietoje (pvz. transporto priemonių saugojimo aikštelėje). Tokiu atveju norint kvalifikuotai apžiūrėti transporto priemonę taip pat reikėtų pasinaudoti eismo įvykių specialisto pagalba, kadangi eismo įvykių tyrimų specialistų turima specialia įranga galima nuskaityti transporto priemonių atmintyje užfiksuotą slaptą informaciją apie transporto priemonės greitį, oro pagalvių išsiskleidimo laiką bei kitus parametrus. Tokia specialistų teisė įtvirtinta ir Lietuvos teismo ekspertizės įstatymo 11 str. 2 d. 4 p. - specialistas turi teisę dalyvauti proceso veiksmuose, jei tokiu būdu gaunama tyrimui reikalinga medžiaga.⁹⁵ Atkreiptinas dėmesys į tai, jog tam tikros srities specialistams, kaip antai eismo įvykių, transporto trasologijos, teisinis reguliavimas nesuteikia galimybių dalyvauti atliekant procesinius veiksmus eismo įvykių vietose poilsio metu, kadangi toks darbas nėra apmokamas. O nusikalstamų veikų tyrimui „būtinai ne tik specialios žinios, parengtos šiuolaikiniais moksliniais tyrimais, bet ir prasmingi bei logiškai parengti teisės aktai, užtikrinantys kryptingą, nuoseklų ir efektyvų jų panaudojimą.“⁹⁶

Praktikoje pastebima, jog dažniausiai eismo įvykių specialistas ir transporto trasologijos specialistas yra vienas asmuo, turintis eismo įvykių ir transporto trasologijos kvalifikacijas. Autoriaus nuomone tai vertintina teigiamai, kadangi taip naudojama mažiau žmogiškųjų, finansinių išteklių ir mokslo sritys tarpusavyje susijusios.

Pritartina K. Stungio nuomonei, jog lavono apžiūra yra taip pat labai svarbus, galintis suteikti daug vertingos informacijos apie eismo įvykį bei jo rūšį procesinis veiksmas, todėl atliekant lavono apžiūrą būtinai turi dalyvauti teismo medicinos specialistas.⁹⁷ Pažymėtina, jog lavono apžiūra atliekama eismo įvykio vietos apžiūros metu ir fiksuojama kelių eismo įvykių vietos apžiūros protokole, grafoje „Rastas lavonas“. Iki atvykstant teismo medicinos specialistui ir pradedant apžiūrą, lavoną galima tik fotografuoti, nekeičiant jo padėties. Panaudodamas

⁹⁴Lietuvos teismo ekspertizės centras, *Metodinės rekomendacijos ekspertizė (tyrimų) užsakovams*, žiūrėta 2019 m. balandžio 20 d., <http://www.ltec.lt/eismo-ivykiu-metodines>

⁹⁵Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatymas, *supra note* 10.

⁹⁶Eglė Bilevičiūtė ir kt., *Europos kriminalistikos bendros erdvės 2020 vizijos įgyvendinimo Lietuvoje mokslinė koncepcija : mokslo studija* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016), 169.

⁹⁷Kęstutis Stungys, *supra note* 91, 15.

specialias žinias teismo medicinos specialistas įvykio vietoje apžiūrėdamas lavoną gali nustatyti, identifikuoti sužalojimus, jų atsiradimo pobūdį liečiantis su kitais paviršiais, padeda apžiūros protokolą pildančiam tyrėjui ar prokurorui tinkamai įvardinti lavono galūnių padėtis ir kitas svarbias detales, kurios gali turėti reikšmės tolimesniame eismo įvykio tyrime. Teismo medicinos specialistas pagal matomus lavono sužalojimus gali daryti prielaidas dėl eismo įvykio mechanizmo – ar asmuo buvo partrenktas einantis, ar buvo pervažiuotas gulintis ir kt.

Apibendrinant šį poskyrį teigtina, jog eismo įvykio vietos bei joje esančių objektų kvalifikuota apžiūra gali būti sėkmingo eismo įvykio, sukėlusio visuomenei skaudžias pasekmes, ištyrimo garantas. Pareigūnams, tiriantiems eismo įvykius, ypač sudėtingus, rekomenduotina pasinaudoti teisės aktų suteikiamomis galimybės procesinių veiksmų atlikimui pasitelkti specialistus – kriminalistus, eismo įvykių bei transporto trasologijos, teismo medicinos ir kitus specialistus, turinčius specialių žinių bei įgūdžių, kadangi atmetinai ir nekokybiškai atlikta eismo įvykio vietos bei joje esančių objektų apžiūra bei paėmimas objektų tyrimams gali būti lemiamas veiksmas dėl kurio tolimesnėje tyrimo eigoje gali tapti sudėtinga arba visai neįmanoma nustatyti eismo įvykio priežasties bei kaltininko dėl duomenų stokos ar netikslumo.

3.1.2. Apklausa

Kriminalistikos literatūroje pastebima, jog „išanalizavus penkiasdešimties metų nusikaltimų tyrimo bei ikiteisminio tyrimo praktiką nerasta baudžiamųjų bylų be apklausos protokolų [...]“⁹⁸ Tai reiškia, jog apklausa – vienas iš būtinų ikiteisminio tyrimo procesinių veiksmų atliekamų tyrimuose, įskaitant ir eismo įvykių tyrimus. Apklausos atlikimo subjektai, reikalavimai ir tvarka įtvirtinti BPK 182-190 straipsniuose. Apklausos metu iš apklausiamųjų asmenų ikiteisminio tyrimo teisėjas, prokuroras ar tyrėjas gali sužinoti informacijos, kuri gali turėti reikšmės eismo įvykių tyrimui. Šiame poskyryje išskirtinos dvi tipinės apklausų situacijos, kuomet reikalingi specialistai: apklausiant nepilnamečius asmenis bei apklausiant pilnamečius asmenis iš kurių norima sužinoti informacijos specifiniais klausimais.

Nepilnamečių asmenų apklausa. Nepilnamečių apklausos pagrindai įtvirtinti BPK 186 str. Iki 2018 m. liepos 1 d. galiojusiame baudžiamojo proceso kodekso 186 str. buvo reglamentuota, jog proceso dalyvių prašymu ar ikiteisminio tyrimo teisėjo, prokuroro ar tyrėjo iniciatyva į nepilnamečių apklausą privalo būti kviečiamas valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos specialistas arba psichologas, kurie padeda apklausti nepilnamečius.⁹⁹ Praktikoje pastebėta, jog tyrėjai sąlyginai labai dažnai savo iniciatyva kviesdavo vaiko teisių apsaugos

⁹⁸Ryšardas Burda ir Samuelis Kuklianskis, *Apklausa ikiteisminio tyrimo metu (taktikos teorija ir praktika)* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007), 9.

⁹⁹Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, *supra note 2*.

specialistus atliekant nepilnamečių apklausas. Taip pat pažymėtina, jog iki 186 str. pakeitimų, vaiko teisių apsaugos specialisto ir psichologo pagrindinė funkcija buvo – padėti apklausti nepilnametį. Po pakeitimų psichologų ir vaiko teisių apsaugos specialisto funkcijos buvo išdėstytos ir atribotos aiškiau.

2018 m. liepos 1 d. įsigaliojo BPK 186 str. pakeitimai, kuriais įtvirtinta, jog atliekant mažamečių apklausą visada turi dalyvauti vaiko teisių apsaugos institucijos specialistas ir psichologas. Apklausiant nepilnamečius asmenis „dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei, sveikatai, laisvei, seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui, vaikui ir šeimai, dėl pelnymosi iš nepilnamečio prostitucijos ar nepilnamečio įtraukimo į prostituciją arba kitais atvejais, kai to prašo proceso dalyviai arba ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro ar ikiteisminio tyrimo teisėjo iniciatyva [...]“¹⁰⁰ taip pat turi būti kviečiamas psichologas ir vaiko teisių apsaugos specialistas. Čia privalu paminėti Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro rekomendacijas Nr. I-126 dėl nepilnamečių apklausų.¹⁰¹ Įsakymo 13 ir 13¹ punktuose aiškiai atribotos nepilnamečių apklausoje dalyvaujančių specialistų tiesioginės funkcijos. Psichologas – padeda atlikti apklausą atsižvelgdamas į asmens psichologinę ir socialinę brandą, vaiko teisių apsaugos institucijos specialistas – iš kitos patalpos, nei vyksta apklausa, stebi ar nepažeidžiamos nepilnamečio teisės, taip pat gali užduoti klausimus apklausiamam asmeniui. Skirtumus tarp šių specialistų pažymi ir Eglė Kavoliūnaitė – Ragauskienė teigdama, jog vieni specialistai atstovauja, gina nepilnametį, padeda užtikrinti jo teises, kiti – padeda pareigūnams tinkamai surinkti reikiamą informaciją.¹⁰²

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, autoriaus nuomone, tiriant eismo įvykius prokuroras ar tyrėjas turėtų savo iniciatyva kviešti specialių žinių turinčius asmenis: psichologą, jog padėtų tinkamai apklausti nepilnametį bei vaiko teisių apsaugos specialistą, jog būtų visapusiškai užtikrintos nepilnamečio teisės, į apklausas. Taip pat pažymėtina, jog būtų naudinga, jeigu specialistų sąrašė¹⁰³, kuriame nurodyti asmenys, kuriuos galima kviešti į nepilnamečių apklausą, kiekvienoje šalies apskrityje būtų bent vienas specialistas, kuris specializuotųsi būtent eismo įvykių tyrimuose, kadangi toks specialistas ne tik padėtų tinkamai formuluoti nepilnamečiams klausimus, tačiau ir turėtų bent minimalių žinių apie eismo įvykių mechanizmus, transporto priemonių charakteristiką ir kitus su eismo įvykiais bei transporto priemonėmis susijusius

¹⁰⁰Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, *supra note 2*.

¹⁰¹Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymas, *Dėl Rekomendacijų dėl nepilnamečio liudytojo ir nukentėjusiojo apklausos patvirtinimo*, TAR, žiūrėta 2019 m. balandžio 21 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.46BFEB2C4291/wFhXFPKHKN>

¹⁰²Eglė Kavoliūnaitė – Ragauskienė, *Vaiko teisių apsauga baudžiamajame procese: atstovavimas, gynyba ir apklausų atlikimas* (Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2016), 55.

¹⁰³*Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba*. Žiūrėta 2019 m. balandžio 22 d.,

<https://vgpt.lrv.lt/lt/advokatu-taikinimo-tarpininku-ir-psichologu-sarasai/psichologu-sarasas>

svarbius dalykus, kas padėtų nepilnamečių apklausas atlikti tiksliai, kryptingai ir per kuo trumpesnę laiką.

Pritartina G. Būčiūno nuomonei, jog norint asmenį apklausti dėl aplinkybių, kurioms vertinti reikalingos specialios žinios, reikėtų konsultuotis su reikiamos srities specialistais arba vadovaujantis LR BPK 180 str. juos kviešti į apklausą.¹⁰⁴ Kaip pavyzdį galima paminėti eismo įvykių ir transporto trasologijos specialistą, kuris gali padėti tyrėjui teisingai ir aiškiai suformuluoti klausimus susijusius su apklausiamojo veiksmais prieš eismo įvykį, jo metu ir po jo, apie transporto priemonės gedimus ir kitus svarbius specialiųjų žinių reikalaujančius klausimus. Taip pat paminėtina viena iš tipinių eismo įvykio situacijų, kuomet vairuotojas iš eismo įvykio vietos pasišalina kartu su transporto priemone ir ją suremontuoja, perdažo tam tikras apgadintas vietas. Laku, dažų specialistas gali padėti suformuluoti klausimus, susijusius su transporto priemonės perdažymu, laku, dažų savaiminiu susidėvėjimu ar mechaniniu poveikiu, pavyzdžiui - siekiant nuslėpti transporto priemonės dalyvavimą eismo įvykyje.

Apibendrinant darytina išvada, jog apklausa – vienas iš informatyviausių duomenų šaltinių ir turi būti atlikta kruopščiai bei laikantis įstatymų normų. Todėl atliekant apklausas rekomenduotina pasitelkti ne tik privalomus specialistus (psichologai, vaiko teisių apsaugos specialistai – apklausiant nepilnamečius), tačiau ir kitų sričių specialistus: eismo įvykių ir transporto trasologijos, teismo medicinos specialistus ar kitų sferų specialiųjų žinių bei įgūdžių turinčius specialistus.

3.1.3. Pavyzdžių lyginamajam tyrimui paėmimas

Pavyzdžių lyginamajam tyrimui paėmimas reglamentuotas BPK 144 str. ir yra priskiriamas prie kitų procesinių prievartos priemonių, įtvirtintų BPK 12 – amė skyriuje „kitos procesinės prievartos priemonės“. Straipsnyje įtvirtina galimybė iš įtariamojo paimti pavyzdžius lyginamajam tyrimui. Jeigu asmuo atsisako duoti pavyzdžius, priimamas prokuroro nutarimas, kurio vykdymas privalomas. Net ir tada asmeniui atsisakius duoti pavyzdžius lyginamajam tyrimui, tam tikrais atvejais pavyzdžius galima paimti prievarta, jeigu tai nebus pavojinga sveikatai ir nežeims asmens orumo.¹⁰⁵ Identifikaciniams objektų tyrimams reikalingi lyginamieji pavyzdžiai. Išskirtinos dvi identifikacinių tyrimų rūšys: objektų ir asmenų.

Reikalinga paanalizuoti situaciją, kuomet transporto priemonės vairuotojas pasišalina iš eismo įvykio, palikdamas transporto priemonę. Kaip jau minėta, tokiu atveju specialistas

¹⁰⁴Gediminas Bučiūnas, Edita Gruodytė ir Marijus Šalčius, *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai* (Vilnius: VĮ registrų centras, 2017), 74.

¹⁰⁵Petras Ancelis ir kt., *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011), 57.

kriminalistas transporto priemonės apžiūros metu paima visus objektus, galėsiančius padėti identifikuoti transporto priemonę vairavusį asmenį (mikrodalelės, rankų, kvapų ir kt. pėdsakai). Tyrimo eigoje nustačius galimą eismo įvykio kaltininką, norint nustatyti ar būtent tas asmuo vairavo transporto priemonę, reikalinga iš asmens paimti pavyzdžius lyginamajam tyrimui. Kaip paimti lyginamuosius pavyzdžius geriausiai išmano ir tam skirtas technines priemones turi savo srities specialistai. Pavyzdžiui, jei reikalinga paimti kraujo pavyzdžius lyginamajam tyrimui, tai turėtų atlikti medicinos specialistas, kuris panaudodamas specialias žinias ir technines priemones nesukeldamas asmens sveikatai ar gyvybei pavojaus atliks pavestą užduotį. Seilių mėginių lyginamųjų pavyzdžių tyrimui įprastai paima apmokyti patys policijos pareigūnai. Šiuo atveju kilus neaiškumams, į visus klausimus gali atsakyti specialistas kriminalistas, kuris suteiks reikiamos informacijos ir rekomendacijų.

Siekiant sužinoti tyrimui reikšmingos informacijos, identifikuoti objektą bei surinkti įrodymus, taip pat rekomenduotina pasinaudoti galimybe paimti pavyzdžius lyginamajam tyrimui. Kadangi eismo įvykių situacijose, kuomet dalyviai ir transporto priemonės yra vietoje taikyti procesinės prievartos priemonę – pavyzdžių lyginamajam tyrimui paėmimą netikslinga, kaip pavyzdį reikalinga paanalizuoti situaciją, kuomet po eismo įvykio vairuotojas su transporto priemone pasišalino. Tinkamai ir atidžiai apžiūrėjus eismo įvykio vietą, objektus turėjusius sąlytį su pasišalinusia transporto priemone, neretai galima rasti lakų, dažų likučių atsiradusių kontakto metu. Tyrimo eigoje atlikus procesinius veiksmus ir nustačius eismo įvykio galimą kaltininką, bei jo naudojamą transporto priemonę, reikalinga atlikti objektų tyrimą, siekiant identifikuoti ar lakų, dažų pėdsakai rasti įvykio vietoje sutampa su galimai eismo įvykį sukėlusio asmens transporto priemonės lakais, dažais. Norint atlikti minėtą objektų tyrimą reikalinga nuo transporto priemonės paimti dažus lyginamajam tyrimui. Šio procesinio veiksmo atlikimui reikia turėti ne tik techninių priemonių, tačiau ir specialių žinių, norint nepadaryti nepagrįstai didelės žalos transporto priemonei bei nesugadinti pavyzdžių, kadangi objektų tyrimų sėkmės garantas tiesiogiai proporcingas tyrimui pateiktų objektų kokybei. Nesant galimybės atlikti dažų tyrimą, rekomenduotina sulygtinti eismo įvykio vietoje rastas padangų žymes su nustatytos transporto priemonės padangų raštu. Tokiu atveju specialistas kriminalistas gali paimti padangų protektoriaus pavyzdžius lyginamajam tyrimui. Norint taisyklingai paimti protektoriaus pavyzdžius, reikalinga atlikti bent vieną pilną rato apsisukimo protektoriaus kopiją.¹⁰⁶

Apibendrinant teigtina, jog siekiant identifikuoti asmenį vairavusį transporto priemonę, patvirtinti arba paneigti objektų sąlytį, reikalinga atlikti identifikacinius objektų tyrimus, kuriems reikalingi lyginamieji pavyzdžiai. Šiems paimti neretai reikalingos specialios žinios bei techninės

¹⁰⁶ Deborah Beaufort-Moore, *Crime scene management and evidence recovery* (Oxford : Oxford University Press, 2009), 195.

priemonės, siekiant pavyzdžių nesugadinti ar nepadaryti nepagrįstai didelės žalos objektams. Todėl rekomenduotina kreiptis į specialistą, kuris apmokytas atlikti šį procesinį veiksma, turi žinių, įgūdžių bei techninių priemonių ir gali atlikti pavestas užduotis.

3.1.4. Eksperimentas

Eksperimentas – vienas iš parodymų patikrinimo veiksma, įtvirtintas LR BPK 197 str. „liudytojų, nukentėjusiųjų, įtariamųjų parodymams ar versijoms patikrinti galima atkurti tiriamo įvykio situacija, aplinka, asmenų veiksmus ar kitas aplinkybes ir atlikti reikiamus bandymus.“¹⁰⁷ Kriminalistikos literatūroje eksperimentas apibūdinamas kaip ikiteisminio tyrimo veiksmas, kurio metu atkuriamas įvykio situacija, aplinka, asmenų veiksmai, siekiant patikrinti liudytojo, nukentėjusiojo ar įtariamojo parodymus bei tyrimo metu iškeltas įvykio versijas.¹⁰⁸ Eksperimento metu turi būti atkuriamos tokios pačios arba kaip įmanoma panašiausios sąlygos (transporto priemonės, pėsčiųjų sudėjimas, apranga, oro sąlygos ir kt.) Norint sužinoti kada bus panašiausios oro sąlygos į buvusias tiriamojo eismo įvykio metu, tikslinga kreiptis į Lietuvos hidrometeorologijos tarnybos specialistus, kurie panaudoję specialias žinias bei technines priemones gali nustatyti, kada oro sąlygos bus panašiausios, kadangi tai vertinant viešai prieinamuose tinklalapiuose, atsiranda terpė subjektyviam sąlygų suvokimui, o tai gali iškreipti eksperimento atlikimo rezultatų tikslumą.

Eksperimentas literatūroje skirstomas į šias rūšis:

- a) *Galimybė suvokti tam tikrą faktą* – nustatinėjama ar asmuo geba pamatyti atsiradusias kliūtis, koku atstumu galėjo būti pastebėtas objektas be šviesą atspindinčių elementa ar su jais ir kt. Taip pat gali būti nustatinėjama ar eismo įvykio dalyvis galėjo girdėti automobilio signalą, veikiantį variklį ir pan.;
- b) *Galimybė atlikti tam tikrus veiksmus* – nustatinėjama ar asmuo galėjo automobiliu įveikti tam tikrą kliūtį, užvažiuoti ar pravažiuoti konkrečią vietą, ar asmuo galėjo sustabdyti transporto priemonę ir pan.;
- c) *Pėdsakų atsiradimo mechanizmo* – judėjimo ar stabdymo ir kt.

Pažymėtina, jog eismo įvykių tyrimuose pagrindinis jų – tam tikro fakto, įvykio ar reiškinio buvimas.¹⁰⁹ Pavyzdžiui Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis Nr. 2K-262-303/2018, kurioje pažymėta, jog „*Eksperimentas yra ikiteisminio tyrimo veiksmas, kurio metu tikrinant parodymus ar tiriant versijas atkuriamas tiriamo įvykio situacija, aplinka, tam tikrų asmenų veiksmai ar kitos aplinkybės ir atliekami bandymai. Iš [...] eksperimento atlikimo protokolo*

¹⁰⁷Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, supra note 2.

¹⁰⁸Bučiuonas, Gruodytė, Šalčius, supra note 104: 184.

¹⁰⁹Ibid, 185.

*turinio matyti, kad šis proceso veiksmas buvo atliktas tam, kad būtų nustatytas kelyje kliūtis matomumas tamsiu paros metu [...].*¹¹⁰

Praktikoje pastebima, jog eismo įvykių tyrimuose eksperimentas dažniausiai atliekamas tiriant eismo įvykius, kurie įvyko tamsiuoju paros metu, kadangi norint atlikti visapusišką ir išsamų tyrimą, reikalinga žinoti kliūtis matomumą tamsiuoju paros metu, o eismo įvykio vietoje dirbantys tyrėjai šių duomenų neužfiksuoja. Eksperimento metu siekiama nustatyti mažiausią galimą atstumą iki kliūtis pastebėjimo. Kriminalistikos literatūroje pastebima nuostata, jog nepakanka pamatyti šešėlį ar siluetą, daiktas turi būti aiškiai atpažįstamas (dviratis, pėsčiasis ir kt.).¹¹¹ Lietuvos teismo ekspertizės centro eismo įvykių tyrimo metodinėse rekomendacijose nurodyta, jog kliūtis matomumo eksperimentą tikslinga atlikti tuoj pat po eismo įvykio vietos apžiūros.¹¹² Tai vertintina itin teigiamai, jeigu eismo įvykio vietos apžiūroje dalyvauja eismo įvykių specialistas, kadangi atliekant eksperimentą rekomenduotina pasikviesti specialistą. Šios srities specialistas padėtų tinkamai pasiruošti bei teisingai atlikti kliūtis matomumo ar kitą tyrimui reikšmingos informacijos galėsiantį suteikti eksperimentą eismo įvykio vietoje, tuoj pat po eismo įvykio vietos apžiūros. Tokiu būdu eksperimentas atliekamas tinkamai, tokiomis pačiomis meteorologinėmis sąlygomis, kaip eismo įvykio metu, mažiau eikvojami žmogiškieji bei finansiniai ištekliai, kadangi nereikalinga į eismo įvykio vietą vykti papildomai, nereikia laukti panašiausių meteorologinių sąlygų, kurios gali būti po labai ilgo laiko tarpo.

Eksperimentas gali būti atliekamas ne tik iškart po eismo įvykio vietos apžiūros, tačiau ir tolimesnio tyrimo metu, todėl norint tinkamai pasiruošti eksperimentui tyrėjams rekomenduotina konsultuotis su eismo įvykių specialistais. Šios srities specialistai padeda tinkamai paruošti aplinką, technines priemones procesinio veiksmo atlikimui, gali atsakyti į eksperimento metu kilusius klausimus bei neaiškumus.¹¹³ Pažymėtina, jog eismo įvykių objektų tyrimą atlieka eismo įvykio specialistai, kurie turi specialių žinių ir geriausiai žino kokie duomenys reikalingi tyrimui atlikti ir kaip tiksliausiai juos gauti bei užfiksuoti, nepaliekant terpės gynybai pasinaudoti nekokybiškai atliktų procesinių veiksmų klaidomis.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, siekiant atlikti visapusiškai išsamų ir objektyvų eismo įvykio tyrimą, rekomenduotina proceso veiksmų atlikimui pasitelkti specialistus, kurie gali atsakyti į iškilusius klausimus, nurodyti tyrimo veiksmo atlikimo eigą bei kryptį, galimas tyrimo versijas.

¹¹⁰Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2-K-262-303/2018.
<http://www.infolex.lt/skaitykla.mruni.eu/tp/1651694>

¹¹¹Bučičūnas, Guodytė, Šalčius, *supra note* 104: 195.

¹¹²Lietuvos teismo ekspertizės centras, *supra note* 94.

¹¹³ Татьяна Владимировна Демидова, *Взаимодействие следователя с сотрудниками экспертно-криминалистических подразделений при расследовании дорожно - транспортных преступлений* (Москва : Юрлитинформ, 2010), 82.

3.2. Objektų tyrimas

Objektų tyrimas – veiksmas, kuris atliekamas specialisto, siekiant surasti ar iširti tyrimui reikšmingus objektus, nustatyti įvykio mechanizmą bei kitas tyrimui reikšmingas aplinkybes (BPK 205 str.). Eismo įvykių tyrimas yra labai sudėtingas procesas, kuriame vien tik teisinių žinių nepakanka, todėl tiriant eismo įvykius objektų tyrimas yra labai dažnas ikiteisminio tyrimo veiksmas, kadangi į tam tikrus klausimus galima atsakyti tik panaudojus specialias žinias bei technines priemones. Priklausomai nuo objektų tyrimo rūšies Lietuvoje objektų tyrimą atlieka Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos skelbiamame teismo ekspertų sąrašė bei Lietuvos policijos objektų tyrimo sąrašė esantys specialistai. Objektų tyrimai atliekami ikiteisminio tyrimo pareigūno ar prokuroro užduoties atlikti objektų tyrimą pagrindu.

Specialistų atliekami objektų tyrimai gali būti skirstomi pagal:

- a) Tyrimą atliekančių specialistų skaičių – vienasmeniai arba komisijos;
- b) Atliekamo tyrimo apimtį – gali būti pagrindiniai bei papildomi tyrimai;
- c) Tyrimo eiliškumą – pirminiai bei pakartotiniai tyrimai;
- d) Naudojamų mokslo sričių kiekį – vienaarūšiai bei kompleksiniai.¹¹⁴

Eismo įvykių tyrimuose objektų tyrimas gali būti atliekamas tiek eismo įvykio vietoje, tiek tolimesnio tyrimo metu, todėl objektų tyrimai išskirtini į dvi grupes:

- a) Tyrimai, susiję su pačiu eismo įvykiu (pvz.: eismo įvykio tyrimas, medicininis tyrimas);
- b) Tyrimai, atliekami tolimesnėje tyrimo eigoje (pvz.: transporto trasologinis tyrimas)

Skiriant specialistams užduotį atlikti objektų tyrimą, būtina vadovautis bendraisiais užduočių skyrimo principais, įtvirtintais Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros įsakyme:

- Skiriant specialistams užduotis, būtina vadovautis rekomendacijomis, o jei tokių nėra – reikalinga tiesiogiai konsultuotis su atitinkamos srities specialistu;
- Užduotyje nurodyti klausimai turi būti formuluojami trumpai, aiškiai ir tiksliai, neužduodant perteklinių ir su tyrimu nesusijusių klausimų;
- Kilus neaiškumams, kaip formuluoti tam tikrus klausimus, reikalinga konsultuotis su atitinkamos srities specialistu;
- Užduotyje nurodyti klausimai turi būti suderinami su ikiteisminį tyrimą atliekančios institucijos vadovu, prokuroru.¹¹⁵

Privalu vadovautis generalinės prokuratūros įsakyme nurodytais principais, kadangi sėkmingi eismo įvykių tyrimų rezultatai daug priklauso nuo tiksliai suformuluotų klausimų,

¹¹⁴Juškevičiūtė ir kt., *supra note* 76: 302.

¹¹⁵Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros įsakymas, *supra note* 12.

pateikiamų specialistui.¹¹⁶ Atsižvelgiant į objektų tyrimų svarbą tiriant eismo įvykius, toliau darbe bus nagrinėjami skirtingų sričių specialistų atliekami objektų tyrimai, be kurių objektyvus ir visapusiškas eismo įvykio tyrimas neįsivaizduojamas, o kartais ir neįmanomas.

3.2.1. Eismo įvykių ir transporto trasologijos tyrimas

Eismo įvykių specialisto atliekami tyrimai. Lietuvoje panaudojant specialias žinias bei technines priemones eismo įvykių tyrimus atlieka LTEC specialistai, įrašyti į Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos teismo ekspertų skelbiamą sąrašą. Eismo įvykio tyrimo metu siekiama atkurti eismo įvykio eigą bei mechanizmą įvykio vietoje, eismo įvykio dalyvių veiksmus įvykio vietoje, nustatinėjamos aplinkybės, kurios turėjo įtakos eismo įvykiui kilti. Nustatinėjama ar eismo įvykio dalyviai turėjo techninę galimybę išvengti eismo įvykio, taip pat šis tyrimas atliekamas siekiant nustatyti transporto priemonių techninius gedimus, jų atsiradimo laiką bei priežastis. Atsižvelgiant į atliekamų tyrimų rezultatus, išskirtini eismo įvykių tyrimo objektai:

- Eismo įvykyje dalyvavusių transporto priemonių, jų junginių bei įrenginių ir detalių tyrimas;
- Eismo įvykio vieta;
- Specialistui pateikti tyrimo duomenys bei medžiaga.¹¹⁷ (Kelių eismo įvykio vietos apžiūros protokolas ir planas, transporto priemonių apžiūros protokolas, schemas, objektų nuotraukos).

Remiantis Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės centro metodinėmis rekomendacijomis eismo įvykių specialistas:

Tiria aplinkybes, kurios apibūdina eismo įvykio mechanizmą siekiant nustatyti:

- Transporto priemonių greitį, stabdymo bei sustojimo būdus;
- Transporto priemonių judėjimo bei jėgų veikimo kryptį iki kontakto ir kontakto metu;
- Transporto priemonių išsidėstymą viena kitos atžvilgiu skirtingais eismo įvykio momentais;
- Laiką, per kurį transporto priemonės nuvažiuoja tam tikrą atstumą, tikslią transporto priemonių susidūrimo vietą ar užvažiavimo ant kliūties vietą;

¹¹⁶Т. В. Аверьяновой, В. Ф. Статкуса „Практическое руководство по производству судебных экспертиз для экспертов и специалистов“, 2011 г., 400-401.

¹¹⁷Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, Lietuvos teismo ekspertizės centras, *Teismo ekspertizės: jų skyrimas, klausimų formulavimas ir medžiagos joms rengimas* (Vilnius, Lietuvos teismo ekspertizės centras, 2004), 39.

- Momentą, kurio metu būtina imtis skubių ir neatidėliotinių veiksmų siekiant išvengti eismo įvykio.

Šis įvykio aplinkybių ir mechanizmo nustatymo tyrimas atliekamas laboratorijoje, kadangi objektų tyrimui atlikti eismo įvykių specialistai naudojami specialiomis žiniomis, techninėmis priemonėmis, pateikta tyrimo medžiaga, eksperimentų rezultatais bei sudėtingais skaičiavimais, kuriuos padeda atlikti kompiuterinės programos: PC RECT, kuri padeda dangos paviršių iš nuotraukų transformuoti į plokštuminį vaizdą, PC CRASH, kurios paskirtis – modeliuoti įvykio eigą nustatant transporto priemonių judėjimo greitį bei kryptį iki susidūrimo, kontakto metu ir iki sustojant. Rezultatus specialistas mato ekrane, kurie taip pat atvaizduojami grafiškai ir skaitmenine išraiška. Gautais duomenimis eismo įvykių specialistas remiasi pateikdamas objektų tyrimo išvadą. Pavyzdžiui Šiaulių apygardos teismo nutartyje Nr. 1A-135-309/2019. Specialisto išvadoje konstatuota, jog „[...] prieš įvykį automobiliu „Alfa Romeo 156“ buvo važiuojama apie 141 kilometro per valandą greičiu. Tikėtina, kad pagrindine sąlyga nagrinėjamam įvykiui kilti buvo automobilio „Alfa Romeo 156“ vairuotojo veiksmai – keldamas grėsmę eismo saugumui važiavo du kartus viršijant didžiausią įvykio vietoje leistiną važiavimo greitį ir dėl to susidarė situacija, kad iš šalutinio kelio į pagrindinį įvažinėjantis automobilis „VW Passat“ sudarė kliūtį pagrindiniu keliu važiavusiam automobiliui „Alfa Romeo 156“.“¹¹⁸

Tiria transporto priemones, jų dalis bei mazgus siekdamas nustatyti:

- Transporto priemonių gedimų atsiradimo laiką, pobūdį bei priežastis, aptikimo galimybę iki eismo įvykio;
- Priežastinį ryšį tarp eismo įvykio kilimo ir transporto priemonės gedimo;
- Aplinkybes turėjusias (galėjusias turėti) įtakos eismo įvykio kilimui bei techninę galimybę išvengti eismo įvykio su transporto priemone tam tikros techninės būklės.

Teoriškai eismo įvykių specialistas objektų tyrimą gali atlikti ir eismo įvykio vietoje, jeigu yra pakviestas dalyvauti. Akivaizdu, jog norint atlikti išsamų transporto priemonės tyrimą tam reikalinga daug laiko, speciali technika ir laboratorija, kurios panaudoti įvykio vietoje nėra galimybės, todėl rekomenduotina transporto priemonės tyrimą eismo įvykių specialistui pavesti atlikti tolimesnėje tyrimo eigoje. Iki specialistui atvykstant atlikti paskirtą transporto priemonės tyrimą privalu užtikrinti, jog niekas negalėtų padaryti jokio mechaninio ar kitokio poveikio transporto priemonei, kadangi tyrimo rezultatai gali būti iškreipti ir netikslūs.

Transporto priemonių vairuotojų veiksmų tyrimas atliekamas siekiant nustatyti:

- Kaip turėjo elgtis transporto priemonės vairuotojas saugaus eismo atžvilgiu tam tikromis aplinkybėmis;

¹¹⁸Šiaulių apygardos teismo 2019 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-135-309/2019. <http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1767920>

- Ar konkrečiomis aplinkybėmis transporto priemonės vairuotojas turėjo techninę galimybę išvengti eismo įvykio;
- Transporto priemonės vairuotojo veiksmų (neveikimo) ir eismo įvykio kilimo priežastinį ryšį.

Svarbu paminėti, jog eismo įvykių specialistai netiria ir nevertina klausimų teisiniu aspektu, nenustatinėja ar asmuo kaltas dėl eismo įvykio, ar melagingus davė parodymus ir pan. Spręsti šį klausimą yra ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro ir teismo prerogatyva, vadovaujantis surinkta ikiteisminio tyrimo medžiaga, įskaitant ir pateikta eismo įvykių specialisto išvada. Jeigu eismo įvykių tyrimų specialistui pateikta kokybiškai ir informatyviai surinkta medžiaga, iš specialisto išvados nesunku nustatyti kas davė melagingus parodymus¹¹⁹, o tai padeda atsakingiems asmenims objektyviai vertinti eismo įvykio dalyvių parodymus bei veiksmus.

Transporto trasologijos specialisto atliekami tyrimai. Transporto trasologinis tyrimas – nustato pėdsakus, kurie atsirado eismo įvykio metu ant kelio dangos, transporto priemonių, kelio objektų, drabužių bei avalynės.¹²⁰ Išskirtini šie transporto trasologinio tyrimo objektai:

- Transporto priemonių ar pėdsakų nuotraukos;
- Transporto priemonių padangų pėdsakai, jų išliejos;
- Transporto priemonės bei jų dalys;
- Daiktai ant kurių yra transporto priemonės pėdsakai (pvz.: drabužiai, avalynė)

Taip pat atliekant transporto trasologinį tyrimą pateikiama ir tyrimo medžiaga: eismo įvykio vietos apžiūros protokolas, planai, schemas ir kt.¹²¹ Kaip jau minėta, specialistai, atliekantys objektų tyrimą turi teisę iš tyrimą paskyrusios institucijos reikalauti papildomos medžiagos tyrimui atlikti. Viena jų – pavyzdžių lyginamajam tyrimui pateikimas (padangos, bamperis ar kitos detalės).

Transporto trasologinius tyrimus galima išskirti į dvi dalis: identifikacinį ir neidentifikacinį. Identifikaciniams tyrimams galima priskirti tokius tyrimus, kuriuos atlikęs specialistas gali nustatyti:

- Objekto būdingus požymius, palikusio pėdsaką;
- Pėdsako grupinį priklausomumą (nustatoma, kokios rūšies objektas paliko pėdsaką)
- Konkretų objektą, palikusį pėdsaką.

¹¹⁹*Forensic science : an introduction to scientific and investigative techniques*, 3 rd. edition (Boca Raton (Fla.) : CRC Press : Taylor & Francis Group, 2009), 532.

¹²⁰Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos įsakymas „Dėl teisingumo ministro 2007 m. rugsėjo 4 d. įsakymo Nr. 1R-327 „Dėl ekspertizių (tyrimų) atlikimo Lietuvos teismo ekspertizės centre nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“, TAR, žiūrėta 2019 m. balandžio 27 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/5c7326c0bdc11e688d0ed775a2e782a>

¹²¹Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, Lietuvos teismo ekspertizės centras, *supra note* 116, 44-45.

Šis tyrimas būdingas eismo įvykių tyrimuose, kuriuose transporto priemonė užvažiavo ar susidūrė su pėsčiuoju ar kita transporto priemone ir pasišalino. Atlikęs transporto trasologinį tyrimą iš įvykio vietoje susidariusių pėdsakų ant kelio, nukentėjusiojo asmens drabužių ar avalynės specialistas gali nustatyti transporto priemonės rūšinį priklausomumą ar identifikuoti konkrečią transporto priemonę.

Neidentifikaciniam tyrimui priskirtinas transporto trasologijos specialisto atliktas tyrimas, kurio metu nustatomas pėdsako susidarymo mechanizmas (jėgos veikimo pobūdis, kryptis bei kampas).¹²² Specialistas gali nustatyti transporto priemonės ir asmens ar kito objekto kontakto vietą, transporto priemonių judėjimo dėsninumus po kontakto.¹²³ Pavyzdžiui Kauno apygardos teismo nutartyje Nr. e2A-1937-259/2018. Specialisto išvadoje konstatuota, jog „[...] pėdsakai ant pėsčiosios kelnių užpakalinės dalies buvo padaryti atsarginio rato padangos galiniu šoniniu paviršiumi galine dalimi užvažiavus ant pėsčiosios [...], nustatyta, jog atsarginis ratas pritvirtintas automobilio apačioje“.¹²⁴

Atkreiptinas dėmesys, jog dažniausiai eismo įvykių specialistas ir transporto trasologijos specialistas yra vienas asmuo, turintis eismo įvykių ir transporto trasologijos kvalifikacijas.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, darytina išvada, jog eismo įvykių bei transporto trasologijos tyrimai tai veiksmas, kurio metu, panaudojant kompiuterines programas, gaunami informatyviausi duomenys apie eismo įvykio kilimo priežastį bei priežastinį ryšį tarp eismo įvykio dalyvių veiksmų ir atsiradusių padarinių. Remiantis eismo įvykių bei transporto trasologijos specialistų atliktų tyrimų išvadomis dažniausiai nustatomas eismo įvykio kaltininkas. Pažymėtina, jog kategorišką išvadą dėl eismo įvykio aplinkybių specialistai gali pateikti tik tada, kai eismo įvykio vietoje procesiniai veiksmai atlikti kokybiškai ir informatyviai, užfiksuoti visi reikalingi duomenys.

3.2.2. Teismo medicininis tyrimas

Teismo medicinos specialisto apibrėžimas įtvirtintas ir BPK 89 str. 3 d. - teismo medikai yra specialistai atliekantys žmogaus kūno arba lavono tyrimus. Ikiteisminis tyrimas pagal BK 281 str. gali būti pradėtas tik tada, jeigu kaltininko sukkelto eismo įvykio padariniai - kitam asmeniui padarytas nesunkus, sunkus sveikatos sutrikdymas arba asmuo mirė. Taigi

¹²²Lietuvos teismo ekspertizės centras, *supra note* 94.

¹²³ *Handbuch Verkehrsunfall - rekonstruktion : Unfallaufnahme, Fahrdynamik, Simulation* (Wiesbaden : Vieweg+Teubner, 2009), 366.

¹²⁴Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1937-259/2018. <http://www.infolex.lt/skaitykla.mruni.eu/tp/1676816>

remiantis teisės aktais teismo medicinos specialistas yra asmuo, kuris tyrimo pradžioje, gavęs užduotį atlikti objektų tyrimą, nustato asmens sužalojimus, jų padarymo priemones, būdą ir laiką, nustato sveikatos sutrikdymo mastą.¹²⁵ Šie tyrimai atliekami visuose eismo įvykių tyrimuose. Teismo medicinos specialistai sveikatos sutrikdymo mastą nustato vadovaudamiesi sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklėmis patvirtintomis LR sveikatos apsaugos, LR teisingumo bei LR socialinės apsaugos ir darbo ministrų.¹²⁶ Jeigu eismo įvykio metu žmogus žuvo, teismo medicinos specialistas gali atlikti mirusio žmogaus kūno ar jo dalių tyrimą. Atlikęs minėtą objektų tyrimą specialistas gali nustatyti mirties priežastį bei laiką, sužalojimų padarymo laiką, mechanizmą, sveikatos sutrikdymo mastą.

Dažnai teismo medicinos specialisto atliktas žmogaus kūno tyrimas gali padėti atskleisti ir patį eismo įvykio mechanizmą ar kaltininką. Nuodugniai atlikdamas žmogaus kūno tyrimą specialistas gali rasti tyrimui itin reikšmingus sužalojimus, apibūdinančius eismo įvykio mechanizmą. Pavyzdžiui transporto priemonei susidūrus su pėsčiuoju, ant žmogaus kūno randami transporto priemonės atskirų detalių palikti sužalojimai, kartais net formos (pvz. bamperis), pervažiavus žmogų, ant kūno gali būti aptiktos ir padangų žymės. Kaip itin reikšmingus sužalojimus, apibūdinančius eismo įvykio mechanizmą nustatė teismo medicinos specialistas pateiktoje išvadoje, nagrinėtoje Šiaulių apylinkės teismo – „[...] V. J. Mirtis įvyko nuo širdies kairio skilvelio ir dešinio plaučio viršutinės skilties plyšimų, kepenų dešinės skilties ir blužnies sutraiškymo, atviro įspaustinio dešinio smilkinkaulio lūžio, kaukolės pamato dešinės pusės priekinės duobės lūžio, kaukolės pamato vidurinės duobės lūžio, kairio smilkinkaulio lūžio. Visi sužalojimai galėjo būti padaryti eismo įvykio metu. Atsižvelgiant į sužalojimų lokalizaciją ir pobūdį, tikėtina, kad V. J. kūnas buvo pervažiuotas per viršutinę – vidurinę kūno dalis. [...] Tikėtina, kad sužalojimai padaryti, jam esant horizontalioje kūno padėtyje.“¹²⁷ Nustatyti duomenys itin svarbūs, kadangi kaltinamasis gindamasis nurodė, jog V. J. nepervažiavo, o šis vairuodamas mopedą į sunkvežimį atsitrenkė pats.

Praktikoje pasitaiko atvejų, kai eismo įvykio dalyviai nurodo, jog vairavo kitas asmuo ar žuvęs asmuo. Teismo medicinos specialistas atlikęs žmogaus kūno tyrimą nustato, kokius sužalojimus patyrė asmuo ir galimai kokiomis automobilio detalėmis ar kitais objektais kontaktavo: saugos diržas, vairas ir kt. Pavyzdžiui pagal saugos diržų padarytų kraujosrūvų

¹²⁵Teismo ekspertų veiklos koordinavimo tarybos sprendimas „Dėl teismo ekspertizės rūšių sąrašo ir Teismo ekspertizės rūšių sąraše nurodytų ekspertizės rūšių sprendžiamų uždavinių patvirtinimo“, TAR, žiūrėta 2018 m. gruodžio 15 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/7584f010b5d811e88f64a5ecc703f89b>

¹²⁶Isakymas dėl sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklių patvirtinimo, *supra* note 55.

¹²⁷Šiaulių apylinkės teismo 2014 m. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-38-409/2014.

https://eteismai.lt/byla/169378195282425/1-38-409/2014?fbclid=IwAR3UevLg9p8BDQp1Dmi6XHdK2R4moYTHb4GrnEQyMveC4CG3X_UAalEod0M

lokalizaciją galima atskirti kuris asmuo vairavo transporto priemonę, kuris sėdėjo keleivio vietoje.¹²⁸

Pritartina Burkhard Madea bei Reinhard Dettmeyer nuomonei, jog medicininių pėdsakų nustatymas turi didelę reikšmę eismo įvykio rekonstrukcijai.¹²⁹ Rekonstrukcijai, eismo įvykio mechanizmo bei kaltininko nustatymui iširti asmens patirti sužalojimai bei jų lokalizacija turi didelę reikšmę, tačiau teismo medicinos specialistas nenustatinėja eismo įvykio kilimo priežasčių bei aplinkybių ir nesprenžia teisinių klausimų.

Dažnai eismo įvykio, kurio metu buvo sužalotas pėsčiasis, tyrime reikalinga skirti kompleksinį medicininį – eismo įvykio tyrimą. Kompleksinis tyrimas – tyrimas, kurio metu iširti objektus bei atsakyti į pateiktus klausimus paskiriama kelių skirtingų sričių specialistams, kurie naudodami savitas specialias žinias, technikas bei metodinius būdus, subendrinę ir aptarę išvadas gali pateikti bendrą išvadą ir atsakyti į pateiktus klausimus. Prieš pateikiant bendrą išvadą, kiekvienas specialistas atsako tik į tuos klausimus, kurie yra jo kompetencijų ribose. Tuomet kiekvieno specialisto tyrimo rezultatai subendrinami ir pateikiama bendra išvada.

Kompleksinis medicininis – eismo įvykio tyrimas paskiriamas dviejų skirtingų institucijų specialistams, t.y. Valstybinės teismo medicinos tarnybos ir Lietuvos teismo ekspertizės centro specialistams. Tokiu atveju privaloma nurodyti tyrimui vadovaujančią įstaigą. Būtent jai pateikiama užduotis atlikti objektų tyrimą bei visa pridedama medžiaga, o kitai įstaigai pateikiama tik užduotis atlikti objektų tyrimą.

Eismo įvykių tyrimuose kompleksinis medicininis – eismo įvykio tyrimai gana svarbūs, kadangi asmenys, ypatingai pėstieji, sužalojami būdami įvairiose padėtyse. T.y. einant, bėgant, šonu, į nugarą, iškrentant iš automobilio ir pan. Šiais atvejais nustatyti koku būdu ir momentu buvo sužalotas asmuo vien tik medicininių žinių nepakanka, nes reikalinga nustatyti sužalojimus susieti su transporto priemonės poveikiu ir eiga įvairiais eismo įvykio momentais.¹³⁰ Atlikus kompleksinį tyrimą galima atsakyti į šiuos bendruosius klausimus:

- Kokioje padėtyje buvo nukentėjusysis pradinio kontakto metu (gulėjo, stovėjo);
- Ar pradinio kontakto metu nukentėjusysis judėjo: ėjo, bėgo, jei taip, kokia kryptimi;
- Koks eismo įvykio metu nukentėjusiajam padarytų sužalojimų mechanizmas bei kokiomis transporto priemonės dalimis sužalojimai padaryti;
- Ar sprendžiant iš transporto priemonės apgadinių bei nukentėjusiojo sužalojimų asmuo vairavo transporto priemonę ir kt.¹³¹

¹²⁸Antanas Garmus, Egidijus Kurapka, Antanas Cėpla, *Teismo medicina* (Vilnius: Lietuvos teisės akademija, 2000), 163.

¹²⁹Burkhard Madea ir Reinhard Dettmeyer, *Teisės medicinos pagrindai* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010), 269.

¹³⁰Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, Lietuvos teismo ekspertizės centras, *supra note* 117: 46.

¹³¹*Ibid*, 47-48.

Kaip pavyzdys paminėtina Vilniaus apygardos teismo nutartis Nr. 1A-166-256-2012, kurioje minima, jog pirminio kompleksinio medicininio – eismo įvykio tyrimo metu pateiktoje išvadoje matoma, jog sužalojimai neatspindi asmens buvimo vietos automobilyje, tačiau pateikiant galutinę išvadą nedalyvavo eismo įvykių tyrimo specialistas. Atlikus papildomą kompleksinį medicininį – eismo įvykio tyrimą konstatuota, jog būtent V. N. Vairavo automobilį, nes „[...] būtent kompleksinis tyrimas gali atsakyti į klausimus, kokioje padėtyje ar kokioje vietoje sėdėjo vienas ar kitas asmuo.“¹³²

Apibendrinant, darytina išvada, jog teismo medicinos specialistai tiria žmogaus kūną, o šie tyrimai atliekami visuose eismo įvykių tyrimuose. Žmogaus kūno tyrimo metu teismo medicinos specialistas nustato sužalojimų padarymo laiką bei mechanizmą, sveikatos sutrikdymo mastą, žūties laiką bei priežastis. Visos šios nustatytos aplinkybės gali padėti atskleisti pačio eismo įvykio mechanizmą ar kaltininką.

3.2.3. Dažų ir lakų tyrimas

Visų transporto priemonių kėbulai bei jų detalės gamykliškai padengiami sudėtingu cheminių medžiagų mišiniu – dažais bei laku. Dažai dažniausiai susideda iš: pigmentų – užtikrinančių reikiamą spalvą, rišiklio – sujungiančio dažų komponentus į vientisą masę, skiediklio – užtikrinančio reikiamą dažų klampumą, užpildo – taupančio pigmentus bei nulemiančio dažų fizines savybes, priedų – reguliuojančių dažų takumą, apsaugančių nuo išblukimo ir senėjimo. Gamykliškai transporto priemonių kėbulai bei jų detalės nugruntuojamos, tada dažomos ir galiausiai lakuojamos. Ant eksploatuotų transporto priemonių galima rasti negamykliškai panaudoto glaisto, skirto kėbulo nelygumų paslėpimui. Visos šios savybės atspindi dažų dangos daugiakomponentiškumą ir sudėtingumą, specialių žinių poreikį siekiant atlikti dažų bei lakų tyrimą.

Dažų tyrimas ypatingai svarbus eismo įvykių tyrimo veiksmas situacijose, kuomet eismo įvykio dalyvis pasišalina kartu su transporto priemone, vairuotojas neigia partrenkęs nukentėjusįjį. Mechaninis poveikis transporto priemonei bei atskiroms jos dalims eismo įvykio metu neišvengiamas, todėl kontakto metu pasišalinusios transporto priemonės dažai, jų dalelės lieka ant kitos transporto priemonės, žmogaus drabužių ar kitų objektų.

Lietuvos teismo ekspertizės centro informaciniame laiške įtvirtinta, jog „dažams būdingas sudėties daugiakomponentiškumas, o dažų dangoms (kurios dažniausiai yra

¹³²Vilniaus apygardos teismo nutartis Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-166-256-2012. <http://www.infolex.lt/skaitykla.mruni.eu/tp/483234>

daugiasluoksniš) – šių medžiagų naudojimo sistemos įvairovė.¹³³ Atsižvelgiant į dažų sudėtį bei jų tyrimo sudėtingumą teigtina, jog be specialių žinių bei technikos šios rūšies objektų tyrimo atlikti neįmanoma. Dažų tyrimai atliekami LTEC bei KTC dirbančių specialistų.

Remiantis Lietuvos teismo ekspertizės centro dažų tyrimo uždavinių išaiškinimu, dažų tyrimas skiriamas tada, „kai svarbu nustatyti objektų (iš jų bent vienas objektas – dažytas) kontaktinę sąveiką, dažų pėdsakų, dažų dangos dalelių vienodumą, dažų dangos dalelių ir pėdsakų priklausomumą konkrečiam daiktui (automobilio [...] ir kt. dažų dangai).“¹³⁴ Pažymėtina, jog dažų tyrimo sėkmės garantas tiesiogiai proporcingas tyrimui pateiktų objektų kokybei.

Eismo įvykių tyrime išskirtini šie dažų tyrimo objektai:

- Daiktas, kurio paviršius dažytas (transporto priemonė, jos detalės);
- Mikrodalelės bei pėdsakai, kurie pateko nuo dažyto daikto ant kito daikto;
- Iš įvykio vietos paimtos dažų nuobiros;
- Dažai ar jų komponentai, kuriais buvo nudažytos detalės;
- Dažymo darbų įrankiai.

Aukščiau minėtų objektų tyrimai atliekami siekiant:

- Surasti dažų pėdsakus bei mikrodaleles ant įvairių objektų (pvz.: nukentėjusiojo drabužiai);

Šiuo atveju, įvykio vietoje neradus dažų nuobirų, siekiant surasti dažų pėdsakų ar mikrodalelių dažų specialistui reikalinga pateikti objektus, su kuriuo transporto priemonė galėjo kontaktuoti (pvz.: nukentėjusiojo asmens viršutiniai rūbai). Tyrimo metu nustatoma ar ant pateiktų tirti objektų yra dažų mikrodalelių ar kitų pėdsakų.

- Nustatyti dažų rūšį bei priklausomumą tam tikrai apibrėžtai objektų grupei;

Specialistas, priklausomai nuo tirti pateiktų dažų kokybės, gali nustatyti grupinį objekto priklausomumą. Grupinis objekto priklausomumas – apima didesnę ar mažesnę automobilių grupę. Tai priklauso nuo pateiktų ar rastų dažų individualumo. Pvz. jeigu automobilis nebuvo perdažytas, automobilių grupė bus platesnė, kadangi gamyklose tokio pačio modelio automobilio gamybai naudojami tokias pačias chemines savybes turintys dažai.

- Nustatyti dažų vienodumą (arba skirtingumą);

Dažų vienodumą arba skirtingumą galima nustatyti tik specialistui pateikus lyginamąsias medžiagas. Esant galimybei lyginamajam tyrimui pateikti rekomenduotina visą detalę, su kuria galimai kontaktavo nukentėjusysis (pvz.: automobilio bamperis, kapotas), jei

¹³³Lietuvos teisingumo ministerija, Lietuvos teismo ekspertizės centras, „Dažų ekspertizė“, informacinis laiškas (Vilnius: 2006), 4.

¹³⁴Lietuvos teismo ekspertizės centras, „Dažų ekspertizė“, žiūrėta 2019 m. gegužės 4 d., <http://www.ltec.lt/dazu-metodines>

tokios galimybės nėra – pėdsakus reikia nuimti mechaniškai, jų nenuskutant. T.y. su objekto pagrindu, kad būtų išsaugoti visi dažų sluoksniai. Tyrimui turi būti paimami pavyzdžiai iš kelių vietų. Privalu paminėti, jog neturint specialių žinių bei technikos, imant lyginamąją medžiagą, transporto priemonei gali būti padaryta nepagrįstai didelė žala ar paimti pavyzdžiai netinkami lyginamajam tyrimui, todėl reikėtų pasikviesti specialistą – kriminalistą, kuris turi tam specialių žinių bei techninių priemonių, jog pavyzdžiai būtų paimami jų nesugadinant.

- Nustatyti dažytų objektų kontaktą.¹³⁵

Atlikus šią tyrimo dalį nustatoma ar konkretūs daiktai buvo kontakto sąveikoje. Pvz.: ar tyrimui pateiktas bamperis kontaktavo su nukentėjusiuoju asmeniu, bei koku būdu dažai ar jų dalelės pateko ant asmens drabužių – smūgio metu ar laisvai užbyrėjusios.

Dažų tyrimuose be kategoriškos, tikėtinos ir negalima nustatyti išvadų, įvertinus nustatytų požymių informatyvumą, taip pat naudojamos šios išvados: labai didelė tikimybė, didelė tikimybė, yra tikimybė. „Tikimybinė išvada kriminalistikoje yra tikimybių santykis: kiek kartų tikimybė, kad tiriamieji dažai yra iš įtariamojo automobilio dažų dangos, yra didesnė, negu tikimybė, kad tiriamieji dažai yra iš kito automobilio dažų dangos.“¹³⁶

Paminėtina Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis Nr. 2K-279/2013, kurioje matoma, jog dažų specialisto išvadoje konstatuota, kad „[...] ant nukentėjusiojo rūbų rasti minėto automobilio priekinės apatinės kėbulo dalies dažų dangos, susidedančios iš juodos spalvos emalio, tamsiai pilkos spalvos grunto, blyškiai pilkos spalvos glaisto, dalelės bei mineralinės alyvos, tikėtina nuo šio automobilio variklio karterio, pėdsakai.“¹³⁷ Taigi eismo įvykio tyrimo metu specialistas atlikęs dažų tyrimą gali nustatyti kuria dalimi transporto priemonė kontaktavo su nukentėjusiuoju.

Apibendrinant galima teigti, jog dažų ir lakų tyrimai atliekami tada, kai ant įvairių objektų reikalinga rasti dažų daleles, mikroobjektus, nustatyti dažų rūšinį priklausomumą. Dažų bei lakų tyrimo metu, pateikus lyginamuosius pavyzdžius, taip pat galima nustatyti objektų dažų vienodumą ar skirtingumą, galima nustatyti objektų, iš kurių bent vienas dažytas, kontakto sąveikos buvimą arba nebuvimą. Dažų ir lakų tyrimai ypač svarbūs tada, kai vairuotojas kartu su transporto priemone pasišalina iš eismo įvykio vietos.

¹³⁵Teismo ekspertų veiklos koordinavimo taryba, *supra note* 125.

¹³⁶Lietuvos teismo ekspertizės centras, *supra note* 134.

¹³⁷Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. birželio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-279/2013. <http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/697952>

4. EISMO ĮVYKIŲ TYRIMO PRAKTIKA

Baigiamajame darbe atlikus teisės aktų, reglamentuojančių specialistų veiklą bei funkcijas eismo įvykių tyrimuose analizę, buvo nustatytos teorinės galimybės tyrėjams pasitelkti specialistus į pagalbą atliekant procesinius tyrimo veiksmus eismo įvykio vietoje, tolimesnėje tyrimo eigoje bei objektų tyrimo srityje. Todėl privalu išanalizuoti praktinius proceso figūros - specialisto dalyvavimo tiriant eismo įvykius aspektus. Tam buvo pasirinktas anoniminis anketinis apklausos metodas. Respondentams pateikti iš anksto suformuluoti nekintantys klausimai.¹³⁸ Respondentais pasirinkta apklausti Lietuvos policijos kriminalistinių tyrimų centre, apskričių vyriausiųjų policijos komisariatų kriminalistinių tyrimų tarnybose bei skyriuose dirbančius specialistus, kurių tiesioginės funkcijos susijusios su eismo įvykių tyrimais. Taip pat policijoje dirbančius tyrėjus, kurie atlieka tyrimo veiksmus eismo įvykio vietoje, atlieka ikiteisminį tyrimą tolimesnėje tyrimo eigoje. Tam buvo parengtos anketos: tyrėjams (sudaryta iš 42 klausimų), specialistams (sudaryta iš 36 klausimų). Toliau darbe pateikiama empirinė tyrimo rezultatų analizė bei atitinkamos išvados.

4.1. Tyrėjų apklausos analizė

Anketa parengta išskyrus aktualius klausimus, susijusius su eismo įvykių tyrimais bei specialisto funkcijomis ir indėliu juose, siekiant nustatyti tyrėjų praktikoje egzistuojančias problemas tiriant eismo įvykius, kad būtų galima pasiūlyti jų sprendimo būdus.

Respondentai. Tyrimui anketinių apklausų nuorodomis pasidalinta su Lietuvos apskričių vyriausiųjų policijos komisariatų bei jų struktūrinių padalinių tyrėjais, dirbančiais eismo įvykių vietose bei atliekančiais ikiteisminį eismo įvykių tyrimą, taip pat su Lietuvos kelių policijos tarnybos tyrėjais. Gauta 70 atsakytų anketų.

Pirmiausiai siekta nustatyti respondentų darbo stažą tyrėjo pareigose. 37,1 % respondentų darbo stažas tyrėjo pareigose iki 5 metų, kiek mažiau - 28,6 % atsakiusiųjų darbo stažas 21 metai ir daugiau. Taip pat atsakymai apie darbo stažą nustatyti sekančiai: 15,7 % respondentų nuo 16 iki 20 metų, 11,4 % respondentų nuo 6 iki 10 metų, 7,1 % nuo 11 iki 15 metų darbo stažo. Šis rodiklis atspindi, jog dauguma respondentų yra turintys nemažą darbo stažą, sukaupę teorinių bei praktinių žinių, kurias gali sėkmingai realizuoti eismo įvykių tyrimuose.

¹³⁸ Inga Gaižauskaitė ir Svajonė Mikėnė, *Socialinių tyrimų metodai: apklausa* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014), 11.

Gauti atsakymai į klausimą apie turimą išsilavinimą parodė, jog 42,9 % apklaustųjų turi aukštąjį universitetinį teisinį, 21,4 % aukštąjį universitetinį neteisinį, 15,7 % aukštąjį neuniversitetinį teisinį, 10 % aukštesnįjį ir 7,1 % aukštąjį neuniversitetinį neteisinį išsilavinimą. Taip pat nustatyta, jog 2,9 % respondentų (du pareigūnai) turi profesinį išsilavinimą. Duomenų analizė leidžia teigti, jog dauguma pareigūnų turi aukštą teisinį išprusimą ir reikiama teisės supratimą.

Šiuo anketos klausimu siekta nustatyti kurioje eismo įvykio tyrimo stadijoje respondentai atlieka tyrimo veiksmus. Iš gautų atsakymų matoma, jog 66,2 % (45 atsakiusieji) pareigūnų yra į įvykius reaguojantys ir eismo įvykio vietoje procesinius veiksmus atliekantys pareigūnai, o likusioji 33,8 % (23 atsakiusieji) dalis - ikiteisminį eismo įvykių tyrimą tolimesnėje stadijoje atliekantys pareigūnai.

Į klausimą kiek vidutiniškai kartų per metus tenka atlikti eismo įvykių vietos apžiūrą, dauguma respondentų (57,1 %) nurodė iki 5 kartų, 14,3 % pareigūnų nurodė, jog tenka atlikti 51 ir daugiau eismo įvykio vietos apžiūrų per metus. 28,6 % atsakė, jog eismo įvykio vietos apžiūrą tenka atlikti sekančiai: nuo 6 iki 10 kartų 10 %, nuo 11 iki 20 kartų 8,6 %, nuo 31 iki 50 kartų 5,7 % ir nuo 21 iki 30 kartų 4,3 % respondentų. Tai reiškia, jog dalis pareigūnų eismo įvykių vietas apžiūri palyginti retai, todėl sunku įsivaizduoti, jog taip retai atliekant veiksmą, būtų galima itin kokybiškai ir profesionaliai atlikti eismo įvykio vietos apžiūrą, kadangi turimos žinios pasimiršta, o turimi įgūdžiai „silpnėja“. Tokiais atvejais privalu nuolat atnaujinti turimas žinias.

Nepaisant to, jog teisinis reguliavimas tyrėjams suteikia galimybių į eismo įvykio vietą pasikviesti specialistus, į klausimą ar tyrėjai atlikdami eismo įvykio vietos apžiūrą į pagalbą pasitelkia specialistus, 42,9 % respondentų atsakė, jog pagalba pasitelkiama tik kartais. Kategoriškus atsakymus pateikė 57,2 % respondentų, pasirinkdami atsakymus, jog specialistus į pagalbą pasitelkia (28,6 %) ir tiek pat (28,6 %) respondentų nurodė, jog specialistų į eismo įvykio vietą nekviečia.

Nustačius kiek pareigūnų pasinaudoja galimybe į eismo įvykio vietą pasikviesti specialistus, tapo aktualu sužinoti, kokios srities specialistai dažniausiai kviečiami į eismo įvykio vietą. Iš gautų atsakymų nustatyta, jog dauguma, t.y. 69,5 % respondentų į pagalbą pasitelkia kriminalistinių tyrimų centro ar vyriausiųjų policijos komisariatų kriminalistinių tyrimų tarnybose/skyriuose dirbančius darbuotojus - specialistus kriminalistus. 18,6 % respondentų nurodė, jog į eismo įvykio vietą dažniausiai tenka pasikviesti ir Lietuvos teismo ekspertizės centro darbuotojus - eismo įvykių ir transporto trasologijos specialistus. 3,4 % respondentų (2 pareigūnai) nurodė, jog į eismo įvykio vietą dažnai kviečia valstybinės teismo medicinos tarnybos darbuotojus - teismo medicinos specialistus. 8,5 % respondentų (5 pareigūnai) pasirinko

atsakymą - kita, su galimybe įrašyti dažniausiai kviečiamų specialistų sritį, tačiau du iš jų įvardino specialistus kriminalistus, taip pat du pažymėjo, jog specialistų nekviečia ir vienas respondentas nurodė *operatyvinį tyrėją*. Atsižvelgiant į tai, jog teisinis reguliavimas nenumato Lietuvos teismo ekspertizių centre dirbančių specialistų darbo valandas apmokėti ne darbo valandomis, o specialistai – kriminalistai dirba visą parą, respondentų pasirinkimą galima sugretinti su geriausiai pasiekiamu specialistu – specialistu kriminalistu.

Gauti atsakymai į klausimą per kiek laiko, nuo iškvietimo momento, į eismo įvykio vietą atvyksta specialistai, daugiausiai respondentų (40 %) nurodė, jog specialistai atvyksta laikotarpiu nuo 30 min. iki valandos. Nemaža dalis respondentų (26,7 %) nurodė, jog specialistai atvyksta per daugiau nei valandą. Autoriaus nuomone, atsižvelgiant į tai, jog atsitinka ir labai sudėtingų bei eismo srautus užblokuojančių ir kitiems eismo dalyviams keliančių pavojų eismo įvykių, specialistams turėtų būti sudaromos sąlygos, jog į eismo įvykio vietą galėtų atvykti kaip įmanoma greičiau. 21,7 % atsakiusiųjų pasirinko atsakymą, jog specialistas atvyksta per 30 min. arba greičiau ir tik 11,7 % nurodė, jog specialistai atvyksta kartu su tyrėju. Gauti atsakymai leidžia teigti, jog tik retais atvejais specialistai į eismo įvykių vietas atvyksta kartu su tyrėju arba iki 30 min., o dažniausiai vykstama ilgiau nei 30min. ar net ilgiau nei valandą, kas sukelia sunkumų apsaugoti eismo įvykio vietoje esančius duomenis bei pėdsakus, tinkamai organizuoti bei atlikti eismo įvykio vietas ir joje esančių objektų apžiūrą.

Nustačius, jog 28,6 % respondentų į eismo įvykio vietą specialistų niekada nekviečia, pasidomėta, kokios tos priežastys. Daugiausiai respondentų (39,3 %) savo žinias bei patirtį vertina kaip pakankamas ir nurodė, jog pakanka kompetencijos tyrimo veiksmus eismo įvykio vietoje atlikti pačiam. 31,1 % respondentų kaip galimą priežastį, kodėl nekviečia specialistų, nurodė, jog jų nuomone eismo įvykis nesudėtingas ir nereikalaujantis specialisto dalyvavimo eismo įvykio vietoje. Trečia priežastis pagal respondentų pasirinkimą (13,1 %) pasirinkta kaip susiklosčiusi praktika nekviesti specialistų. 4,9 % atsakiusiųjų pažymėjo, jog specialistai nekviečiami, kadangi specialistų trūksta. Po vienodą kiekį respondentų (3,3 %) atsakymo variantu pasirinko priežastis, jog praeina daug laiko kol specialistai atvyksta ir tyrėjų nuomone žema specialisto kompetencija. 4,9 % respondentų (3 asmenys) pasinaudojo galimybe nurodyti savo priežastis ir nurodė, jog specialistų į eismo įvykio vietą nekviečia, kadangi vadovaujantis ekonomiškumo principu pagal kompetenciją tyrėjas turėtų pats atlikti eismo įvykio vietas apžiūrą. Kiti du respondentai išreiškė nuomonę, jog specialistai įvykio vietoje nenaudingi, nepadedą. Atsižvelgiant į tai, jog yra tyrėjų, kurie specialistų į pagalbą eismo įvykio vietoje nepasitelkia, nes tokia susiklosčiusi praktika, vertintina itin ydingai, kadangi kiekvienu atveju reikia spręsti individualiai, atsižvelgiant į įvykio aplinkybes, o ne vadovautis nusistovėjusia praktika.

Respondentų teirautasi ar yra tekę į eismo įvykio vietą, kaip specialistą, kviesti kinologą su šunimi. Nustatyta, jog šios srities specialistai nėra dažnai kviečiami, kadangi 30,4 % respondentų nurodė, jog yra tekę pasinaudoti kinologo su šunimi pagalba galimo įtariamojo paieškai, o likusieji 69,6 % apklaustųjų niekada nėra į eismo įvykio vietą kvietę kinologo, tai reiškia, jog tyrėjai kinologus su šunimis į eismo įvykių vietas kviečia itin retai.

Pasiteiravus ar kinologo su šunimi dalyvavimas buvo naudingas, iš gautų atsakymų galima teigti, jog vieningos praktikos nėra, kadangi 50 % respondentų nurodė, jog kinologo su šunimi pasitelkimas buvo naudingas, o 50 % atsakė, jog dalyvavimas nebuvo naudingas. Taigi tyrėjams rekomenduotina pasitelkti kinologą su šunimi pasišalinusio įtariamojo paieškai karštais pėdsakais, kadangi puse atvejų, kada jie buvo kviečiami, buvo naudingi ir įtariamasis surastas.

Į klausimą kokius veiksmus specialistas dažniausiai atlieka eismo įvykio vietoje, daugiausiai respondentų (29,4 %) išskyrė eismo įvykio vietos fotografavimą bei filmavimą, o 28,1 % nurodė, jog dažniausiai specialistų atliekamas veiksmas yra tyrimui reikšmingų objektų suradimas bei supakavimas. Kiek mažiau respondentų (19,6 %) pasirinko, jog specialistų dažnai atliekamas veiksmas - eismo įvykio vietos apžiūros protokolo pildymas. Toliau išskiriami specialistų atliekami veiksmai eismo įvykio vietoje: schemų sudarymas (9,2 %), objektų tyrimas įvykio vietoje (7,8 %), paaiškinimų pateikimas (5,2 %) respondentų pasirinkimų. Vienas pareigūnas pasinaudojo galimybe savarankiškai nurodyti specialisto dažnai atliekamą veiksmą, kurį įvardino - žuvusiųjų apžiūra. Atsižvelgiant į rezultatus, teigtina, jog tyrėjai į eismo įvykio vietą dažniausiai kviečia specialistus eismo įvykio vietos fotografavimui, filmavimui atlikti, tyrimui reikšmingų objektų suradimui bei supakavimui ir tyrimo veiksmo protokolo pildymui.

Į klausimą ar specialistai eismo įvykio vietoje dirba savarankiškai ar vykdo tik konkrečias pavestas užduotis, dauguma respondentų (79 %) pasisakė, jog specialistai įvykio vietoje dirba savarankiškai ir tik 16,1 % respondentų nurodė, jog specialistai atlieka tik konkrečias tyrėjų pavestas užduotis. 4,8 % atsakiusiųjų nurodė kitas aplinkybes, paminėdami, jog specialistas atlieka tik tai, ką liepia tyrėjas bei priklauso nuo specialisto patirties, kadangi patyrę specialistai savo darbą atlieka savarankiškai ir dar pasidomi ar nereikia nieko padėti, o kiti dirba atsainiai. Atsižvelgiant į gautus atsakymus, darytina išvada, jog daugumos specialistų kompetencija, pasiruošimas bei patirtis aukšto lygio ir tyrėjai neprivalo stebėti ir nurodinėti veiksmų eigos, o gali atlikinėti kitus tyrimui reikalingus proceso veiksmus.

Teisės doktrinos analizė leidžia teigti, jog objektų tyrimai turi būti atliekami objektų radimo vietoje, jeigu tam nereikia papildomų techninių priemonių ar tinkamų sąlygų, tačiau eismo įvykių tyrimo savitumas, atsižvelgiant į tyrimo metu gautus rezultatus į klausimą ar specialistai atlieka objektų tyrimą eismo įvykio vietoje, leidžia teigti, jog eismo įvykio vietoje specialistai objektų tyrimo dažniausiai neatlieka (64,5 % respondentų).

Atsižvelgiant į tai, kad 35,5 % respondentų nurodė, jog specialistai atlieka objektų tyrimus eismo įvykio vietoje, klausimu siekta išsiaiškinti kaip tyrėjams patogiau gauti specialistų atliktų objektų tyrimų eismo įvykio vietoje išvadas. Nustatyta, jog vieningos nuomonės nėra, kadangi dvi grupės respondentų (po 35,3 %) pasirinko, jog patogiau, kai specialistas išvadą įrašo tyrimo veiksmo protokole, kita dalis nurodė, jog specialistai eismo įvykio vietoje išvados nepateikė. 29,4 % atsakiusių išreiškė nuomonę, jog specialisto išvadą patogiau gauti kai ši pateikiama atskiru dokumentu.

Į klausimą ar tyrėjai prieš skirdami įvykio vietoje paimtų objektų tyrimą konsultuojasi su specialistais atsakė beveik vienbalsiai (82 % apklaustųjų), jog konsultuojasi ir specialistai padeda. Tik 11,5 % respondentų nurodė, jog konsultacijos nereikalingos, pakanka kompetencijos nuspręsti pačiam. Atsakymo, jog tyrėjas konsultavosi, tačiau specialistas nepadėjo, nepasirinko nei vienas respondentas, todėl darytina prielaida, jog specialistai geranoriškai konsultuoja tyrėjus ir jiems padeda. 6,6 % respondentų nurodė kitus, tarpusavyje tarsi prieštaraujančius atsakymus :

- specialistas apžiūros protokole pažymi, jeigu objektams reikalingas papildomas tyrimas;
- specialistams trūksta kompetencijos, kadangi tai specifinis tyrimas ir reikiama darbo patirtis, ateinanti su metais.

Atsižvelgiant į tai, jog tyrėjai turi diskrecinę teisę nuspręsti ar eismo įvykio vietoje reikalinga specialistų pagalba ir jų kvietimas vykdomas tyrėjo iniciatyva, siekta nustatyti kaip tyrėjai vertina specialistų darbo kokybę eismo įvykio vietoje. Dauguma respondentų specialistų darbo kokybę eismo įvykio vietoje vertina gerai (60,7 %) ir labai gerai (24,6 %). Mažesnis kiekis darbo kokybę įvertino patenkinamai (9,8 %) ir tik 4,9 % (3 pareigūnai) - blogai. Atsižvelgiant į gautų atsakymų rezultatus, darytina išvada, jog dauguma specialistų yra tinkamai pasiruošę ir kompetentingi tinkamai atlikti pavestas užduotis eismo įvykio vietoje.

Atsižvelgiant į tai, jog vis gi gauta respondentų nuomonių, jog specialistų darbo kokybė eismo įvykio vietoje nėra gera, siekta nustatyti, kokios, respondentų nuomone, galėtų būti to priežastys. Daugiausiai apklaustųjų (32,8 %) išreiškė pastebėjimą, jog specialistams trūksta iniciatyvos darbui eismo įvykio vietoje, o 28,1 % respondentų mano, jog specialistų praktiniai įgūdžiai nepakankami. 25 % apklaustųjų nurodė, jog specialistų darbo kokybė nėra gera, kadangi specialistai netinkamai aprūpinti techninėmis priemonėmis. Taip pat nustatyta, jog tik 12,5 % respondentų mano, kad specialistų teorinės žinios nepakankamos. Nustačius, jog respondentų nuomone viena iš pagrindinių priežasčių - nepakankami praktiniai įgūdžiai, galima teigti, jog dažniau organizuojami specialūs, su eismo įvykių tyrimais susiję mokymai kompensuotų praktikos stygį.

Pasidomėta ar tolimesnėje tyrimo eigoje, atliekant pilnamečių asmenų apklausas, tenka kviesti specialistus. Nustatyta, jog dauguma tyrėjų (74,2 %) į pilnamečių asmenų apklausas

specialistų nekviečia. 9,7 % respondentų išreiškė poziciją, jog tenka specialistus kviesti. Taip pat gauta duomenų, jog 8,1 % atsakiusių tyrėjų pakanka su specialistais pasikonsultuoti prieš apklausas nuotoliniu būdu, o 3,2 % respondentų kilus neaiškumams prašo specialistų paaiškinimų po asmens apklauso. Gauti atsakymai atspindi, jog dažniausiai tyrėjų kompetencija pakankama atlikti apklausas net ir specifiniais, eismų įvykių klausimais, susijusiais ne tik su įvykio aplinkybėmis, tačiau ir mechanizmu.

Atsižvelgiant į tai, jog vis gi yra tyrėjų, kurie į apklausas kviečia specialistus, siekta nustatyti, kokios srities specialistai dažniausiai kviečiami. Iš gautų atsakymų matoma, jog dažniausiai (39,5 % respondentų) kviečiamas specialistas kriminalistas. Taip pat kviečiami ir eismo įvykių ir transporto trasologijos specialistai (34,2 %) bei kiek rečiau (7,9 %) kviečia teismo medicinos specialistą. Taip pat išreikšta nuomonė, jog į apklausas kviečiamas psichologas.

Apklausoje siekta išsiaiškinti kaip dažnai ikiteisminio tyrimo metu tyrėjams tenka kviesti specialistus pavyzdžių lyginamajam tyrimui paėmimui. Beveik puse apklaustųjų (46,2 %) nurodė, jog specialisto kviesti nėra tekę, o 44,6 % respondentų išreiškė poziciją, jog pavyzdžių lyginamajam tyrimui specialistus kviečia retai ir tik 9,2 % - dažnai. Tai reiškia, jog tyrėjai kompetentingi pavyzdžius lyginamajam tyrimui paimti patys, kurie nereikalauja specialių žinių, įgūdžių bei techninių priemonių.

Nustačius, jog pavyzdžių lyginamajam tyrimui paėmimui specialistai kviečiami, siekta sužinoti kokius pavyzdžius dažniausiai prašoma specialistų paimti. Taigi nustatyta, jog dažniausiai (58,7 % respondentų) specialistai į pagalbą pasitelkiami siekiant paimti kvapų pavyzdžius, o 28,3 % atvejų - dažų ir lakų. 13 % tyrėjų nurodė kitus pavyzdžius, kurių paėmimui pasitelkia specialistus: nuoplovos, pirštų atspaudai, DNR ir kt. Autoriaus nuomone, be specialių žinių ir įgūdžių bei techninių priemonių tyrėjams neįmanoma paimti minėtų pavyzdžius lyginamajam tyrimui. Gauti rezultatai leidžia daryti išvadą, jog tyrėjai pasitelkia specialistus pavyzdžių lyginamajam tyrimui paėmimui tais atvejais, kai reikalingos atitinkamos techninės priemonės bei žinios ir įgūdžiai, o tyrėjai nėra ruošiami tokius pavyzdžius paimti patys. Tai vertintina teigiamai, kadangi norint nesugadinti pavyzdžių, juos paimti tinkamai, reikalinga turėti ne tik techninių priemonių, tačiau ir žinių, kaip tai tinkamai padaryti. Neapmokytas tyrėjas gali sugadinti pavyzdžius, kurie taps netinkami tyrimams.

Respondentų prašyta nurodyti priežastis, dėl kurių pavyzdžių lyginamajam tyrimui paėmimui nekviečia specialistų. Iš gautų atsakymų matoma, jog daugumai respondentų (62,2 %) šio tyrimo veiksmo, atliekant eismo įvykių tyrimą, neprireikė, o 28,9 % nurodė, jog pavyzdžius geba paimti patys. Taip pat 8,9 % respondentų nurodė kitas priežastis: specialistų trūkumas, būtinybės tyrimo metu atlikti veiksmą nebuvimas.

Į klausimą kaip dažnai eismo įvykių tyrimų metu tenka atlikti eksperimentą daugumą respondentų (63,2 %) nurodė, jog šio veiksmų jų praktikoje neprireikė. Iš eksperimentus atlikusių pareigūnų dauguma (29,4 %) nurodė, jog vidutiniškai per metus atlieka iki 5 eksperimentų, 4,4 % nuo 6 iki 10 ir tik 2,9 % pareigūnų eksperimentą atlieka 11 kartų ir daugiau. Darytina išvada, jog tyrimo veiksmas - eksperimentas, nėra dažnai atliekamas eismo įvykių tyrimuose.

Tyrimo metu taip pat nustatyta, jog dauguma pareigūnų (42,2 %) prieš atlikdami eksperimentus konsultuojasi su specialistais, 31,1 % konsultuojasi kartais, o 26,7 % respondentų prieš atliekant eksperimentą konsultacija nereikalinga. Atsižvelgiant į tai, jog eksperimentai eismo įvykių tyrimuose atliekami nedažnai, gauti rezultatai atspindi, jog tyrėjai primiršta pagrindinius eksperimentų atlikimo principus ir nevengia pasikonsultuoti su specialistais (diagrama Nr. 4).

Diagrama Nr. 4 Tyrėjų konsultavimasis su specialistais dėl eksperimento atlikimo

Nustačius, jog dauguma pareigūnų prieš atliekant eksperimentus konsultuojasi su specialistais, atviro tipo klausimu siekta sužinoti kokiais klausimais dažniausiai reikalinga konsultotis. Apibendrinus gautus atsakymus galima teigti, jog dažniausiai konsultuojamasi šiais klausimais: dėl galimo eismo įvykio mechanizmo, eksperimento atlikimo tikslingumo, eksperimento, veiksmų atlikimo eigos bei pobūdžio, konsultuojamasi kokius tiksliai duomenis reikia užfiksuoti sėkmingam objektų tyrimo atlikimui bei kitais, tuo metu iškilusiais klausimais. Taigi, darytina išvada, jog pareigūnai, siekdami tiksliai ir profesionaliai atlikti eksperimentą, užfiksuoti visus būtinus duomenis, konsultuojasi su specialistais įvairiais, su veiksmo atlikimu susijusiais klausimais.

Dauguma besikonsultavusių su specialistais dėl eksperimento atlikimo tyrėjų (84,8 %) nurodė, jog konsultacija buvo naudinga, tai reiškia, jog buvo gauti atsakymai į pateiktus klausimus ir tik 15,2 % respondentų nurodė, jog konsultacija nebuvo naudinga. Tai reiškia, jog specialistai kompetentingi ir pasiruošę suteikti pagalbą ne tik atliekant tyrimo veiksmą, tačiau ir konsultuojant nuotoliniu būdu, nedalyvaujant procesinio veiksmo atlikime.

Kitu klausimu siekta sužinoti dėl kokių priežasčių konsultacija su specialistu dėl eksperimento atlikimo nebuvo naudinga. Kiek daugiau nei pusė atsakiusiųjų respondentų (54,5 %) nurodė, jog specialisto pateiktą informaciją žinojo patys. Tai reiškia, kad tyrėjai ir patys

žinodami reikalingus užfiksuoti duomenis vis tiek nusprendžia pasitikslinti su specialistais. Nustatyta, jog tik vienam respondentui konsultacija nebuvo naudinga, kadangi specialistas informacijos į pateiktus klausimus nežinojo, o tai pažymi specialistų profesionalumą ir kompetentingumą.

Kaip jau nustatyta tyrimo metu, tyrėjai dažniausiai konsultuojasi su specialistais prieš atliekant eksperimentą, tačiau taip pat svarbu nustatyti ar tyrėjų iniciatyva specialistai kviečiami dalyvauti atliekant eksperimentus. Daugumai respondentų (58,5 %) eksperimento atlikimo metu specialistų pagalba nereikalinga. 36,6 % apklaustųjų atliekant eksperimentą visada kviečia (9,8 %) arba kartais (26,8 %) specialistus. 4,9 % respondentų nurodė, jog eksperimento atlikinėti neteko. Taigi darytina išvada, jog tyrėjai su specialistais dėl eksperimento atlikimo konsultuojasi dažniau nei kviečia juos dalyvauti tyrimo veiksmo atlikimo metu.

Taip pat siekta nustatyti, kokiems veiksams atlikti tyrėjai kviečia specialistus atlikdami eksperimentus. Kaip matoma iš gautų atsakymų, nusistovėjusi praktika, jog specialistai geriausiai atlieka tyrimo veiksmo fotografavimą, bei filmavimą, kadangi šį variantą pasirinko daugiausiai respondentų - 34,3 %. Nežymiai mažiau - 31,4 % tyrėjų specialistus pasitelkia į pagalbą siekiant atkurti sąlygas į panašiausias, buvusias įvykio metu. Maža dalis respondentų (8,6 %) specialistus į pagalbą pasitelkia tik dėl eksperimento atlikimo vietos apsaugos. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, autoriaus nuomone, nusistovėjusi praktika, jog dažniausiai specialistai kviečiami eksperimento eigos fotografavimui bei filmavimui yra ydinga ir vertintina dviprasmiškai, kadangi vadovaujantis ekonomiškumo principu, tai gali atlikti ir specialių žinių neturintis asmuo, susipažinęs su eksperimento eigos fiksavimo ypatumais. Kita vertus, specialistai aprūpinti pažangiomis, kokybišką vaizdą generuoti gebančiomis techninėmis priemonėmis, kurių eismo įvykius tiriantys pareigūnai neturi.

Į klausimą ar tyrėjų praktikoje yra tekę skirti kompleksinį eismo įvykių - teismo medicinos objektų tyrimą, dauguma respondentų (56,6 %) nurodė, jog tokio tyrimo skirti nereikėjo, pakako skirtingų sričių specialistų išvadų, kai tuo tarpu 37,7 % respondentų yra skyrę kompleksinį objektų tyrimą, nes skirtingų sričių specialistų išvadų nepakako. Tai reiškia, jog tinkamai parinkus atliktinus objektų tyrimus, suformulavus klausimus, parengtus pagal metodologines rekomendacijas, galima išvengti kompleksinių objektų tyrimų skyrimų, nebent tai sudėtingo tyrimo reikalaujantis eismo įvykis.

Anketavimo metu siekta nustatyti, kokius objektų tyrimus dažniausiai reikia skirti tiriant eismo įvykius. Gautų atsakymų analizė leidžia susisteminius išskirti tris pagrindinius objektų tyrimus, dažniausiai atliekamus eismo įvykių tyrimuose - dauguma respondentų (32 %) pasirinko eismo įvykių tyrimus, padedančius nustatyti eismo įvykio mechanizmą, 20,4 % tyrėjų nurodė, jog reikalinga skirti teismo medicininius tyrimus bei 17,5 % respondentų - transporto

trasologinius tyrimus. Kiti objektų tyrimai atliekami kiek rečiau - kompleksinis eismo įvykio- teismo medicininis 11,7 %, lakų, dažų 9,7 %, stiklo 7,8 % respondentų. Gautų rezultatų analizė leidžia teigti, jog dažniausiai eismo įvykyje dalyvavusios transporto priemonės lieka įvykio vietoje ir reikalinga nustatyti eismo įvykio kilimo priežastį, mechanizmą, kadangi lakų, dažų, stiklo objektų tyrimai dažniausiai skiriami nustatyti kontaktavusio objekto priklausomumą konkrečiam objektui ar pagrįsti kontakto buvimą / nebuvimą.

Į klausimą kiek vidutiniškai laiko trunka teismo medicinos specialistams paskirtas objektų tyrimas, dauguma respondentų (58,8 %) nurodė, jog 15 dienų ir ilgiau. Taip pat nustatyta, jog teismo medicinos specialistų atliekami objektų tyrimai baigiami ir per trumpesnę laiką: nuo 8 iki 14 dienų - 19,6 %, nuo 4 iki 7 dienų - 15,7 % ir iki 3 dienų 5,9 % respondentų. Atsižvelgiant į gautus susistemintus rezultatus, teigtina, jog teismo medicinos specialistų atliekami objektų tyrimai baigiami per gana trumpą laiką (diagrama Nr. 5).

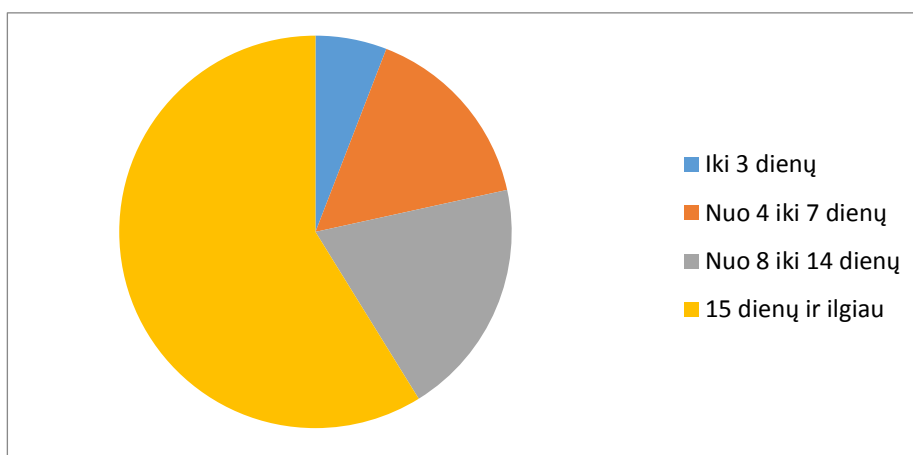

Diagrama Nr. 5 Teismo medicinos specialistų atliekamų objektų tyrimų trukmė

Į klausimą, kurios srities specialistų atliekami objektų tyrimai trunka ilgiausiai, dauguma respondentų (39,6 %) nurodė, jog eismo įvykių bei kompleksiniai eismo įvykių - teismo medicinos (29,2 %). Kiek mažiau respondentų (14,6 %) mano, jog ilgiausiai trunka teismo medicininiai tyrimai, 8,3 % - transporto trasologiniai. Į dvi lygias dalis (po 2,1 % respondentų) pasidalino lakų, dažų bei stiklo objektų tyrimai.

Tyrimo metu nustatyta, jog objektų tyrimai (išskyrus teismo medicininį tyrimą) dažniausiai atliekami vidutiniškai per 2 - 4 mėnesių laikotarpį (31,8 % respondentų), nors 25 % tyrėjų specialistų išvadas gauna ir per trumpesnę laiką - iki 1 mėn. Likusieji respondentai nurodė, jog specialistų išvadų sulaukia: 18,2 % - per 4 - 6 mėn., 15,9 % - per 1 - 2 mėn., 9,1 % - per 6 mėn. ir daugiau. Apibendrinus gautus atsakymus darytina išvada, jog objektų tyrimų (išskyrus teismo medicininį) atlikimo trukmė yra ganėtinai ilga, kas sudaro sunkumų eismo įvykių tyrimus užbaigti per kuo trumpesnę laiką.

Respondentų pasiteirauta ar visada specialistų pateiktos išvados aiškios ir suprantamos. Iš gautų atsakymų matoma, jog 54,5 % respondentų išvados aiškios ir suprantamos. 34,5 % apklaustųjų nurodė, jog išvados ne visada aiškios ir kartais reikalinga specialistą apie pateiktą išvadą apklausti ir tik 10,9 % tyrėjų nurodė, jog išvados ne visada aiškios ir kartais reikalinga skirti papildomą ar pakartotinį tyrimą. Atsižvelgiant į susistemintus atsakymus, darytina išvada, jog dažniausiai specialistų pateikiamos išvados suprantamos, o kilus neaiškumams pakanka specialistų paaiškinimų ir tik retais atvejais tenka skirti papildomą ar pakartotinį tyrimą.

Atsižvelgiant į tai, jog ne visada specialistų pateiktos išvados aiškios ir suprantamos, klausimu siekta sužinoti kokios srities specialistų išvadas dažniausiai būna sunku suprasti. Nustatyta, jog analizuodami specialistų pateiktas išvadas tyrėjai dažniausiai (35,3 % respondentų) susiduria su sunkumais suprantant eismo įvykių specialistų pateiktas išvadas, tačiau tai galimai suprantama dėl itin sudėtingų ir specialių žinių reikalaujančių skaičiavimų atlikimo. 23,5 % respondentų daugiausiai problemų kyla analizuojant teismo medicinos specialistų pateiktas išvadas, 17,6 % - transporto trasologijos. Tik 8,8 % respondentų dažniausiai neaiškios lakų, dažų specialistų pateiktos išvados.

Ikiteisminį tyrimą atliekančių pareigūnų klausta ar tolimesnėje tyrimo eigoje matomas eismo įvykių vietos apžiūrų kokybės skirtumas, kai veiksmas atliktas specialistams dalyvaujant ir jiems nedalyvaujant. Daugumos respondentų (72,5 %) nuomone, eismo įvykio vieta kokybiškiau apžiūrima specialistams dalyvaujant, kai tuo tarpu tik 7,8 % respondentų nurodė, jog kokybiškiau apžiūrima specialistui nedalyvaujant, o 19,6 % apklaustųjų skirtumų nepastebėjo. Atsižvelgiant į gautus rezultatus, autorius nuomone, siekiant kokybiškų, greitesnių ir mažiau tiek valstybinių, tiek žmoniškųjų išteklių pareikalaujančių eismo įvykių tyrimų, specialistų dalyvavimas eismo įvykių vietų apžiūrose turėtų būti konkretizuotas ir privalomas tais atvejais, kai įvykių metu nukentėjo, žuvo žmonės ar padaryta didelės turtinės žalos.

Atviru klausimu respondentų paklausta su kokiais sunkumais susiduriama dirbant su specialistais eismo įvykių vietose, paprašyta išreikšti pastebėjimus. Vieni su problemomis, dirbant su specialistais eismo įvykio vietose nesusiduria ir išreiškia pastebėjimus, jog specialistai savo darbą atlieka be priekaištų, su tyrėju pasikonsultuoja ką papildomai dar reikia padaryti. Taip pat nuogąstauta, jog tyrėjui, neturinčiam praktikos ar reikiamų įgūdžių, be specialisto pagalbos sudėtinga savarankiškai atlikti proceso veiksmus eismo įvykio vietoje. Nepakankamas specialisto ir tyrėjų bendradarbiavimas. Dalis respondentų išreiškė nuomonę, jog specialistams trūksta motyvacijos darbui, o vienas respondentas išreiškė nuomonę, jog specialistai eismo įvykių vietose dirbti nenori ir suteikiama pagalba nekokybiška.

Tyrėjų pasiteiravus su kokiais sunkumais, dirbant su specialistais, susiduria tolimesnėje tyrimo eigoje, objektų tyrimo srityje, respondentai atsakė, jog su sunkumais nesusiduria, tačiau

nuogąstavo dėl ilgai atliekamų objektų tyrimų. Darytina išvada, jog ilgai atliekami objektų tyrimai prailgina viso eismo įvykio tyrimo trukmę, kas trukdo tyrimą baigti per įmanomai trumpesnę laiką, kadangi visi procesiniai veiksmai atlikti, tačiau laukiama specialisto išvados.

Tyrėjų pasiteirauta nuomonės apie specialistų parengimą, paprašyta pateikti pasiūlymų. Iš gautų atsakymų matoma, jog respondentų nuomonės dėl specialistų parengimo skirtingos. Dalis respondentų mano, jog specialistų parengimas geras, tačiau kiti prideda, jog trūkstama motyvacijos. Taip pat išreikšta nuomonė, jog specialistams organizuojama per mažai mokymų, dėl ko nukenčia darbo kokybė. Paminėta, jog trūksta specialistų, kas, autoriaus nuomone, galėtų būti priežastis dėl ilgai atliekamų objektų tyrimų, ilgų atvykimo į eismo įvykio vietą laikų.

Respondentų pasiteirauta ar šie pritarę nuomonei, jog specialistus reikėtų pradėti rengti studijų metu (pvz.: įsteigiant studijų programą - teisė ir policijos veikla, specializacija: specialistas). 77,9 % mano, jog tai būtų reikalinga ir tikslinga. Tik 8,8 % respondentų šiai idėjai nepritarę, o 10,3 % tyrėjų neturėjo nuomonės šiuo klausimu. 3 % (du respondentai) laikosi kitokios nuomonės, išreikšdami, jog tai esmės nepakeistų, kadangi viskas priklauso nuo vadovybės priimamų sprendimų, kitas respondentas išreiškė poziciją, jog specialistu netampama baigus mokyklą.

Apibendrinant tyrėjų apklausos metu gautus atsakymus, darytina išvada, jog tyrėjai, atliekantys procesinius veiksmus eismo įvykių vietose į pagalbą dažniausiai pasitelkia specialistus - kriminalistus ir jų darbo kokybę vertina gerai. Nekviečiantys nurodo, jog specialistų nekviečia, nes savo žinias bei patirtį vertina gerai ir procesinius veiksmus atlieka patys, mano, jog įvykis nereikalaujantis specialisto dalyvavimo. Pažymėtina, jog dalis tyrėjų kaip priežastį įvardino tokią susiklosčiusią praktiką, kuri, autoriaus nuomone, vertintina itin kritiškai. Atsižvelgiant į tyrimo metu gautus tyrėjų pateiktus atsakymus dėl specialisto nekvietimo procesinių veiksmų atlikimui tiek eismo įvykio vietoje, tiek tolimesnio tyrimo metu, darytina išvada, jog tyrėjams jaučiamas specialistų trūkumas. Ši problema atsispindi ir ilgai trunkančiuose objektų tyrimuose. Pažymėtina, jog respondentų nuomone būtų tikslinga įsteigti specializuotą studijų programą, rengiančią specialistus, kas padėtų gerinti atliekamų tyrimų veiksmų kokybę, tvirtinti teorines žinias.

4.2. Specialistų apklausos analizė

Anketa parengta atlikus teisės aktų analizę, išskyrus aktualius klausimus, kurie susiję su eismo įvykių tyrimais bei specialisto funkcijomis ir indėliu juose, siekiant nustatyti specialistų funkcijas bei problemas tiriant eismo įvykius, jog būtų galima pasiūlyti jų sprendimo būdus.

Respondentai. Tyrimui buvo išsiųsta 100 paruoštų pildyti anketinių apklausų nuorodų Lietuvos policijos kriminalistinių tyrimų centre bei teritorinių policijos įstaigų kriminalistinių tyrimų padaliniuose dirbantiems specialistams, gauti 28 atsakymai.

Pirmiausiai siekta nustatyti asmenų darbo stažą atliekant specialisto funkcijas. Nustatyta, jog dviejų specialistų darbo stažas - iki 3 metų, taip pat dviejų - nuo 4 iki 7 metų, keturių - nuo 12 iki 15 metų, šešių - nuo 16 iki 20 metų, o daugiau nei 20 metų stažo turi keturiolika atsakiusių respondentų. Tai reiškia, jog dauguma specialistų turi sukaupę didelę darbo patirtį bei pakankamai praktinių įgūdžių, kas leidžia pasirinkti tinkamus veiksmų atlikimo metodus bei taktiką.

Nustačius respondentų darbo stažą atliekant specialisto funkcijas, siekta nustatyti specialistų išsilavinimą. 89,3% respondentų turi aukštąjį universitetinį išsilavinimą, kurių 53,6% - teisinį, 35,7% - neteisinį ir tik 10,7% turi aukštesnįjį išsilavinimą. Gautų rezultatų analizė leidžia teigti, jog specialistų teorinės žinios, teisės normų supratimas ir taikymas yra aukšto lygio. Autoriaus nuomone tinkamas teorinių žinių panaudojimas atliekant praktinius tyrimo veiksmus neretai padeda tinkamai įvertinti situaciją bei pasirinkti tinkamus veiksmo atlikimo metodus.

Į klausimą kiek vidutiniškai kartų per metus tenka dalyvauti eismo įvykių vietų apžiūrose, beveik pusė respondentų (46,4 %) nurodė, jog daugiau nei 10 kartų, taip pat nemaža dalis specialistų (32,1 %) eismo įvykių vietų apžiūrose per metus dalyvauja iki 5 kartų. Atsakymų variantus *neteko* ir *nuo 6 iki 10* kartų, pasirinko vienodai - po 10,7 % respondentų. Atsižvelgiant į tai, jog pvz. 2018 m. užregistruota 3411 įskaitinių (kuriuose buvo sužaloti arba žuvo žmonės) eismo įvykių, gautų rezultatų analizė leidžia teigti, jog specialistams dalyvauti eismo įvykių vietų apžiūrose tenka itin retai, todėl kyla pagrįstų abejonių dėl likusių eismo įvykių tyrimo veiksmų atlikimo išsamumo bei kokybės.

Šiuo klausimu siekta sužinoti, kokiems veiksams atlikti specialistus tyrėjai kviečia į eismo įvykių vietas. Gautų rezultatų analizė atskleidžia, jog specialistai dažniausiai pasitelkiami tyrimui reikšmingų objektų suradimui, supakavimui (29,5 %) bei eismo įvykio vietos fotografavimui, filmavimui (29,5 %). Kiek rečiau specialistams tenka pildyti eismo įvykio vietos apžiūros protokolus (12,8 % respondentų), sudarinėti schemas (11,5 %). Nustatyta, jog rečiausiai specialistams tenka eismo įvykio vietose atlikti objektų tyrimus (9 %) bei teikti paaiškinimus tyrėjams (7,7 %). Atkreiptinas dėmesys į tai, jog į šį klausimą tapačiai atsakė tiek tyrėjai, tiek specialistai, todėl pagrįstai išskirtinos trys pagrindinės specialistų veiklos eismo įvykio vietoje funkcijos:

- Eismo įvykio vietos fotografavimas, filmavimas;
- Tyrimui reikšmingų objektų suradimas, supakavimas;
- Eismo įvykio vietos apžiūros protokolo pildymas.

Į klausimą ar specialistai dirbdami eismo įvykio vietoje patys pasirenka veiksmo atlikimo metodus, numato jų naudą, įvertina galimą gauti rezultatą ir dirba savarankiškai ar vykdo tyrėjų konkrečias pavestas užduotis, pusė apklaustųjų (50 %) nurodė, jog dirba savarankiškai. Taip pat nustatyta, jog 37,5 % respondentų vykdo tik konkrečias, tyrėjų pavestas užduotis, o 12,5 % apklaustųjų nurodė, jog dirba tiek savarankiškai, tiek vykdo pavestas užduotis. Gauti rezultatai kelia pagrįstų abejonių dėl veiksmų atlikimo kokybės eismo įvykio vietoje, jeigu apžiūrai vadovaujantis tyrėjas neturi pakankamai kompetencijos bei praktikos, jog profesionaliai ir konstruktyviai organizuotų veiksmų atlikimo eigą. Autoriaus nuomone reikalinga skirti daugiau dėmesio tyrėjų bei specialistų tarpusavio bendradarbiavimo kokybės bei veiksmų koordinavimo įvykio vietoje tobulinimui.

Kaip jau minėta, apžiūrai vadovauja specialistą pasitelkęs tyrėjas, todėl siekta nustatyti, kaip specialistai dirba atlikdami eismo įvykio vietas, kitų objektų apžiūras, jeigu dėl veiksmo atlikimo eigos nesutampa specialisto ir tyrėjo nuomonė. 35,7 % respondentų tokiu atveju klauso tyrėjo nurodymų ir veiksmus atlieka pagal jų nurodymus, kai tuo tarpu 17,9 % respondentų dirba savo nuožiūra. 46,4 % apklaustųjų pasirinko galimybę išreikšti savo nuomonę, pasirenkant atsakymų variantą *kita*, nurodydami, jog priklausomai nuo to, kas pildo tyrimo veiksmo protokolą, t.y. jeigu rašo specialistas - dirba savarankiškai, jeigu tyrėjas - klauso jo nurodymų. Kiti nurodė, jog pateikiami argumentai ir stengiamasi surasti kompromisą, nustatyti tikslus. Vienas respondentas dėl veiksmų atlikimo eigos sprendžia įvertinęs tyrėjo kompetenciją. Taip pat pateikta nuomonių, jog nesutarimų dėl veiksmo atlikimo eigos nekyla. Atkreiptinas dėmesys į tai, jog pagal teisės aktų reikalavimus apžiūrai vadovauja tyrėjas ir specialistas turi atlikti jo nurodymus, tačiau praktikoje pastebima atvejų, jog kilus nesutarimams su tyrėjais, specialistai patys pasirenka veiksmų atlikimo metodus ir dirba savo nuožiūra.

Gautų rezultatų analizė atskleidžia, jog dalis specialistų tyrimo veiksmus atlieka savarankiškai, be tyrėjo nurodymų, todėl klausimu siekta sužinoti ar specialistams atliekant tyrimo veiksmus savarankiškai, reikalinga tyrėjų pagalba. Puse respondentų (48 %) nurodė, jog kartais reikalinga pasitarti, kai tuo tarpu 32 % specialistų tyrėjų pagalba reikalinga tik fizinė, t.y. palaikyti, paduoti, užrašyti ir pan. 20 % respondentų pasirinko galimybę pateikti kitus atsakymo variantus, nurodydami, jog tinka abu atsakymų variantai, iš tyrėjo reikalinga tik sužinoti visą žinomą informaciją apie eismo įvykį, vienas respondentas nurodė, jog dirbdamas savarankiškai, visus veiksmus derina su tyrėju. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, jog specialistams savarankiškai pasirenkant veiksmų atlikimo metodus bei eigą, tyrėjai negali atsiriboti nuo tyrimo veiksmo ir turi padėti specialistams.

Kaip jau žinoma, objektų tyrimai turi būti atliekami jų radimo vietoje, jeigu tai nereikalauja papildomų techninių priemonių ar tyrimo laboratorijoje, todėl klausimu siekta

sužinoti ar specialistai atlieka objektų tyrimus eismo įvykių vietose. Dauguma respondentų (60,7 %) objektų tyrimų eismo įvykių vietose neatlieka, 21,4 % apklaustųjų pasirinko atsakymą - kartais, 17,9 % - atlieka. Pagal gautų atsakymų rezultatus darytina išvada, jog objektų tyrimai, dėl jų sudėtingumo, eismo įvykių vietose atliekami ganėtinai retai.

Nustatius, jog dalis specialistų atlieka objektų tyrimus eismo įvykių vietose, siekta nustatyti, kieno sprendimu. Beveik pusė respondentų (43,8 %) atlikti objektų tyrimus eismo įvykio vietoje nusprendžia savo iniciatyva, 37,5 % - tyrėjų nurodymu. 18,8 % apklaustųjų specialistų dėl objektų tyrimo atlikimo eismo įvykio vietoje pasitaria su tyrėju, taiko abu variantus. Tai reiškia, jog nėra nusistovėjusios vieningos praktikos, objektų tyrimai eismo įvykio vietose atliekami tiek specialistų sprendimu, tiek tyrėjų nurodymu.

Gautų atsakymų analizė į klausimą kokius objektų tyrimus specialistai dažniausiai atlieka eismo įvykio vietoje, leidžia teigti, jog tyrimai atliekami tik tie, kuriems nereikalingos specialios techninės priemonės, laboratorijos, sudėtingi tyrimo veiksmų atlikimai, kadangi daugiausiai respondentų 69,2 % atlieka įvykio vietos tyrimą, 19,2 % - transporto priemonių, 11,5 % respondentų - daktiloskopinius pirminius.

Į klausimą, jeigu specialistas atliko objektų tyrimą eismo įvykio vietoje, kur jam patogiau įrašyti specialisto išvadą, respondantai pasidalino į beveik lygias dalis. 60 % respondentų išvadą patogiau įrašyti tyrimo veiksmo protokole, 40 % - atskiru dokumentu. Tai reiškia, jog specialistai naudojami teise išvadas pateikti tiek tyrimo veiksmo protokole, tiek atskiru dokumentu, įvertinę kiekvieną situaciją individualiai, atsižvelgiant į tyrimo sudėtingumą.

Respondentų pasiteiravus dėl kokių priežasčių neatlieka objektų tyrimo eismo įvykių vietose, nustatyta, jog nėra vienos pagrindinės priežasties, apsisprendimą lemia keletas veiksnių. Pažymėtina, jog atsakant į šį klausimą, buvo galima pasirinkti kelis tinkamus atsakymų variantus. 25,7 % respondentų nurodo, jog dėl objektų tyrimo sudėtingumo reikalinga laboratorija bei speciali įranga, 21,6 % apklaustųjų nurodo, jog tyrimui galintys turėti reikšmės objektai paimami iš eismo įvykio vietos, todėl nėra skubos atlikti objektų tyrimą vietoje bei tam nėra techninių galimybių (20,3 % respondentų). Atsižvelgiant į tai, jog visų eismo įvykių vietos yra atviroje erdvėje, lauko sąlygomis, 12,2 % specialistų kaip vieną iš priežasčių, kodėl neatlieka objektų tyrimo eismo įvykio vietoje, nurodė netinkamas oro sąlygas. 9,5 % respondentų prisipažino neturintys kompetencijos atlikti objektų tyrimą eismo įvykio vietoje, o 8,1 % kaip vieną iš priežasčių nurodė laiko stoką. Vienas respondentas pasinaudojo galimybe įrašyti priežastį, nepaminėtą pateiktuose atsakymuose, nurodydamas, jog nusistovėjusi praktika objektų tyrimų neatlikti eismo įvykio vietoje, tai atliekama tik tolimesnėje tyrimo eigoje, gavus tyrėjo užduotį.

Anketos klausimu, siekta nustatyti, kaip dažnai specialistams tenka dalyvauti mokymuose, kvalifikacijos kėlimo kursuose per metus, susijusiuose su eismo įvykiais. Iš gautų atsakymų analizės matoma, jog beveik puse apklaustųjų (46,4 %) nedalyvavo mokymuose, kadangi toki mokymai, kvalifikacijos kėlimo kursai neorganizuojami. 25 % respondentų - dalyvauja vieną kartą per metus, maža dalis specialistų (17,9 %) kvalifikaciją keičia 2-3 kartus per metus (diagrama Nr. 6). Taip pat pateikta savarankiškų atsakymų, nurodant, jog vienas specialistas pats organizuoja tokio pobūdžio mokymus, kitas - per dvidešimt tarnybos metų atliekant specialisto pareigas, dalyvavo trijuose mokymuose. Atlikus gautų rezultatų analizę, teigtina, jog specialistams mokymai, kvalifikacijos kėlimo kursai per metus organizuojami itin retai, o beveik puse apklaustųjų - nėra juose dalyvavę. Autoriaus nuomone tai gali kelti sunkumų specialistams dirbant eismo įvykio vietoje, atliekamų darbų kokybei, todėl būtina organizuoti daugiau mokymų bei kvalifikacijos kėlimų kursų, susijusių su eismo įvykių tyrimais, veiksmų atlikimo įvykio vietoje principais bei rekomendacijomis, kadangi šiuolaikinėje visuomenėje plačiai išvystytos bei diegiamos naujos technologijos, daugėja individualių techninių savybių turinčių transporto priemonių.

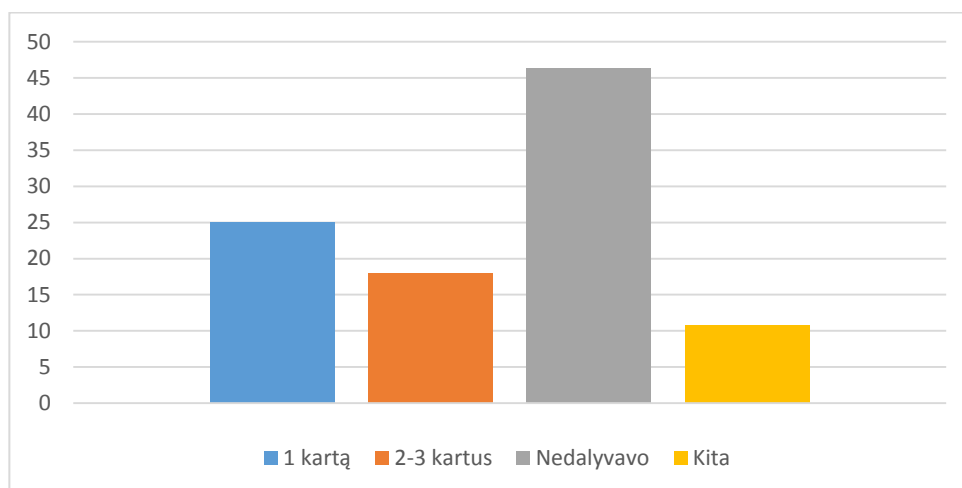

Diagrama Nr. 6 Specialistų dalyvavimas mokymuose, susijusiuose su eismo įvykių tyrimu

Mokymuose, kvalifikacijos kėlimo kursuose, susijusiuose su eismo įvykiais dalyvavusių specialistų klausta apie mokymų, kursų kokybę. Atsižvelgiant į tai, jog dauguma respondentų (88,2 %) nurodo, jog mokymai buvo naudingi, kadangi specialistai įgavo naudingų įgūdžių, darytina išvada, jog rengiamų mokymų, kvalifikacijos kėlimo kursų kokybė gera, autoriaus nuomone, tokie mokymai ganėtinai retai organizuojami nepagrįstai, nesiekiant kelti specialistų kvalifikacijos, gerinti veiksmų atlikimo kokybės. Likusieji 11,8 % respondentų, pasiskirstę po vieną, nurodydami, jog mokymai, kvalifikacijos kėlimo kursai nebuvo naudingi, nes pateiktą informaciją žinojo arba pateikta informacija nebuvo naudinga vykdant tiesiogines funkcijas.

Atsižvelgiant į tai, jog specialistai gali būti pasitelkiami į pagalbą dirbant ne tik eismo įvykio vietoje, bet ir tolimesnėje tyrimo eigoje, siekta nustatyti ar specialistų praktikoje prireikė dalyvauti transporto priemonių apžiūrose, tolimesnėje tyrimo eigoje. Daugiausiai respondentų (61,5 %) nurodė, jog reikėjo, 38,5 % apklaustųjų tokio veiksmo atlikti neteko. Tai reiškia, jog tyrėjai, atliekantys ikiteisminį eismo įvykių tyrimą taip pat naudojami įstatymų suteikta teise į pagalbą pasitelkti specialistus, atliekant tyrimo veiksmus tolimesnėje tyrimo stadijoje.

Nustačius, jog specialistams teko dalyvauti transporto priemonės apžiūroje tolimesnėje tyrimo eigoje, siekta nustatyti ar specialistams pakako žinių apžiūrėti transporto priemonę po eismo įvykio. Iš gautų rezultatų darytina išvada, kad specialistai savo žinias vertina pakankamomis, kadangi 83,3 % respondentų kompetentingi atlikti transporto priemonių apžiūrą po eismo įvykio, kai tuo tarpu 16,7 % respondentų turėjo pasitelkti į pagalbą kitą specialistą.

Transporto priemonės apžiūroje tolimesnėje tyrimo eigoje dalyvavusių specialistų pasiteirauta, kokioms funkcijoms atlikti buvo pakviesti tyrėjų, dalyvauti atliekant tyrimo veiksmą. Pažymėtina, jog respondentai galėjo pasirinkti kelis labiausiai tinkamus atsakymų variantus. Gautų atsakymų analizė leidžia išskirti tris pagrindines funkcijas:

- transporto priemonės fotografavimas (22 respondentai);
- tyrimui reikšmingų objektų suradimas ir paėmimas (22 respondentai);
- transporto priemonės apžiūra (20 respondentų).

Atsižvelgiant į tris pagrindines funkcijas, išskirtas respondentų, darytina išvada, jog specialistų atliekamos funkcijos apžiūrint transporto priemonės tolimesnėje tyrimo eigoje bei eismo įvykio vietoje iš esmės nesiskiria, tačiau turima daugiau laiko, galima pasiruošti daugiau techninių priemonių, pasirinkti meteorologines sąlygas, todėl, autoriaus nuomone, transporto priemonių apžiūros tolimesnėje tyrimo eigoje atliekamos siekiant surasti ir užfiksuoti daugiau tyrimui reikšmingų objektų bei duomenų, užpildyti eismo įvykio vietoje atliktų apžiūrų spragas. Taip pat nustatyta, jog specialistai transporto priemonių apžiūrose tolimesnėje tyrimo eigoje kviečiami dalyvauti ir tam, jog padėtų tyrėjams suformuluoti klausimus objektų tyrimui (16 respondentų), tai vertintina teigiamai, kadangi kilus neaiškumams specialistams atliekant objektų tyrimus, duomenų patikslinimas ar papildomas pateikimas gali prailginti atliekamų tyrimų trukmę, naudoja perteklinius žmogiškuosius bei finansinius išteklius. 2 respondentai nurodė, jog yra tekę dalyvauti transporto priemonės apžiūroje tam, kad padėtų tyrėjui suprasti specialisto pateiktą išvadą.

Siekta nustatyti ar tyrėjai konsultuojasi su specialistais prieš atlikdami objektų apžiūras. Iš gautų atsakymų nustatyta, jog dažniausiai (60 % respondentų) tyrėjai konsultuojasi prieš atlikdami transporto priemonių apžiūrą, 13,3 % apklaustųjų nurodė, jog tyrėjai prieš objektų apžiūras nesikonsultuoja. Nustatyta, jog pasitaiko atvejų, kai tyrėjai nori pasikonsultuoti (10 %

respondentų), tačiau specialistams užduoda klausimus, kurie nėra jų kompetencijų ribose. Atsakymo, jog konsultavosi, tačiau specialistas negalėjo padėti dėl žinių stokos, nepasirinko nei vienas respondentas. 16,7 % respondentų pasirinko galimybę pateikti savarankiškus atsakymus, nurodydami, jog praktikoje pasitaiko visų aukščiau išvardintų variantų, taip pat jog konsultuojasi retai. Atsižvelgiant į gautų atsakymų analizės rezultatus, darytina išvada, jog tyrėjai prieš atlikdami objektų apžiūras nevengia pasikonsultuoti su specialistais nuotoliniu būdu, nekviečiant jų dalyvauti objektų apžiūroje. Tokiu atveju kyla klausimas ar tyrėjas gebės atlikti kvalifikuotą objektų apžiūrą specialistui nedalyvaujant, vadovaudamasis tik konsultacijomis, gautomis nuotoliniu būdu.

Klausimu ar tyrėjai su specialistais konsultuojasi prieš atlikdami tyrimo veiksmą - eksperimentą, nustatyta, jog 39,3 % respondentų kartais tenka konsultuoti tyrėjus, 25 % konsultuoti neteko, o 14,3 % apklaustųjų nurodo, jog tyrėjai visada konsultuojasi prieš atlikdami eksperimentus. 21,4 % apklaustųjų specialistų prisipažino neturintys kompetencijos tyrėjų konsultuoti su eksperimento atlikimo eiga susijusiais klausimais. Taigi darytina prielaida, jog prieš atliekant eksperimentus tyrėjai dažniausiai patys žino kaip reikėtų atlikti tyrimo veiksmą, o konsultacija su specialistais nereikalinga.

Anketos klausimu sužinota, jog dauguma specialistų (71,4 %) yra dalyvavę atliekant eksperimentą, kai tuo tarpu mažajai daliai (28,6 %) respondentų dalyvauti neteko, todėl darytina išvada, jog atsižvelgiant į tai, kad tyrėjai su specialistais konsultuojasi ne itin dažnai, dalyvauti atliekant eksperimentus pastarieji kviečiami dažniau.

Atsižvelgiant į tai, jog daugumai apklaustų specialistų yra tekę dalyvauti atliekant eksperimentą, siekta nustatyti, kokioms funkcijoms atlikti, tyrėjai dažniausiai pasitelkia specialistus į pagalbą atliekant eksperimentus. Pažymėtina, jog respondentai turėjo galimybę pasirinkti kelis labiausiai tinkamus atsakymo variantus. Nustatyta, jog dažniausiai (20 respondentų) specialistai kviečiami eksperimento eigos vaizdiniam fiksavimui - fotografavimui, filmavimui. 10 - čiai apklaustųjų buvo pavesta atkurti įvykio vietą į panašiausias sąlygas, buvusias eismo įvykio metu. Atsakymą *eksperimento eigos priežiūra ir kontroliavimas* pasirinko 4 specialistai, o atlikinėti kitų pagalbinių darbų neteko nei vienam iš apklaustųjų specialistų. Nustatyta, jog dviem specialistams yra tekę dalyvauti eksperimente tik eksperimento vietos apsaugai atlikti. Autoriaus nuomone tai vertintina kritiškai, kadangi eksperimento atlikimo vietos apsaugai užtikrinti nereikalingos specialiosios žinios ar įgūdžiai, šias funkcijas atlikti kompetentingas kiekvienas policijos pareigūnas.

Anketos klausimu nustatyta, jog 64,3 % respondentų nėra tekę dalyvauti apklausoje, kai tuo tarpu tik 35,7 % specialistų buvo pakviesti dalyvauti atliekant apklausas. Darytina išvada, jog dažniausiai tyrėjams pakanka kompetencijos patiems tinkamai ir išsamiai apklausti proceso

dalyvius, specialistų nekviečiant dalyvauti apklausoje, nepaisant to, jog svarbūs klausimai susiję ne tik su įvykio aplinkybėmis, tačiau ir su eismo įvykio mechanizmu, transporto priemonių techninėmis charakteristikomis.

Siekiant nustatyti specialistų dalyvavimo dažnumą paimant pavyzdžius lyginamajam tyrimui, pasiteirauta, *kaip dažnai tenka imti pavyzdžius lyginamajam tyrimui eismo įvykių tyrimuose per metus*. Nustatyta, jog pusei (50 %) respondentų pavyzdžius lyginamajam tyrimui imti tenka 1-3 kartus per metus, 25 % respondentų šio veiksmo atlikti neteko, o daugiau nei šešis kartus veiksmą atlieka 14,3 % apklaustųjų. 10,7 % specialistų pavyzdžius imti tenka 4-5 kartus per metus. Teigtina, jog dauguma specialistų (75 %) buvo pasitelkti tyrėjų į pagalbą, siekiant taisyklingai paimti pavyzdžius lyginamajam tyrimui, jų nesugadinant, kadangi netinkamai paimti pavyzdžiai gali būti sugadinti ir netinkami tolimesniam tyrimui, kas gali turėti lemtingą klaidą, nustatant ir atsakomybėn patraukiant įvykio kaltininkus.

Nustačius, jog daugumai specialistų tenka pavyzdžius lyginamajam tyrimui imti ir kelis kartus per metus, siekta nustatyti, kokiems pavyzdžiams paimti tyrėjai pasitelkia specialistus į pagalbą. Pažymėtina, jog respondentai turėjo galimybę pasirinkti kelis labiausiai tinkamus atsakymų variantus. Nustatyta, jog 23 - ims respondentams dažniausiai tenka paimti kvapų lyginamuosius pavyzdžius, 17 - ai - dažų ir lakų. 5 respondentai pasinaudojo galimybe įrašyti kitus atsakymų variantus, nurodydami, jog dažniausiai tenka paimti mikrodaleles: mikroobjektai, pluoštai, plaukai, lytėjimo bei biologinius, trasologinius pėdsakus, DNR. Atsižvelgiant į gautų atsakymų analizę, autoriaus nuomone specialistai pavyzdžių lyginamajam tyrimui paėmimui kviečiami pagrįstai, kadangi minėtiems objektams paimti reikalingos specialios žinios, gebėjimai bei techninės priemonės, kurių tyrėjai neturi arba yra neapmokyti ir nekompetentingi tinkamai paimti pavyzdžius lyginamajam tyrimui.

Klausimu ar tyrėjai su specialistais konsultuojasi kokią informaciją galima gauti iš konkretaus objektų tyrimų, nustatyta, jog respondentai pasidalino į dvi apylygias dalis. T.y. 53,6 % respondentų neteko konsultuoti dėl objektų tyrimo, o 46,4 % apklaustų specialistų nurodė, jog konsultavo tyrėjus dėl informacijos, kurią galima gauti atlikus konkrečius objektų tyrimus. Nustatyta, jog į konsultavusius specialistus tyrėjai kreipėsi dėl: dažų ir lakų, transporto priemonių dalių skeveldrų, mikroobjektų tyrimų. Kiti pateikė nuomonę, jog tyrėjai konsultuojasi dėl tyrimų tikslingumo, kitų kilusių klausimų. Taip pat vienas specialistas dažniausiai konsultuojasi įvairiais klausimais, susijusiais su objektų tyrimais, t.y. tyrėjai apibūdina įvykio aplinkybes, pasako, koki pėdsakai bei objektai paimti, tuomet specialistas nurodo, kokius objektų tyrimus tikslinga ir galima atlikti pagal konkrečią situaciją. Atsižvelgiant į gautų atsakymų analizę, darytina išvada, jog dalis tyrėjų prieš skirdami objektų tyrimus su specialistais pasikonsultuoja dėl informacijos, kurią galima gauti iš atliktų objektų tyrimų, dėl jų skyrimo

tikslingumo. Autoriaus nuomone tai vertintina teigiamai, kadangi taip tikslingiau ir informatyviau panaudojami objektai, turintys reikšmės visuomenei skaudžius padarinius sukėlusius eismo įvykius tirti.

Kaip jau nustatyta teisės doktrinos analizės metu, klausimų formulavimas yra svarbus dalykas, siekiant gauti kaip įmanoma daugiau reikšmingos informacijos iš objektų tyrimų, todėl numatyti šabloniniai rekomendaciniai bendrojo pobūdžio klausimai, kuriuos svarbu koreguoti, keisti pagal individualius eismo įvykio požymius. Todėl nustačius ar tyrėjai su specialistais konsultuojasi dėl informacijos, kurią galima gauti atlikus objektų tyrimus, tapo svarbu nustatyti ar tyrėjai su specialistais konsultuojasi dėl klausimų formulavimo objektų tyrimams. Dauguma (85,7 %) apklaustų specialistų nurodė, jog tyrėjai kartais konsultuojasi, 3,6 % - visada, o 10,7 % respondentų išreiškė poziciją, jog tyrėjai nesikonsultuoja. Atsižvelgiant į tai, jog dauguma specialistų išreiškė poziciją, kad tyrėjus konsultuoja dėl klausimų formulavimo objektų tyrimams, darytina išvada, jog tyrėjai naudojami galimybe ne tik pasitelkti specialistus atliekant tyrimo veiksmus, tačiau ir konsultuojantis žodžiu.

Į klausimą su kokiais sunkumais specialistai dažniausiai susiduria atlikdami objektų tyrimus, 36,4 % respondentų nurodė, jog su sunkumais nesusiduria. 27,3 % apklaustųjų kaip pagrindinę priežastį nurodė, jog *pateikiami ne visi tyrimui reikalingi duomenys*. Po 9,1 % respondentų pasirinko atsakymų variantus, jog *pateikiami sugadinti, deformuoti ar kitaip paveikti objektai bei tyrėjų atliktų procesinių veiksmų protokolai neišsamūs, užfiksuoti ne visi reikšmingi duomenys*. Tik 6,1 % apklaustų specialistų prisipažino, jog sunkumai kyla dėl patirties stokos. 12,1 % respondentų nurodė kitus sunkumus, pažymėdami, jog tyrėjai pateikia perteklinius klausimus, klausimai nurašyti nuo knygutės, nesigilinant į konkretaus įvykio, skiriamo tyrimo aplinkybes, taip pat paminėtas objektų pristatymas objektų tyrimui. Nustatyta, jog tik labai mažai daliai specialistų stinga patirties atliekant objektų tyrimus ir tai kelia sunkumų, todėl darytina išvada, jog didžioji dalis specialistų susiduria su sunkumais dėl tyrėjų neatliktų arba netinkamai atliktų veiksmų visumos prieš skiriant objektų tyrimus.

Kaip jau nustatyta, viena iš pagrindinių priežasčių dėl kurių specialistai susiduria su sunkumais atlikdami objektų tyrimus yra tai, jog tyrėjai pateikia ne visus tyrimui reikalingus duomenis, todėl šią priežastį nurodžiusių respondentų pasiteirauta, kokių duomenų dažniausiai trūksta. Iš gautų atsakymų matoma, jog dažniausiai trūksta objektų visumos, nepilnai, netiksliai arba neaiškiai aprašomos įvykio aplinkybės, trūkstama vaizdinės medžiagos, nepilnai apžiūrima įvykio vieta: trūksta išmatavimų, objektų padėties fiksavimo, netikslios schemos, trūksta nuotraukų, vaizdo medžiagos, galinčios pilnai perteikti eismo įvykio vietą. Gautų atsakymų analizė leidžia teigti, jog viena iš pagrindinių priežasčių, dėl kurių specialistai susiduria su sunkumais atlikdami objektų tyrimus yra nekokybiškai, neišsamiai apžiūrėtos eismo įvykių

vietos, nepaimant ar neužfiksuojant vaizdine išraiška tyrimui reikšmingų aplinkybių, todėl reikalinga kelti tyrėjų kvalifikaciją atliekant eismo įvykių tyrimus, naudotis įstatymų suteikiama teise pasitelkti specialistus.

Klausimu siekta nustatyti kokios dažniausios klaidos pasitaiko tyrėjų paskirtose užduotyse atlikti objektų tyrimus. Iš gautų atsakymų matoma, jog dažniausiai (42,9 % į klausimą atsakiusių respondentų) *užduodami pertekliniai klausimai*, 31,4 % - užduodami klausimai, esantys ne specialisto kompetencijų ribose. Kaip matoma, praktikoje pasitaiko atvejų, jog tyrėjai specialistams užduoda klausimus, kuriems atsakyti nereikia specialių žinių (14,3 %) ir tik 8,6 % į klausimą atsakiusių respondentų nurodo, jog klaidų nepasitaiko, užduodami aiškūs, konkretūs klausimai. Autoriaus nuomone, siekiant išvengti sunkumų specialistams atliekant objektų tyrimus, tyrėjai turėtų daugiau komunikuoti su specialistais, su jais konsultuotis prieš skiriant objektų tyrimus.

Klausimu siekta nustatyti kiek vidutiniškai laiko trunka Lietuvos policijos kriminalistinių tyrimų centre arba teritorinių policijos įstaigų kriminalistinių tyrimų padaliniuose dirbantiems specialistams atlikti objektų tyrimus. Iš gautų atsakymų matoma, jog dažniausiai trunka 1-2 savaites (41,2 %) bei nuo 2 iki 4 savaitių (41,2 % respondentų). Iki vienos savaitės užtrunka 11,8 % respondentų, o nuo nuo vieno mėnesio iki trijų mėnesių - 5,9 %. Laikotarpių nuo 3 mėn. iki 6 mėn. bei ilgiau nei 6 mėn. nepasirinko nei vienas respondentas, taigi darytina išvada, jog Lietuvos policijos kriminalistinių tyrimų centre arba teritorinių policijos įstaigų kriminalistinių tyrimų padaliniuose dirbantiems specialistams atlikti objektų tyrimus pavyksta per ganėtinai trumpą laiką.

Šiuo klausimu siekta nustatyti ar specialistų pateiktos išvados būna visada aiškios ir suprantamos tyrėjams. Nustatyta, jog beveik pusei apklaustų specialistų (47,6 %) paaiškinti tyrėjams išvadų neteko, o tokiam pat skaičiui specialistų (47,6 %) kartais tenka išvadas paaiškinti. Vienas respondentas pasirinko atsakymą *kita*, nurodydamas, jog atlikinėja tik daktiloskopinius laboratorinius tyrimus ir jų išvados tik kategoriškos ir aiškios. Atsakymo, jog išvadas reikia dažnai paaiškinti, nepasirinko nei vienas apklaustas specialistas. Kaip nustatyta, specialistų pateiktas išvadas ne visada supranta tyrėjai, tačiau autoriaus nuomone tai nevertintina kritiškai, kadangi tyrėjai neturi specialių žinių ir įgūdžių, o teisinė bazinė sureguliuota tinkamai, suteikiant galimybę tyrėjams pasikonsultuoti žodžiu ar pildant specialisto paaiškinimo protokolą ir taip sužinoti atsakymus į kilusius klausimus.

Į klausimą kas palengvintų specialistų darbą atliekant objektų tyrimą, vieningos ir konkrečios nuomonės negauta. Nustatyta, jog specialistams būtų lengviau kokybiškai ir greitai atlikti objektų tyrimus, jeigu būtų aprūpinti papildomomis techninėmis priemonėmis (43,3 % respondentų), mažesnis darbo krūvis - 33,3 % respondentų, jeigu tyrėjai dažniau kviestų į eismo

įvykio vietą pirminei informacijai surinkti - 20 % respondentų, o vienas specialistas nurodė, jog būtų lengviau, *jeigu tyrėjas pats užrašytų apžiūros protokolą*. Taigi darytina išvada, jog pagrindinės trys priežastys, kurios apsunkina specialistų darbą atliekant objektų tyrimus yra:

- Papildomų techninių priemonių neturėjimas;
- Didelis darbo krūvis;
- Netiksli, nekokybiškai surinkta informacija eismo įvykio vietoje.

Atviru klausimu siekta sužinoti su kokiais sunkumais specialistai susiduria dirbant su tyrėjais eismo įvykio vietoje, kokių turėtų pasiūlymų. Iš gautų atsakymų matoma, jog specialistai skundžiasi žmoniškųjų išteklių trūkumu, tyrėjų darbo „permetimu“ specialistams. Dalis specialistų nurodo, jog dalis tyrėjų yra nekompetentingi, negeba tinkamai nufotografuoti eismo įvykio vietos, braižyti schemų, nežino kokie veiksmai bus atliekami tolimesnėje tyrimo eigoje, todėl negeba tikslingai ir konstruktyviai vadovauti eismo įvykio vietos apžiūrai. Išreikšta nuomonė, jog eismo įvykio vietose dirbantiems tyrėjams trūksta mokymų, susijusių su eismo įvykių tyrimais. Taip pat nuogąstauta, jog tyrėjai tikisi būti tik stebėtojais, o specialistai turi atlikti visą darbą eismo įvykio vietoje, dėl ko eismo įvykių vietas apžiūrint tyrėjams, neturintiems pakankamai teorinių žinių bei įgūdžių, eismo įvykių vietos apžiūros nekokybiškai, todėl reikalinga organizuoti mokymus, skirtus darbui eismo įvykio vietoje tyrėjui bendradarbiaujant su specialistais.

Atviru klausimu prašyta atskleisti nuomonę apie specialistų parengimą, pateikti pasiūlymų. Dalis respondentų išreiškė nuomonę, jog specialistų parengimas geras, tačiau daugiau pateikta ir priešingų nuomonių, kurios susistemintos ir pateikiamos toliau. Specialistams reikalinga daugiau teorinių bei praktinių mokymų kvalifikacijai kelti, įgūdžiams tvirtinti, pastebėta, jog mokymų, susijusių su eismo įvykių tyrimais organizuojama labai mažai. Specialistai pastebėjo, jog siekiant kokybiškai apžiūrėti eismo įvykių vietas, reikalinga diegti ir plačiai taikyti išmaniąsias technologijas: dronus, 3D skanerus. Nuogąstauta, jog šiandieninis universaliojo pareigūno modelis smukdo atliekamų tyrimo veiksmų kokybę, todėl reikėtų rengti specializuotus eismo įvykių vietos apžiūros specialistus. Autoriaus nuomone pritartina šiai idėjai, kadangi šie specialistai būtų tinkamai parengti atlikti visus būtinus tyrimo veiksmus eismo įvykio vietoje, juos atliktų profesionaliai ir itin kokybiškai, t.y. vaizdinis eismo įvykio vietos fiksavimas (fotografavimas, filmavimas), apžiūra, schemų braižymas, reikšmingų objektų suradimas ir paėmimas, jų tinkamas grafinis fiksavimas. Specialistai taip pat nuogąstavo, jog Lietuvoje nėra įstaigos, kuri rengtų specialistus, kadangi jie turi ruoštis savarankiškai, stažuotis KTC, laikyti egzaminus. Tačiau autoriaus nuomone, tokiu principu rengiami universalieji specialistai, atliekantys visų įvykių vietų apžiūras, nespecializuojantis į atskiras sritis, pvz. - eismo įvykių vietas.

Specialistų pasiteirauta ar šie pritarę nuomonei, jog specialistus reikėtų pradėti rengti studijų metu, t.y. įsteigiant studijų programą - teisė ir policijos veikla, specializacija: specialistas. Tik 7,1 % respondentų nepritarę tokiai idėjai, motyvuodami, jog ne visi gali būti specialistais, įgūdžiai pasireiškia pradėjus dirbti sistemoje, kai tuo tarpu 75 % apklaustų specialistų iniciatyvą specialistus pradėti rengti studijų metu palaikytų, kai kurie iš jų motyvuodami tuo, jog specialistas yra vienas iš pirmųjų atvykstantis į įvykio vietą, šiems reikalinga turėti labai daug teorinių žinių, praktinių įgūdžių, kadangi nuo specialisto atliekamų veiksmų metu paimtų, užfiksuotų objektų, apžiūros kokybės neretai priklauso tolimesnės tyrimo eigos sėkmė. 17,9 % respondentų neturėjo kategoriškos nuomonės.

Apibendrinant specialistų apklausos metu gautų rezultatų analizės duomenis, darytina išvada, jog tyrėjai specialistus į eismo įvykių vietas kviečia palyginti retai. Anot specialistų dalis tyrėjų neišmano eismo įvykio vietos apžiūros algoritmų, todėl eismo įvykių vietų apžiūros atliekamos nekokybiškai ir nekonstruktyviai, specialistai eismo įvykio vietoje turi dirbti savarankiškai. Nustatyta, jog nėra specialistų, kurie specializuotųsi tik eismo įvykių vietų apžiūrose, specifinių mokymų bei kvalifikacijos kėlimo kursų organizuojama itin mažai, taip nesuteikiant galimybės specialistams tobulėti, keltis kvalifikacijos ir gerinti proceso veiksmų atlikimo kokybės eismo įvykių tyrimuose. Šiuolaikinėje visuomenėje plačiai pažengusių technologijų naudojimas policijos įstaigose yra ribotas ir nepakankamas, nesuteikiant galimybės specialistams eismo įvykių vietas apžiūrėti ir perteikti tiksliu grafiniu pavidalu, nepaliekant vietos galimoms žmogiškosioms klaidoms. Taip pat pažymėtina, jog specialistai, atliekantys objektų tyrimus eismo įvykių tyrimuose neretai susiduria su sunkumais atliekant objektų tyrimus dėl duomenų iš eismo įvykio vietos nepakankamumo, tai leidžia daryti prielaidą, jog dalies tyrėjų, dirbančių eismo įvykių vietose profesinės žinios nepakankamos, eismo įvykių vietų apžiūros atliekamos nepakankamai kokybiškai, o atsižvelgiant į per metus vidutiniškai įvykstančių skaudžių eismo įvykių bei anketavimo metu nustatytą specialistų dalyvavimą atliekant proceso veiksmus eismo įvykių vietose, tyrėjai specialistus pasitelkia per retai.

4.3. Eismo įvykių tyrimų specialistų interviu analizė

Atlikus tyrėjų bei specialistų kriminalistų apklausų rezultatų analizę, nuspręsta nustatyti specialistų, atliekančių eismo įvykių objektų tyrimus, funkcijas, specialistų nuomone vyraujančias problemas, jog būtų galima nustatyti jų atsiradimo priežastis bei pasiūlyti sprendimo būdus.

Siekiant atsakyti į baigiamojo darbo rengimo metu kilusius klausimus, pasiekti nustatytų uždavinių, duomenims rinkti taip pat buvo pasirinktas interviu metodas. Šis metodas

pasirinktas todėl, kad interviu metodas „leidžia įsigilinti į tyrimo dalyvių perspektyvas, surinkti gausius [...] ir unikalius niuansus apčiuopiančius duomenis.“¹³⁹ Nuspręsta naudoti nestruktūruotą interviu metodą, kreipiantis į LTEC dirbančius eismo įvykių objektų tyrimus atliekančius specialistus su iš anksto paruoštu preliminariu planu (Priedas Nr. 3), pasiliekant galimybę klausimus koreguoti, atsižvelgiant į interviu eigoje kilusius papildomus klausimus ir neaiškumus. Atlikti interviu sutiko septyni eismo įvykių specialistai.

Respondentams pateikus klausimą ar šiems tenka dalyvauti proceso veiksmuose tiriant eismo įvykius, dauguma respondentų nurodė, jog į eismo įvykių vietas kviečiami itin retai, tik išimtiniais atvejais, o tokių per metus dažniausiai pasitaiko tik vienas. Du respondentai paminėjo, jog per metus pasitaiko keletas atvejų, kai būna kviečiami į eismo įvykių vietas, pažymėdami, jog dienos metu nepatogumų tai nesudaro, tačiau būna kviečiami ir naktį, bet darbas ne darbo valandomis, kelionės išlaidos yra neapmokami ir specialistai vyksta norėdami pareigūnams padėti, dėl glaudaus bendradarbiavimo (tokiu atveju pareigūnai atvažiuoja specialistą paimti, po apžiūros parveža namo). Penki respondentai paminėjo, jog į transporto priemonių apžiūras kviečiami palyginti dažnai ir matoma tendencija, jog ateityje dalyvavimas transporto priemonių apžiūrose tik dažnės, kadangi yra galimybė su specialia įranga nuskaityti transporto priemonių slaptą informaciją apie oro pagalvių išsiskleidimo laiką, transporto priemonės greitį bei kitus parametrus. Du specialistai nurodė, jog transporto priemonių apžiūrose dalyvauti neteko, nebent tik tuo atveju, jeigu paskiriamas transporto priemonės tyrimas ir specialistui yra poreikis pačiam apsižiūrėti transporto priemonę. Penki respondentai paminėjo, jog eksperimente dalyvauti tenka labai retai, tačiau tyrėjai dėl eksperimento atlikimo eigos dažnai konsultuojasi nuotoliniu būdu. Dalyvauti tenka tik tada, kai to reikalauja proceso dalyviai ir tiesiog „reikalingas specialisto parašas“. Dviem specialistams tenka dalyvauti eksperimentuose kartą ar du per metus, taip pat dažniausiai tamsiu paros metu, kuomet atlygis už darbą nemokamas. Dalyvauti apklausose neteko nei vienam specialistui. Darytina išvada, jog tyrėjai eismo įvykių specialistus atliekant proceso veiksmus dažniausiai pasitelkia į transporto priemonių apžiūras, kituose veiksmuose dalyvauti tenka itin retai. Taip pat išryškėja egzistuojanti problema, jog po darbo valandų veiksmuose dalyvaujantiems specialistams atlygis nėra mokamas, todėl teisinį reguliavimą rekomenduotina keisti.

Specialistų pasiteirauta kokioms funkcijoms atlikti šie pasitelkiami atliekant proceso veiksmus. Dalyvaujančių specialistų nuomonės sutapo ir atliekamos funkcijos buvo apibūdintos palyginti vienodai. T.y. - tiek eismo įvykių vietose, tiek transporto priemonių apžiūrose eismo įvykių specialistas tarsi vadovauja apžiūrai, nurodo ką užfiksuoti, išmatuoti, kaip aprašyti, tyrėjas

¹³⁹ Inga Gaižauskaitė ir Natalija Valavičienė, *socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu* (Vilnius: Registrų centras, 2016), 7.

tokiu atveju, anot respondentų Nr. 1, Nr. 4, tampa tarsi „diktanto rašytojas“. Atliekant transporto priemonių apžiūras specialistų prašoma įvertinti transporto priemonės techninę būklę, nustatyti gedimus, agregatų funkcionalumą. Tuomet įvertinęs būklę specialistas nurodo kokiems objektams reikalinga skirti objektų tyrimą. Respondentas Nr. 5 pateikė pavyzdį, jog pareigūnai eismo įvykio vietoje beveik niekada neįvertina stabdžių sistemos veikimo, todėl reikalinga tai atlikti specialistui, transporto priemonės apžiūros metu, radus gedimų – tyrėjui paaiškina, jog norint nustatyti gedimo atsiradimo priežastį, reikalinga skirti tyrimą. Nustatyta, jog eksperimentų metu specialistas taip pat vadovauja veiksmo atlikimo eigai, nurodo kaip teisingai užfiksuoti duomenis bei juos aprašyti, kadangi tyrėjai kartais suabejoja savo kompetencija, kuomet eksperimento atlikimo metu dalyvauja įtariamųjų gynėjai. Taigi darytina išvada, jog eismo įvykių specialistui dalyvaujant proceso veiksmų atlikime, šie tampa veiksmo atlikimo koordinatoriumi bei vadovujančiu asmeniu.

Šiuo interviu klausimu siekta sužinoti ar tyrėjai su specialistais konsultuojasi prieš skirdami užduotis atlikti objektų tyrimą, ar tyrimams pateikiama kokybiška ir informatyvi medžiaga. Nustatyta, jog tyrėjai dažnai konsultuojasi su specialistais prieš skirdami užduotis atlikti objektų tyrimą. Dažnai klausia kaip formuluoti klausimus norint gauti tam tikrus atsakymus, ką galima sužinoti iš turimos medžiagos. Visi eismo įvykių specialistai piktinosi, jog beveik visada pateikiama medžiaga yra nekokybiška ir neinformatyvi. Apibendrinus specialistų pateiktus trūkumus, galima teigti, jog beveik visada trūksta eismo įvykio vietoje susidariusių pėdsakų išmatavimų, jie netikslūs, neatitinkantys realybės, kadangi nuotraukose matomas vaizdas visiškai neatitinka plane nurodytų matmenų, neretai objektai visai nematuojami, veiksmai atliekami neatsakingai. Visi respondentai paaiškino, jog formaliai beveik visuose tyrimuose būtų galima atsisakyti pateikti išvadą dėl duomenų trūkumo, tačiau to nedaro ir stengiasi tyrimus atlikinėti iš to, ką turi. Respondentas Nr. 6 nuogaštavo, jog eismo įvykiams bei jų tyrimams apskritai skiriama per mažai dėmesio. Keturi respondentai atviravo, jog veiksmų atlikimo kokybė eismo įvykių vietose stipriai blogėja, pareigūnai skuba, veiksmus atlieka neatsakingai. Atsižvelgiant į gautus atsakymus darytina išvada, jog būtina imtis veiksmų, siekiant gerinti veiksmų atlikimo kokybę eismo įvykių vietose.

Specialistų pasiteirauta per kiek laiko tyrėjai pateikia papildomą medžiagą objektų tyrimams, ar pateikia visą prašomą medžiagą, jeigu ne – dėl kokių priežasčių. Visi specialistai paaiškino, jog medžiaga dažniausiai pateikiama per reikalaujamą mėnesį laiko, kadangi tyrėjai informuojami, jog nepateikus per nurodytą terminą, tyrimas bus atliekamas su turima medžiaga. Retais atvejais, tačiau pasitaiko, jog tyrėjai nespėja duomenų pateikti dėl objektyvių priežasčių, tada specialistai sutinka palaukti sutartą laiką. Nustatyta, jog beveik visada pateikiama visa prašoma medžiaga, kadangi specialistai prašo tik tokios, kokią dar įmanoma

gauti, pvz.: šviesoforų darbo režimai, nekintantys matmenys eismo įvykio vietoje (pvz. atstumas nuo ženklo iki namo ir pan.). Nustatyta, jog dažniausiai nepateikiami daiktiniai įrodymai: drabužiai, transporto priemonės, tachografų diskai, kadangi net įpareigoti objektus saugoti, proceso dalyviai objektus sunaikina, išmeta ar parduoda. Taigi darytina išvada, jog dažniausiai tyrėjai spėja papildomą medžiagą pateikti specialistams per reikalaujamą mėnesio laikotarpį ir ji pateikiama visa, kadangi specialistai neprašo tokių duomenų, kurių žino, jog nebebus galimybės gauti (nors formaliai galėtų reikalauti pateikti papildomus matmenis, kurių neatliko eismo įvykio vietoje), o dažniausiai nepateikiama medžiaga – daiktiniai įrodymai.

Šiuo interviu klausimus siekta sužinoti ar objektų tyrimams pateikiama nekokybiška bei neinformatyvi medžiaga turi tiesioginį ryšį su atliekamų tyrimų trukme bei pateikiamų išvadų skale. Visi respondentai pasisakė, jog kai medžiaga neinformatyvi, nekokybiška, tyrimo trukmė stipriai prailgėja, kadangi nuotraukose matomi svarbūs objektai (pvz.: šukės, išsilieję skysčiai), tačiau plane jie neišmatuoti arba net nepažymėti. Tokiu atveju specialistams reikia papildomai atlikinėti skaičiavimus, bando išmatuoti apytikslius atstumus pagal automobilių parametrus, naudojasi palydovinėmis nuotraukomis ir pan., tačiau pažymėtina, jog tokiu atveju kategoriškos išvados specialistai pateikti negali ir ši pateikiama nebent tikėtina. Trys specialistai pasisakė, jog tyrimo trukmei nekokybiška medžiaga neturi reikšmės tik tada, kai ji visiškai „beviltiška“ ir neįmanoma gauti jokių papildomų duomenų, tuomet parašyti, jog nieko nėra nustatyti – ilgai netrunka. Taigi darytina išvada, jog eismo įvykio vietoje neatsakingai ir nekokybiškai atlikti procesiniai veiksmai stipriai prailgina eismo įvykių specialistų atliekamų objektų tyrimų trukmę, dėl specialistų pačių atliktų apytikslių skaičiavimų negalima pateikti kategoriškos išvados.

Paskutiniuoju interviu klausimu specialistų pasiteirauta ar atliekant eismo įvykių tyrimus matomas duomenų kokybės skirtumas, kai eismo įvykio vietos apžiūroje dalyvavo specialistas kriminalistas ir šiam nedalyvavus, paprašyta atsakyti ar jų nuomone specialistų kriminalistų kompetencija pakankama apžiūrint eismo įvykių vietas, transporto priemones, jeigu nepakankama – įvardinti ko trūksta. Du specialistai nurodė, jog neseka kas eismo įvykio vietos apžiūroje dalyvavo, todėl atsakyti į klausimus negali, tačiau paminėjo, jog apžiūros dažnai atliekamos nekokybiškai nepaisant to, kas jose dalyvavo ar kas jas atliko. Kitų keturių specialistų nuomonės sutapo, kadangi visi nurodė, jog skirtumas matosi, bet jis tik vizualus. Specialistai kriminalistai „gražiau“ aprašo eismo įvykio vietą, atlieka daugiau matavimų, tačiau jie dažniausiai atlikti netinkamai ir eismo įvykio tyrimui reikšmės neturi. Visi keturi respondentai nuogastavo, jog tiek tyrėjų, dirbančių eismo įvykių vietose, tiek specialistų kriminalistų kompetencija akivaizdžiai nepakankama. Trūkstama teorinių bei praktinių žinių, įgūdžių, reikalinga kelti kvalifikacijas, rengti kuo daugiau mokymų. Du specialistai nuogastavo, jog specialistai kriminalistai neaprupinti ir neapmokyti eismo įvykių vietos apžiūrėti su išmaniais

įrenginiais, pvz.: dronais (bepilotėmis skraidyklėmis), 3D skaneriais ir kt. Vienas specialistas išreiškė nuomonę, jog blogai tai, kad specialistai kriminalistai nepradedami kruopščiai ruošti studijų metu universitete.

Apibendrinant eismo įvykių specialistų interviu metu gautus atsakymus, galima teigti, jog specialistai pakviesti dalyvauti proceso veiksmuose tampa jų koordinatoriais ir vadovais, nors formaliai proceso veiksmo atlikimui turi vadovauti tyrėjas. Nustatyta, jog eismo įvykių tyrimams pateikiama medžiaga beveik visada nekokybiška ir neinformatyvi, dėl ko prailgėja atliekamų tyrimų trukmė, negalima pateikti kategoriškos išvados, kas sukelia sunkumų vertinant įrodymus bei aplinkybes dėl eismo įvykio kaltininko nustatymo. Respondentų nuomone daugumos tiek tyrėjų, tiek specialistų kriminalistų, dirbančių eismo įvykio vietoje, kompetencija nepakankama, kadangi tyrimo veiksmai eismo įvykio vietoje atliekami nekokybiškai, atmestiniai, todėl būtina organizuoti mokymus ir kelti specialistų kriminalistų bei tyrėjų kvalifikaciją, gilinti žinias bei įgūdžius. Taip pat išryškėjo dar viena egzistuojanti problema, jog eismo įvykių specialistams dirbantiems po darbo valandų atlygis nemokamas, kas sukelia sunkumų šios srities specialistus pasitelkti į pagalbą ne darbo valandomis.

IŠVADOS

1. Specialios žinios - gilios mokslo, technikos ar kitos žmogiškosios sferos žinios, kurios įgytos mokslo, specialaus parengimo dėka, leidžiančios gauti ir iširti informaciją, reikalingą atskleisti nusikalstamą veiką bei išryškinti specialių žinių neturintiems asmenims „nematomas“ duomenis, reikšmingus nusikalstamos veikos tyrimui.

Specialisto samprata įtvirtinta baudžiamojo proceso kodekse, kur specialistas apibūdinamas kaip specialių žinių bei įgūdžių turintis asmuo. Įvairių sričių specialistai panaudodami specialias žinias bei įgūdžius duoda svarų indėlį eismo įvykių tyrimams tiek procesinių veikslių atlikimo metu, tiek atlikdami objektų tyrimus.

Veika pagal baudžiamojo kodekso 281 straipsnį gali būti kvalifikuojama tik tada, kai pasikėsinama bent į vieną įstatymų saugomą vertybę ar jų visumą: žmogaus sveikatą, žmogaus gyvybę ar žmogaus nuosavybę. Privaloma nustatyti priežastinį ryšį tarp asmens veikslių bei kilusių padarinių. Kriminalistinės charakteristikos išmanymas padeda tyrėjams suvokti eismo įvykių mechanizmus, padeda kryptingai ir nuosekliai tirti eismo įvykių bylas į pagalbą pasitelkiant specialistus.

2. Formaliai procesinius veiksmus dažniausiai galima atlikti specialistui nedalyvaujant, tačiau daugeliu atvejų eismo įvykių tyrimuose siekiant objektyviai atskleisti eismo įvykio aplinkybes, kilimo priežastis bei nustatyti kaltininką, reikalinga pasitelkti skirtingų sričių specialistus, kurie panaudodami specialias žinias, įgūdžius bei technines priemones, gali gauti informaciją, kuri specialių žinių neturinčiam asmeniui yra „nematoma“, tačiau labai svarbi nustatant eismo įvykio kilimo priežastis bei kaltininką. Byloje nesurinkus pakankamai objektyvių bei reikšmingų duomenų, paliekama terpė gynybai pasinaudoti duomenų trūkumais ir sušvelninti atsakomybę arba jos apskritai išvengti. Teigtina, jog policijos pareigūnų bei specialistų glaudus bendradarbiavimas ir pagalba tiriant eismo įvykius naudingi ne tik tyrėjams, tačiau ir visai visuomenei.
3. Be specialistų atliekamų objektų tyrimų objektyvus ir išsamus eismo įvykių tyrimas taptų itin sudėtingas, o kartais visai neįmanomas. Eismo įvykių objektų tyrimas yra daugiausiai atsakymų į kilusius klausimus galintis pateikti tyrimas, kurio dėka nustatomi transporto priemonių greičiai, susidūrimo vieta, eismo įvykio kilimo priežastis, techninės galimybės įvykio išvengti bei kitos svarbios detalės. Teismo medicinos specialistai nustato žmogaus mirties priežastis, sveikatos sutrikdymo mastą, gali atsakyti kokiais veiksmais padaryti sužalojimai, o tai taip pat padeda atkurti galimą eismo įvykio eigą. Lakų, dažų tyrimas ypatingai svarbus siekiant nustatyti skirtingų objektų, iš kurių bent vienas dažytas, tarpusavio sąveiką, siekiant nustatyti kuria dalimi transporto priemonė kontaktavo su nukentėjusiuoju.

Objektų tyrimai - daug specialių žinių, įgūdžių bei techninių priemonių panaudojimo reikalaujantis veiksmas, kurio dėka specialistai gali atsakyti į tyrimo metu kilusius klausimus, nustatyti tyrimui nagrinėti itin reikšmingas aplinkybes, galinčias nulemti eismo įvykio ištyrimo sėkmę.

4. Nustatyta, jog tyrėjai specialistus į pagalbą atliekant procesinius veiksmus pasitelkia retai, nepagrįstai per daug pasitiki savo kompetencija bei žiniomis, tokiu būdu netiesiogiai ilgina eismo įvykių tyrimų trukmę, padidina įvykio neištyrimo tikimybę.

Mokymų, kvalifikacijos kėlimo kursų, susijusių su eismo įvykių tyrimais organizuojama itin mažai, todėl prastėja tyrėjų bei specialistų kriminalistų atliekamų veiksmų kokybė.

Tyrėjų bei specialistų kompetencija atliekant procesinius veiksmus eismo įvykio vietose nepakankama. Objektų tyrimams pateikiama medžiaga dažniausiai nepakankamai informatyvi ir kokybiška, todėl prailgėja atliekamų objektų tyrimų trukmė (nustatyta vidutinė trukmė - nuo dviejų iki keturių mėnesių), dėl duomenų trūkumo negalima pateikti kategoriškos išvados, o tai sukelia sunkumų nustatant eismo įvykio kaltininką. Teisinis reguliavimas nesuteikia galimybių LTEC dirbančių specialistų į pagalbą pasitelkti poilsio metu, kadangi toks darbas neapmokamas, į eismo įvykių vietas vykstantys specialistai dirba be atlygio.

PASIŪLYMAI

Atlikus tyrimą, galima pateikti pasiūlymus, kaip pagerinti eismo įvykių tyrimų bei specialistų veiklos kokybę.

1. Papildyti Lietuvos teismo ekspertizės įstatymą, numatant galimybes Lietuvos teismo ekspertizės centre dirbantiems specialistams dalyvauti eismo įvykių tyrimų proceso veiksmuose ne darbo valandomis, numatant darbo užmokesčio apmokėjimą už dirbtas valandas. Tai suteiktų galimybę Lietuvos teismo ekspertizės centro specialistus pasitelkti į pagalbą poilsio laiku, nustatant budėjimo grafikus, siekiant užtikrinti visapusišką ir išsamų duomenų rinkimą procesinių veiksmų atlikimo metu.
2. Remiantis tyrimo metu gautais duomenimis, būtina organizuoti daugiau specializuotų mokymų, susijusių su eismo įvykių tyrimais, duomenų fiksavimo eismo įvykių vietose ypatumais, siekiant gerinti atliekamų veiksmų kokybę. Kadangi nustatyta, jog siekiant taisyklingai bei objektyviai surinkti kaip įmanoma daugiau svarbių duomenų eismo įvykių vietose tyrėjų bei specialistų kompetencija nepakankama, tai sudaro didelių sunkumų atliekant objektų tyrimus, prailginančių jų trukmę, darančių įtaką pateikiamos išvados skalei.
3. Aprūpinti specialistus šiuolaikiškomis technologijomis (bepilotės skraidyklės, 3D skeneriai) ir nuolatos mokyti bei įpareigoti jomis naudotis praktikoje, paliekant kuo mažesnę terpe galimoms žmogiškoms klaidoms ar aplaidžiam pareigų vykdymui.
4. Autoriaus nuomone būtų tikslinga specialistus pradėti rengti studijų metu, įsteigiant studijų programą „Teisė ir policijos veikla, specializacija: specialistas“. Tokiu būdu specialistai būtų geriau paruošiami, įgautų daugiau praktinių įgūdžių apžiūrint įvairių nusikaltimų įvykių vietas, įskaitant ir eismo įvykių. Tokiu atveju pradėjus dirbti reiktų gilinti turimas specialias žinias bei praktinius įgūdžius, tačiau pagrindinis žinių bei įgūdžių bagažas būtų pakankamai išstobulintas. Alternatyvus pasiūlymas duotajam - kiekvienų metų išrinktą mėnesį, naujai po studijų dirbti pradėjusiems pareigūnams, paskirtiems atlikti specialisto funkcijas, arba naujai perkeltiems į šias pareigas, organizuoti privalomus mokymus. Mokymų metu specialistai turėtų būti mokomi ne kriminalistikos pagrindų, o gilintis į procesinių veiksmų atlikimą siaurąja prasme ir kelti kvalifikaciją, reikalingą specialisto funkcijoms vykdyti.
5. Taip pat rekomenduotina Lietuvos policijos kriminalistinių tyrimų centre bei teritorinių policijos komisariatų kriminalistinių tyrimų padaliniuose įsteigti eismo įvykių bei transporto trasologijos specialistų pareigybes. Autoriaus nuomone, tai palengvintų tyrėjų bei eismo įvykių specialistų bendradarbiavimą, kadangi specialistas ir tyrėjas būtų visada šalia, apsikeitimas informacija, konsultacijų prieinamumas, dalinimasis patirtimi bei praktika taptų

paprastesnis, eismo įvykių specialistų pasitelkimas į pagalbą atliekant eismo įvykių tyrimų procesinius veiksmus prieinamesnis.

LITERATŪRA

Teisės aktai

1. „Įsakymas „Dėl policijos patrulių veiklos instrukcijos patvirtinimo““. LRS. Žiūrėta 2019 m. balandžio 17 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.404160/kualWEKfJv>
2. „Įsakymas „Dėl policijos registruojamų įvykių registro duomenų tvarkymo taisyklių patvirtinimo““. LRS. <http://www.infolex.lt/skaitykla.mruni.eu/ta/353432?ref=5>
3. „Įsakymas „Dėl Rekomendacijų dėl nepilnamečio liudytojo ir nukentėjusiojo apklausos patvirtinimo““. TAR. Žiūrėta 2019 m. balandžio 21 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.46BFEB2C4291/wFhXFPKHKH>
4. „Įsakymas „Dėl Sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklių patvirtinimo““. LRS. Žiūrėta 2018 m. rugsėjo 28 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.211886?jfwid=-ol1rvrwwg>
5. „Įsakymas Dėl teisingumo ministro 2007 m. rugsėjo 4 d. įsakymo Nr. 1R-327 „Dėl ekspertizių (tyrimų) atlikimo Lietuvos teismo ekspertizės centre nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo““. TAR. Žiūrėta 2019 m. balandžio 27 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/5c7326c0bdcb11e688d0ed775a2e782a>
6. „Įsakymas „Dėl teritorinių policijos įstaigų veiklos apžiūrint ir tiriant įvykio vietas tobulinimo koncepcijos patvirtinimo““. Žiūrėta 2019 m. kovo 12 d. LRS. <http://www.infolex.lt/skaitykla.mruni.eu/ta/129853>
7. „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas“. LRS. Žiūrėta 2018 m. rugsėjo 21 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111555/vtwSuSjIHn?jfwid=-bgd9ajcjb>
8. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“. TAR. Žiūrėta 2018 m. kovo 3 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EC588C321777/RKDzuhQANj>
9. „Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros įsakymas „Dėl rekomendacijų dėl užduočių specialistams ir ekspertams skyrimo patvirtinimo““. TAR. Žiūrėta 2018 m. lapkričio 10 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.A9B352D1618D/asr>.
10. „Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymas“. TAR. Žiūrėta 2018 m. rugsėjo 17 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.5DC1759E42CB/ursonuajLB>
11. „Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatymas“. LRS. Žiūrėta 2018 m. kovo 4 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.193737/HBnffRkkRW?jfwid=-bgd9ajik6>
12. Lietuvos policijos generalinio komisaro „Įsakymas dėl Lietuvos policijos generalinio komisaro 2008 m. liepos 11 d. įsakymo Nr. 5-V-398 „Dėl objektų tyrimų, ekspertizių atlikimo ir paaiškinimų teikimo Lietuvos policijos kriminalistinių tyrimų centre bei teritorinių policijos įstaigų kriminalistinių tyrimų padaliniuose nuostatų patvirtinimo“

pakeitimo“. Žiūrėta 2018 m. spalio 28 d.
<http://ktc.policija.lrv.lt/uploads/ktc.policija/documents/files/teises-aktai/objektu-tyrimu-ir-ekspertiziu-atlikimo-nuostatai/Objekt%C5%B3%20tyrim%C5%B3%20ir%20ekspertizi%C5%B3%20atlikimo%20nuostatai.pdf>

13. „Nutarimas „Dėl kelių eismo taisyklių patvirtinimo“. LRS. Žiūrėta 2018 m. rugsėjo 25 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.203613/osbdJGuTEk>
14. „Nutarimas „Dėl valstybinės saugaus eismo automobilių keliais 2005-2010 metų programos patvirtinimo“. LRS. Žiūrėta 2018 m. rugsėjo 19 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.259383?jfwid=-9dzqnu77q>
15. „Nutarimas „Dėl valstybinės saugaus eismo plėtros 2011-2017 metų programos patvirtinimo“. LRS. Žiūrėta 2018 m. rugsėjo 19 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.393792>
16. Уголовно - процессуальный кодекс Российской Федерации. Žiūrėta 2018 m. spalio 6 d. http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34481/
17. Уголовно - процессуальный закон Латвии. Žiūrėta 2018 m. spalio 6 d. http://www.pravo.lv/likumi/29_upz.html

Specialioji literatūra

18. Ancelis, Petras, Gediminas Bučiūnas, Marijus Šalčius ir Rolandas Šlepetys. *Atskirų nusikalstamų veikų tyrimas*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016.
19. Ancelis, Petras, Gediminas Aleksonis, Gediminas Bučiūnas, Janina Juškevičiūtė, Marijus Šalčius, Rolandas Šlepetys ir Mindaugas Šukys. *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011.
20. Аверьянова, Татьяна Витальевна и Владимир Францевич Статкус. *Практическое руководство по производству судебных экспертиз для экспертов и специалистов*. Москва : Юрайт, 2011.
21. Beaufort - Moore, Deborah. *Crime scene management and evidence recovery*. Oxford : Oxford University Press, 2009.
22. Bereikienė, Daiva, Mindaugas Bilius, Gediminas Bučiūnas, Olegas Fedosiukas, Edita Gruodytė, Inesa Gulbinienė, Aurelijus Gutauskas, Marius Kuzminovas, Albertas Milinis, Neringa Palionienė, Marijus Šalčius, Olegas Šibkovas ir Simona Žižienė. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2017.
23. Bilevičiūtė, Eglė, Gabrielė Juodkaitė – Granskienė, Vidmantas Egidijus Kurapka, Hendryk Malevski, Snieguolė Matulienė, Žaneta Navickienė, Sigutė Stankevičiūtė. *Europos*

- kriminalistikos bendros erdvės 2020 vizijos įgyvendinimo Lietuvoje mokslinė koncepcija : mokslo studija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2016.
24. Bilevičiūtė, Eglė ir Karolis Kurapka, „Specialių žinių panaudojimo galimybės administracinio proceso ikiteisminėje ginčų nagrinėjimo stadijoje“, *Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika*, XV, II tomas, (2019): 60-71.
 25. Burda, Ryšardas ir Samuelis Kuklianskis. *Apklausa ikiteisminio tyrimo metu (taktikos teorija ir praktika)*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2007.
 26. Burda, Ryšardas, Janina Juškevičiūtė. „Specialiųjų žinių naudojimo formų Lietuvos baudžiamajame procese optimizavimas“. *Jurisprudencija* 11, 89 (2006): 19-26.
 27. Burda, Ryšardas, Rolandas Kriščiūnas, Eglė Latauskienė, Hendryk Malevski ir Snieguolė Matulienė. *Kriminalistikos taktika ir metodika*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2004.
 28. Bučiūnas, Gediminas, Edita Gruodytė ir Marijus Šalčius. *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius: registrų centras, 2017.
 29. Демидова, Татьяна Владимировна. *Взаимодействие следователя с сотрудниками экспертно-криминалистических подразделений при расследовании дорожно-транспортных преступлений*. Москва : Юрлитинформ, 2010.
 30. „Eismo įvykių ir nukentėjusiųjų dinamika Lietuvoje 1980-2018 m.“. Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos. Žiūrėta 2019 m. kovo 23 d. https://lakd.lrv.lt/uploads/lakd/documents/files/eismo_saugumas/statistika/2019/eismo_ivykiu_ir_nukentejusiųjų_dinamika_1980-2018.pdf
 31. „Eismo įvykių pasiskirstymas pagal rūšis 2000-2018 m.“. Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos. Žiūrėta 2019 m. balandžio 15 d. https://lakd.lrv.lt/uploads/lakd/documents/files/eismo_saugumas/statistika/2019/eismo_ivykiu_pasiskirstymas_pagal_rusis_2000-2018.pdf
 32. „Ekspertizių rūšys“. Lietuvos teismo ekspertizės centras. Žiūrėta 2018 m. lapkričio 10 d. <http://www.ltec.lt/lt/ekspertiziu-rusys>.
 33. Евтюков, Сергей Аркадьевич и Ярослав Владимирович Васильев. *Расследование и экспертиза дорожно - транспортных происшествий*. Санкт-Петербург : Издательство ДНК, 2005.
 34. *Forensic science : an introduction to scientific and investigative techniques*, 3 rd. Edition. Boca Raton (Fla.) : CRC Press : Taylor & Francis Group, 2009.
 35. Gaižauskaitė, Inga ir Natalija Valavičienė. *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu*. Vilnius: Registrų centras, 2016.

36. Gaižauskaitė, Inga ir Svajonė Mikėnė. *Socialinių tyrimų metodai: apklausa*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.
37. Garmus, Antanas, Egidijus Kurapka, Antanas Cėpla. *Teismo medicina*. Vilnius: Lietuvos teisės akademija, 2000.
38. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras*. I tomas. Vilnius : VĮ Teisinės informacijos centras, 2003.
39. Graželis, Kęstutis, Gabrielė Juodkaitė – Granskienė ir Giedrius Mozūraitis, „3D modeliavimo kaip ekspertinio tyrimo metodo galimybės ir patikimumas: Lietuvos pavyzdžiu“, *Kriminalistika ir teismo ekspertologija: mokslas, studijos, praktika*, XV, I tomas (2019): 273-286.
40. *Handbuch Verkehrsunfall - rekonstruktion : Unfallaufnahme, Fahrdynamik, Simulation*. Wiesbaden: Vieweg+Teubner, 2009.
41. Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos ataskaitos. Žiūrėta 2018 m. rugsėjo 24 d. <https://www.ird.lt/lt/paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo-ir-ikiteisminių-tyrimu-statistika-1>
42. „Įskaitinių eismo įvykių statistika Lietuvoje, 2014-2017 m.“. Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos. Žiūrėta 2018 m. rugsėjo 17 d. https://lakd.lrv.lt/uploads/lakd/documents/files/eismo_saugumas/statistika/2018/statistika_2014%E2%80%932017.pdf
43. Jaworski, Ryszard. „Wiedza przeciętnego człowieka a wiadomości specjalne“. *Jurisprudencija* 18, 10 (2000).
44. Jurka, Raimundas, Karolis Kurapka „Specialių žinių panaudojimo teisiniuose procesuose unifikavimas: realijos ir iššūkiai“. *Kriminalistika ir teismo ekspertologija* XII (2016): 229-243. Vilnius : Varšuva: Lietuvos teismo ekspertizės centras, 2016.
45. Juškevičiūtė, Janina, Snieguolė Matulienė, Daiva Kairienė, Laimutis Kraujalis, Giedrius Mickus, Audrius Kacelavičius, Vytautas Kažemikaitis, Aleksandr Valentij, Sigitas Sinkevičius ir Gintautas Kaikaris. *Kriminalistika*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.
46. Juškevičiūtė, Janina. „Specialisto veiklos reglamentavimas Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse“. *Jurisprudencija* 75, 67 (2005).
47. Juškevičiūtė, Janina. „Specialių žinių panaudojimas tiriant nusikaltimus: būklė ir perspektyvos“. Daktaro disertacija, Lietuvos teisės akademija, 1998.
48. Kavoliūnaitė – Ragauskienė, Eglė. *Vaiko teisių apsauga baudžiamajame procese: atstovavimas, gynyba ir apklausų atlikimas*. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 2016.

49. Kažemikaitienė, Eglė, Snieguolė Matulienė „Kriminalistinė nusikaltimų charakteristika – vienas iš kriminalinės justicijos informacinės sistemos modelio kūrimo pagrindų Lietuvoje“. *Jurisprudencija* 65, 57 (2005): 44-51.
50. Kurapka, Vidmantas Egidijus, Eglė Bilevičiūtė, Snieguolė Matulienė, Janina Juškevičiūtė, Edgaras Dereškevičius, Karolis Kurapka. *Specialių žinių taikymo nusikaltimų tyrime mokslinė koncepcija ir jos realizavimo mechanizmas*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012.
51. Hipolit Korwin-Milewski. „KurjerLitewski“, Nr. 258, 1908 m. Žiūrėta 2018 m. rugsėjo 18 d. <http://elibrary.mab.lt/handle/1/17575>
52. Ищенко, ЕвгенийПетрович. *Криминалистика : краткийкурс*. Москва : Контракт : Инфра-М, 2006.
53. *Kriminalisto žinynas*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006
54. Kurapka, Vidmantas Egidijus, Snieguolė Matulienė, Eglė Bilevičiūtė, Ryšardas Burda, Redas Davidonis, Edgaras Dereškevičius, Janina Juškevičiūtė, Rolandas Krikščiūnas, Lina Novikienė, Eglė Latauskienė, Egidijus Radzevičius. *Kriminalistika taktika ir metodika*. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2013.
55. Lietuvių kalbos žodynas. Žiūrėta 2018 m. kovo 4 d. <http://www.lkz.lt/>.
56. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. III tomas. Vilnius: Registrų centras, 2010.
57. *Teismo ekspertizės: jų skyrimas, klausimų formulavimas ir medžiagos joms rengimas*. Vilnius: Lietuvos teismo ekspertizės centras, 2004.
58. Lietuvos teisingumo ministerija, Lietuvos teismo ekspertizės centras. *Dažų ekspertizė*. Vilnius: Lietuvos teismo ekspertizės centras, 2006.
59. Madea, Burkhard ir Reinhard Dettmeyer. *Teisės medicinos pagrindai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010.
60. Malevski, Hendryk. „Įvykio vietos apžiūra ir įvykio vietos tyrimas: naujas kriminalistinės koncepcijos modelis“. Daktaro disertacija, Lietuvos policijos akademija, 1997.
61. Malevski, Hendryk. *Įvykio vietos apžiūra*. Vilnius: Lietuvos teisės akademijos Leidybos centras, 1999.
62. Matulienė, Snieguolė, Samuelis Kuklianskis. „Kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos samprata“. *Jurisprudencija* 29, 21 (2002): 49-65.
63. „Metodinės rekomendacijos ekspertizių (tyrimų) užsakovams“. Lietuvos teismo ekspertizės centras. Žiūrėta 2019 m. balandžio 20 d. <http://www.ltec.lt/eismo-ivykiu-metodines>
64. Metodinės rekomendacijos. „Dažų ekspertizė“. Lietuvos teismo ekspertizės centras. Žiūrėta 2019 m. gegužės 4 d. <http://www.ltec.lt/dazu-metodines>

65. Novikienė, Lina. „Eismo įvykių kriminalistinė charakteristika ir jos reikšmė eismo įvykių prevencijai“. *Verslo ir teisės aktualijos*. Vilnius: Tarptautinė teisės ir verslo aukštoji mokykla, 2009. Žiūrėta 2018 m. spalio 4 d.
<http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=974b6a2d-fa06-40a8-b7a1-66e06cfc22e8%40sessionmgr4007>
66. Ogle, Robert R. *Crime Scene Investigation & Reconstruction*. Upper Saddle River (N.J.) : Pearson : Prentice Hall, 2007.
67. Piesliakas, Vytautas. *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį*. Vilnius: LPA, 1996.
68. Psichologų sąrašas. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba. Žiūrėta 2019 m. balandžio 22 d. <https://vgtpt.lrv.lt/lt/advokatu-taikinimo-tarpininku-ir-psichologu-sarasai/psichologu-sarasas>
69. Radzevičius, Egidijus. „Specialių žinių panaudojimas tiriant nusikalstamus darbų saugos taisyklių reikalavimų pažeidimus: teorija ir praktika Lietuvoje“. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2006.
70. Rivers, R. W. *Traffic Crash Investigators' manual*. Springfield (Ill.): Charles C Thomas, 2011.
71. C. Gregory Russell. *Equations and Formulas for the traffic Accident Investigator and Reconstructionist*. Tucson, Arizona: Lawyers & Judges, 2006
72. „Sprendimas „Dėl teismo ekspertizės rūšių sąrašo ir Teismo ekspertizės rūšių sąrašo nurodytų ekspertizės rūšių sprendžiamų uždavinių patvirtinimo““. TAR. Žiūrėta 2018 m. gruodžio 15 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/7584f010b5d811e88f64a5ecc703f89b>
73. Stungys, Kęstutis. *Autoįvykio vietos tyrimas*. Vilnius: Lietuvos teisės akademija, 2000.
74. Stungys, Kęstutis. „Specialių žinių samprata ir panaudojimo ypatumai“. *Jurisprudencija* 52, 44 (2004): 81-91.
75. Tarptautinis žodžių žodynas. Žiūrėta 2018 m. kovo 4 d. <http://www.zodziai.lt/>.
76. „Traffic safety facts“. National Center for Statistics and Analysis. Žiūrėta 2018 m. rugsėjo 17 d. <https://crashstats.nhtsa.dot.gov/Api/Public/ViewPublication/811156>.
77. „Transporto priemonių parkas pagal savivaldybes (2019 m. sausio 1 d. duomenys)“. Žiūrėta 2019 m. kovo 23 d. Valstybės įmonė Regitra. <https://www.regitra.lt/lt/atviri-duomenys/?filesyear=2018&filesquery=>
78. Truncienė, Ieva. „Kaltė ir jos nustatymas bylose, susijusiose su kelių transporto eismo saugumo ir transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimais“. *Jurisprudencija* 53, 45 (2004): 23-33.
79. „2018 m. gruodis (apžvalga)“. *Eismo įvykių Lietuvoje statistika*. Žiūrėta 2019 m. balandžio 16

http://lkpt.policija.lrv.lt/uploads/lkpt.policija/documents/files/statistika/2018/201812_apzvalga.pdf

Teismų praktika

80. „Teismų praktikos kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimo (baudžiamojo kodekso 281 straipsnis) baudžiamosiose bylose apžvalga“. LAT, 2009. Žiūrėta 2018 m. rugsėjo 27 d. <http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/129169>
81. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-601/2006. <http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/71068>
82. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. balandžio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-252-29-2013. <https://e-teismai.lt/byla/26481014553912/1A-252-209-2013#>
83. Šiaulių apylinkės teismo 2014 m. gruodžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-38-409/2015. https://eteismai.lt/byla/169378195282425/1-38-409/2014?fbclid=IwAR3UevLg9p8BDQp1Dmi6XHdK2R4moYTHb4GrnEQyMveC4CG3X_UAalEod0M
84. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2013 m. birželio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-279/2013. <http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/697952>
85. Vilniaus apygardos teismo nutartis Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. lapkričio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-166-256-2012. <http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/483234>
86. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1937-259/2018. <http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1676816>
87. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-100-696/2018. <http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1573316>
88. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2-K-262-303/2018. <http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1651694>

Gumauskas T. *Specialistas eismo įvykio tyrime: teorija ir praktika.* Teisės ir policijos veiklos programos magistro baigiamasis darbas. Vadovė doc. Dr. Janina Juškevičiūtė. – Kaunas: Mykolo Romerio universitetas, viešojo saugumo akademija, 2020. – 103 p.

ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS

Magistro baigiamajame darbe išanalizuota ir atskleista specialių žinių bei specialisto samprata, pateikta eismo įvykių baudžiamoji bei kriminalistinė charakteristikos, išnagrinėtos specialisto funkcijos eismo įvykių tyrime.

Teorinėje tyrimo dalyje išnagrinėta specialių žinių samprata bei specialisto veiklos reglamentavimas. Atskleista specialisto reikšmė atliekant procesinius veiksmus tiriant eismo įvykius. Ištirta specialistų atliekamų objektų tyrimų reikšmė eismo įvykių tyrime.

Specialiojoje tyrimo dalyje, siekiant atskleisti specialisto veiklos reikšmę, specialių žinių panaudojimo praktiką bei nustatyti problemas, su kuriomis susiduriama tiriant eismo įvykius, buvo atliktos ikiteisminio tyrimo tyrėjų bei specialistų kriminalistų anoniminės anketinės apklausos, nestruktūruotas interviu su eismo įvykių tyrimų specialistais. Remiantis tyrimų rezultatais buvo padarytos išvados bei pateikti pasiūlymai specialisto veiklos pagerinimui tiriant eismo įvykius.

Raktiniai žodžiai: specialistas, specialios žinios, eismo įvykiai, nusikaltimų tyrimas.

Gumauskas T. *Specialist in a traffic accident investigation: theory and practice.* Master thesis of Law and police activity program studies. Supervisor doc. Dr. Janina Juškevičiūtė. – Kaunas: Mykolas Romeris university, Academy of public security, 2020. – 103 p.

ANNOTATION

The final master thesis covers conception of special knowledge and specialist, criminal and forensic characteristics are provided and functions of a specialist in an investigation of a traffic accident are analysed.

Theoretical part of the thesis provides conception of special knowledge and reglamentation of an activity of a specialist. Influence of a specialist in procedural actions during investigation of traffic accident is disclosed. The importance of an investigation of objects performed of the specialists during investigation of a traffic accident is researched.

In order to evaluate and disclose the importance of involvement and actions of specialist, the practice of using the special knowledge and detection of problems which are being faced with in an investigation of traffic accident, there was to types of research performed was in

the special part of the thesis - anonymous questionnaire of pretrial investigators and special criminalists, unstructured interview with specialists of investigations of traffic accidents. Referring to the results of the research conclusions and suggestions for improving involvement of a specialist during an investigation of traffic accidents are provided.

Key words: specialist, special knowledge, traffic accidents, crime investigation.

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Magistro baigiamojo darbo tema – specialistas eismo įvykio tyrime: teorija ir praktika. Šio tyrimo tikslas yra išanalizuoti ir išskirti specialisto užduotis, funkcijas ir vaidmenį eismo įvykio tyrime, išanalizuoti specialisto veiklos teisinį reglamentavimą, nustatyti problemas, su kuriomis susiduriama praktikoje bei pasiūlyti jų sprendimo būdus. Tam, kad būtų pasiektas nustatytas tikslas, įvade suformuoti darbo uždaviniai – nustatyti ir išanalizuoti specialių žinių bei specialisto sampratas, nustatyti bei iširti eismo įvykių baudžiamąją teisinę ir kriminalistinę charakteristikas, atskleisti specialistų reikšmę procesinių veiksmų atlikimo metu ir objektų tyrimų srityje, iširti specialistų veiksmų reikšmę praktikoje, nustatyti problemas, su kuriomis susiduriama praktikoje bei pasiūlyti jų sprendimo būdus, pateikti specialisto veiklos tobulinimo gaires.

Magistro baigiamasis darbas sudarytas iš įvado bei keturių skyrių. Pirmajame tyrimo skyriuje atskleidžiama specialių žinių bei specialisto samprata Lietuvoje bei kitose šalyse, nustatytos pagrindinės specialisto pareigos, teisės bei funkcijos, kurios detalizuojamos kituose baigiamojo darbo skyriuose. Antrajame skyriuje pateikiama eismo įvykio samprata, iširta baudžiamoji teisinė bei kriminalistinė charakteristikos, išanalizuoti statistiniai eismo įvykių rodikliai. Trečiajame skyriuje detalios nustatytos bei iširtos specialistų galimybės užfiksuoti eismo įvykio tyrimui itin reikšmingus duomenis panaudojant specialias žinias, gebėjimus bei technines priemones proceso veiksmuose, atliekant objektų tyrimus. Baigiamojo darbo ketvirtajame skyriuje nustatomos problemos, su kuriomis susiduriama praktikoje tiriant eismo įvykius.

Šio magistro baigiamojo darbo teorinėje dalyje iširtas specialisto veiklos reglamentavimas, dalyvavimo proceso veiksmuose bei objektų tyrimo atlikimo reikšmė, nustatyta, jog teisinis reguliavimas turi spragų. Darbo specialiojoje dalyje atliktais tyrimais nustatyta, jog nepakankamai išnaudojamos teisinės galimybės atliekant procesinius veiksmus pasitelkti specialistus, eismo įvykių vietose procesinius veiksmus atliekančių tyrėjų bei specialistų - kriminalistų kompetencija nepakankama, vertintina kritiškai ir tobulintina. Ši problema labiausiai išryškėja objektų tyrimo srityje. Tarpinstitucinis policijos bei Lietuvos teismo ekspertizės centro bendradarbiavimas kelia sunkumų tiriant eismo įvykius. Remiantis teisės aktu, mokslinės literatūros nagrinėjimo bei atliktų tyrimų metu gautomis išvadomis, pateikiami pasiūlymai, galintys padėti gerinti eismo įvykių tyrimų kokybę, nepaliekant terpės gynybai piktnaudžiauti ir pasinaudoti tyrimo metu nekokybiškai atliktų procesinių veiksmų klaidomis, pateikiamos specialisto veiklos tobulinimo gairės.

SANTRAUKA ANGLŲ KALBA

The subject of the final master thesis - specialist in a traffic accident investigation: theory and practice. Purpose of the research performed is to analyse and define tasks, functions and importance of a specialist during an investigation of a traffic accident, to analyse the legal regulations of the involvement of specialist, to determine problems encountered in practice and provide suggestions for improvement. In order to achieve set purpose main objectives of the thesis were raised - to define and analyse conceptions of special knowledge and specialist, to define and analyse the characteristics of criminal and forensic law, to disclose the importance of specialists involvement during procedural actions and in the area of object investigation, to research the influence of actions of the specialists in practice, to define the problems and suggest options to solve them, to present guidelines for improvement of practice of specialist.

The master thesis consists of an introduction and four chapters. First chapter of the research covers the conceptions of special knowledge and specialist in Lithuania and other countries, main responsibilities, rights and functions, which are detalized in other chapters, are defined. In the second chapter the conception of a traffic accident is presented, criminal and forensic characteristics are researched, statistical data of traffic accidents is analysed. The potential of the specialists to capture particularly important data using special knowledge, abilities and technical facilities during object investigations are defined and analysed in detail in the third chapter of the thesis. Problems which are being encountered in practice during investigations of traffic accidents are identified in the fourth chapter of the thesis.

In the theoretical part of the thesis the reglamentation of practice of the specialist, influence of involvement in the process and object investigation is analysed, flaws in the legal regulation are ascertained. According to the results of the research provided in the special part of the thesis, legal potential to invoke specialists during procedural actions is not being applied sufficiently, competency of the investigators performing procedural actions in the location of the traffic accident and competency of specialists - criminalists is insufficient, is assessed critically and is in need for improvement. This problem is the most apparent in the area of object investigation. Interinstitutional cooperation of the police and the forensic science centre of Lithuania establishes difficulties in the investigations of the traffic accidents. With reference to legislation, analysis of scientific literature and the conclusions from the performed research, suggestions to quality improvement of the investigations of the traffic accidents are provided in order to avoid possibilities to misuse and take advantage of the mistakes from the low-quality practice during investigations. Guidelines for improvement of practice of specialist is presented.

PRIEDAI

Priedas Nr. 1

ANONIMINĖ TYRĖJŲ APKLAUSOS ANKETA

Gerbiami respondentai, esu Mykolo Romerio universiteto teisės ir policijos veiklos magistrantūros studijų studentas, atlieku tyrimą tema – „Specialistas eismo įvykio tyrime: teorija ir praktika“. Anketa anoniminė, Jūsų pateikti duomenys nebus viešai skelbiami. Maloniai prašau Jūsų atsakyti į pateiktus klausimus pasirenkant Jums tinkamiausius atsakymo variantus. Jūsų nuomonė itin svarbi rengiant baigiamąjį darbą. Iš anksto AČIŪ už sugaištą laiką!

Tautvydas Gumauskas

1. Jūsų kaip tyrėjo darbo stažas:

- a) Iki 5 metų;
- b) Nuo 6 iki 10 metų;
- c) Nuo 11 iki 15 metų;
- d) Nuo 16 iki 20 metų;
- e) 21 metai ir daugiau.

2. Jūsų išsilavinimas:

- a) Aukštesnysis;
- b) Aukštasis neuniversitetinis neteisinis;
- c) Aukštasis neuniversitetinis teisinis;
- d) Aukštasis universitetinis neteisinis;
- e) Aukštasis universitetinis teisinis;
- f) Kita (įrašykite).

3. Jūs esate:

- a) Į įvykius reaguojantis pareigūnas;
- b) Ikiteisminį tyrimą atliekantis pareigūnas.

4. Kiek vidutiniškai kartų per metus Jums tenka atlikti eismo įvykio vietos apžiūrą:

- a) Iki 5;
- b) Nuo 6 iki 10;
- c) Nuo 11 iki 20;
- d) Nuo 31 iki 50;
- e) 51 ir daugiau.

5. Ar Jūs pasitelkiate specialistus į pagalbą atliekant eismo įvykio vietos apžiūrą:

- a) Taip;
- b) Ne;
- c) Kartais.

6. Jeigu specialistai kviečiami, kokios srities specialistus dažniausiai kviečiate į eismo įvykio vietą:

- a) Specialistas kriminalistas;
- b) Teismo medicinos specialistas;
- c) Eismo įvykių ir transporto trasologijos specialistas;
- d) Kita (įrašykite).

7. Jeigu kviečiate specialistus į eismo įvykio vietą, kada jie atvyksta (nuo iškvietimo momento):

- a. Kartu su tyrėju;
- b. Iki 30 min.;
- c. Nuo 30 min iki valandos;
- d. Daugiau nei valanda.

8. Jeigu specialistų nekviečiate, kokios to priežastys:

- a) Specialistų trūkumas;
- b) Tokia susiklosčiusi praktika;
- c) Pakanka kompetencijos viską atlikti pačiam;
- d) Mano nuomone įvykis nesudėtingas, nereikalaujantis specialisto dalyvavimo eismo įvykio vietoje;
- e) Praeina daug laiko kol atvyksta specialistas;
- f) Žema specialisto kompetencija;
- g) Kita (įrašykite).

9. Ar Jūsų darbo praktikoje yra tekę į eismo įvykio vietą kviesti kinologą su šunimi:

- a) Taip, galimo įtariamojo paieškai, kai šis pasišalino;
- b) Ne;
- c) Kita.

10. Ar kinologo su šunimi dalyvavimas buvo naudingas:

- a) Taip;
- b) Ne.

11. Kokius veiksmus specialistas dažniausiai atlieka eismo įvykio vietoje:

- a) Paaiškinimų pateikimas;
- b) Tyrimui reikšmingų objektų suradimas, supakavimas;
- c) Eismo įvykio vietos fotografavimas, filmavimas;

- d) Eismo įvykio vietos apžiūros protokolo pildymas;
- e) Schemų sudarymas;
- f) Objektų tyrimas įvykio vietoje;
- g) Kita (įrašykite).

12. Specialistai eismo įvykio vietoje dirba:

- a) Savarankiškai, veiksmų eigos nurodinėti nereikia;
- b) Atlieka tik konkrečias, pavestas užduotis;
- c) Kita (įrašykite).

13. Ar specialistai atlieka objektų tyrimą eismo įvykio vietoje:

- a) Taip;
- b) Ne.

14. Specialistui atlikus objektų tyrimą eismo įvykio vietoje, Jums patogiau, kai specialisto išvada įrašoma:

- a) Tyrimo veiksmo protokole;
- b) Atskiru dokumentu;
- c) Specialistas eismo įvykio vietoje nepateikė išvados.

15. Ar skiriant eismo įvykio vietoje paimtų objektų tyrimą konsultuojatės su specialistu:

- a) Pakanka kompetencijos pačiam, konsultacija nereikalinga;
- b) Taip, specialistas padeda;
- c) Konsultavausi, tačiau specialistas nepadėjo;
- d) Kita (įrašykite).

16. Kaip vertinate specialistų darbo kokybę eismo įvykio vietoje:

- a) Labai gerai;
- b) Gerai;
- c) Patenkinamai;
- d) Blogai.

17. Jeigu manote, jog specialistų darbo kokybė nėra gera, kokios, Jūsų nuomone, galėtų būti to priežastys (galimi keli atsakymo variantai):

- a) Nepakankamos teorinės žinios;
- b) Nepakankami praktiniai įgūdžiai;
- c) Netinkamas aprūpinimas techninėmis priemonėmis;
- d) Iniciatyvos nebuvimas;
- e) Kitos priežastys (įrašykite).

18. Ar kviečiate dalyvauti specialistą atliekant pilnamečių asmenų apklausas eismo įvykio tyrime:

- a) Kviečiu;
- b) Nekviečiu;
- c) Prieš apklausas su specialistu konsultuojuosi nuotoliniu būdu;
- d) Kilus neaiškumams prašau specialisto paaiškinimų po asmens apklausos;
- e) Kita (įrašykite).

19. Jeigu į apklausas kviečiate specialistą, tai kokios srities dažniausiai:

- a) Eismo įvykių ir transporto trasologijos;
- b) Teismo medicinos;
- c) Specialistą kriminalistą;
- d) Kita (įrašykite).

20. Kaip dažnai ikiteisminio tyrimo metu tenka kviesti specialistą pavyzdžių lyginamajam tyrimui paėmimui:

- a) Neteko;
- b) Retai;
- c) Dažnai.

21. Jeigu kvietėte specialistą paimti pavyzdžius lyginamajam tyrimui, tai kokius:

- a) Dažų ir lakų;
- b) Kvapų;
- c) Kita (įrašykite).

22. Jeigu nekviečiate specialisto pavyzdžių lyginamajam tyrimui paėmimui, kokios to priežastys:

- a) Mano praktikoje šio veiksmo neprireikė;
- b) Gebu pavyzdžius paimti pats;
- c) Kita (įrašykite).

23. Kaip dažnai atliekate eksperimentą eismo įvykių tyrimuose per metus:

- a) Nereikėjo;
- b) Iki 5 kartų;
- c) Nuo 6 iki 10;
- d) 11 ir daugiau.

24. Ar rengiantis atlikti eksperimentą konsultuojatės su specialistais:

- a) Taip;
- b) Kartais;
- c) Ne.

25. Jeigu atsakėte „taip“ arba „kartais“, koku klausimu konsultuojatės:

(Įrašykite) _____

26. Ar konsultacija buvo naudinga:

- a) Taip;
- b) Ne.

27. Jeigu atsakėte, jog konsultacija nebuvo naudinga, kokios to priežastys:

- a) Informaciją žinojau;
- b) Specialistas informacijos nežinojo;
- c) Kita (įrašykite).

28. Ar atliekant eksperimentą kviečiate dalyvauti specialistą:

- a) Visada;
- b) Kartais;
- c) Nekviečiu.
- d) Kita (įrašykite).

29. Jeigu atliekant eksperimentą kvietėte dalyvauti specialistą, tai kokioms funkcijoms atlikti:

- a) Filmavimas bei fotografavimas;
- b) Įvykio vietos atkūrimas į panašiausias sąlygas;
- c) Eksperimento eigos priežiūra ir kontroliavimas;
- d) Eksperimento vietos apsauga;
- e) Kiti pagalbiniai darbai (įrašykite).

30. Ar Jūsų praktikoje reikėjo skirti specialistams užduotį atlikti kompleksinį eismo įvykių – teismo medicinos objektų tyrimą:

- a) Nereikėjo, pakanka skirtingų sričių specialistų išvadų;
- b) Reikėjo, skirtingų sričių specialistų išvadų nepakanka;
- c) Kita (įrašykite).

31. Kokie objektų tyrimai dažniausiai skiriami specialistams, atliekant eismo įvykių tyrimus:

- a) Eismo įvykio;
- b) Transporto trasologijos;
- c) Teismo medicininis;
- d) Kompleksinis eismo įvykio – teismo medicinos;
- e) Lakų, dažų;
- f) Stiklo;
- g) Kita (įrašykite).

32. Kiek laiko vidutiniškai trunka teismo medicinos specialistams paskirtas objektų tyrimas nuo užduoties pateikimo momento:

- a) Iki 3 dienų;
- b) Nuo 4 iki 7 dienų;
- c) Nuo 8 iki 14 dienų;
- d) 15 dienų ir ilgiau.

33. Kurios srities specialistų objektų tyrimas trunka ilgiausiai:

- a) Eismo įvykių;
- b) Transporto trasologijos;
- c) Teismo medicinos;
- d) Kompleksinis eismo įvykio – teismo medicinos;
- e) Laku, dažų;
- f) Stiklo;
- g) Kita (įrašykite).

34. Kiek laiko vidutiniškai trunka specialistams paskirtas objektų tyrimas nuo užduoties pateikimo momento (išskyrus teismo medicininį tyrimą):

- a) Iki 1 mėn.;
- b) Nuo 1 mėn. iki 2 mėn.;
- c) Nuo 2 mėn. iki 4 mėn.;
- d) Nuo 4 mėn. iki 6 mėn.;
- e) 6 mėn. ir daugiau.

35. Ar visada specialistų pateiktos išvados aiškios ir suprantamos:

- a) Visada aiškios;
- b) Ne visada, kartais reikalinga specialistą apklausti apie pateiktą išvadą;
- c) Ne visada, kartais reikalinga skirti papildomą ar pakartotinį tyrimą;

36. Kokios srities specialistų išvados dažniausiai būna neaiškios:

- a) Eismo įvykių;
- b) Transporto trasologijos;
- c) Teismo medicinos;
- d) Laku, dažų;
- e) Kita (įrašykite).

37. Jeigu esate pareigūnas, atliekantis ikiteisminius tyrimus ar matomas eismo įvykio vietos apžiūros kokybės skirtumas, kai eismo įvykio vieta apžiūrėta dalyvaujant specialistui ir jam nedalyvaujant:

- a) Eismo įvykio vieta kokybiškiau apžiūrima specialistui dalyvaujant;
- b) Eismo įvykio vieta kokybiškiau apžiūrima specialistui nedalyvaujant;
- c) Skirtumo nėra.

- 38. Įrašykite prašau, su kokias sunkumais susiduriate dirbant su specialistais eismo įvykio vietoje, kokių turėtumėte pasiūlymų:**
- 39. Įrašykite prašau, su kokiais sunkumais susiduriate dirbant su specialistais tiriant eismo įvykius (tyrimo metu, objektų tyrimo srityje):**
- 40. Įrašykite prašau, kokia Jūsų nuomonė apie specialistų parengimą, kokių turėtumėte pasiūlymų:**
- 41. Ar pritartumėte nuomonei, jog specialistus reikėtų pradėti rengti studijų metu (pvz.: įsteigiant studijų programą – teisė ir policijos veikla, specializacija: specialistas):**
- 42. AČIŪ!**

ANONIMINĖ SPECIALISTŲ APKLAUSOS ANKETA

Gerbiami respondentai, esu Mykolo Romerio universiteto teisės ir policijos veiklos magistrantūros studijų studentas, atlieku tyrimą tema – „Specialistas eismo įvykio tyrime: teorija ir praktika“. Anketa anoniminė, Jūsų pateikti duomenys nebus viešai skelbiami. Maloniai prašau Jūsų atsakyti į pateiktus klausimus pasirenkant Jums tinkamiausius atsakymo variantus. Jūsų nuomonė itin svarbi rengiant baigiamąjį darbą. Iš anksto AČIŪ už sugaištą laiką!

Tautvydas Gumauskas

1. Jūsų darbo stažas atliekant specialisto pareigas:

- a) Iki 3 metų;
- b) Nuo 4 iki 7 metų;
- c) Nuo 8 iki 11 metų;
- d) Nuo 16 iki 20 metų;
- e) Daugiau nei 20 metų.

2. Jūsų išsilavinimas:

- a) Aukštesnysis;
- b) Aukštasis neuniversitetinis neteisinis;
- c) Aukštasis neuniversitetinis teisinis;
- d) Aukštasis universitetinis neteisinis;
- e) Aukštasis universitetinis teisinis;
- f) Kita (įrašykite).

3. Kiek vidutiniškai kartų dalyvaujate apžiūrint eismo įvykio vietas per metus:

- a) Neteko;
- b) Iki 5;
- c) Nuo 6 iki 10;
- d) Daugiau nei 10.

4. Kokius veiksmus atlikote eismo įvykio vietoje:

- a) Paaiškinimų pateikimas tyrėjams;
- b) Tyrimui reikšmingų objektų suradimas, supakavimas;
- c) Eismo įvykio vietos fotografavimas, filmavimas;
- d) Eismo įvykio vietos apžiūros protokolo pildymas;
- e) Schemų sudarymas;

- f) Objektų tyrimas eismo įvykio vietoje;
- g) kita (įrašykite).

5. Jūs eismo įvykio vietoje dirbate:

- a) Savarankiškai;
- b) Atliekate tik konkrečias, tyrėjo pavestas užduotis;
- c) Kita (įrašykite).

6. Jeigu atliekant eismo įvykio vietas, transporto priemonės ar kitų objektų apžiūrą nesutampa Jūsų ir tyrėjo nuomonės dėl veiksmo eigos, Jūs dirbate:

- a) Klausau tyrėjo nurodymų;
- b) Dirbu savo nuožiūra;
- c) Kita (įrašykite).

7. Jeigu tyrimo veiksmą atliekate savarankiškai ar Jums reikalinga tyrėjo pagalba:

- a) Reikalinga tik fizinė tyrėjo pagalba (palaikyti, paduoti, užrašyti ir pan.);
- b) Kartais reikia pasitarti;
- c) Kita (įrašykite).

8. Ar atliekate objektų tyrimą eismo įvykio vietoje:

- a) Taip;
- b) Ne;
- c) Kartais.

9. Jeigu atliekate objektų tyrimą eismo įvykio vietoje, tai kieno sprendimu:

- a) Savo iniciatyva;
- b) Tyrėjo nurodymu;
- c) Kita (įrašykite).

10. Kokių objektų tyrimą dažniausiai atliekate eismo įvykio vietoje:

- a) Įvykio vietas;
- b) Transporto priemonių;
- c) Kita (įrašykite).

11. Jeigu atliekate objektų tyrimą eismo įvykio vietoje, Jums patogiau išvadą įrašyti:

- a) Tyrimo veiksmo protokole;
- b) Atskiru dokumentu.

12. Jeigu neatliekate objektų tyrimo įvykio vietoje, tai dėl kokių priežasčių:

- a) Laiko stoka;
- b) Netinkamos oro sąlygos;
- c) Nėra techninių galimybių;
- d) Dėl objektų tyrimo sudėtingumo reikalinga speciali laboratorija bei įranga;

- e) Reikalingi objektai paimami, nėra skubos tyrimo atlikti eismo įvykio vietoje;
- f) Neturiu tam kompetencijos;
- g) Kita (įrašykite).

13. Kaip dažnai dalyvaujate mokymuose, kvalifikacijos kėlimo kursuose, susijusiuose su eismo įvykių tyrimu per metus:

- a) 1 kartą;
- b) 2-3 kartus;
- c) Nedalyvavau, nes mokymai neorganizuojami;
- d) Kita (įrašykite).

14. Jeigu dalyvavote mokymuose, kvalifikacijos kėlimo kursuose ar jie buvo naudingi:

- a) Taip, įgavau naudingų įgūdžių;
- b) Ne, pateikta informacija nenaudinga atliekant tiesiogines funkcijas;
- c) Ne, pateiktą informaciją žinojau;
- d) Kita (įrašykite).

15. Ar reikėjo dalyvauti transporto priemonės apžiūroje tolimesnėje tyrimo eigoje (ne įvykio vietoje):

- a) Reikėjo;
- b) Nereikėjo.

16. Jeigu reikėjo, ar jums užteko žinių apžiūrėti transporto priemonę po eismo įvykio:

- a) Žinių užteko, visi reikšmingi duomenys užfiksuoti, paimti;
- b) Žinių neužteko, reikėjo kviesti kitą specialistą;
- c) Kita (įrašykite).

17. Jeigu dalyvavote transporto priemonės apžiūroje (tolimesnėje tyrimo eigoje), kokioms funkcijoms atlikti:

- a) Transporto priemonės apžiūra;
- b) Transporto priemonės fotografavimas;
- c) Tyrimui reikšmingų objektų suradimas ir paėmimas;
- d) Pagalba formuluojant klausimus objektų tyrimui;
- e) Pagalba tyrėjui suprasti pateiktą išvadą;
- f) Kita (įrašykite).

18. Ar tyrėjai su Jumis konsultuojasi prieš atlikdami objektų apžiūras:

- a) Konsultuojasi prieš transporto priemonės apžiūrą;
- b) Konsultuojasi, tačiau negaliu padėti dėl žinių stokos;
- c) Konsultuojasi, tačiau pateikiami klausimai ne mano kompetencijų ribose;
- d) Nesikonsultuoja;

e) Kita (įrašykite).

19. Ar tyrėjai su Jumis konsultuojasi prieš atlikdami eksperimentą:

a) Visada konsultuojasi;

b) Kartais;

c) Konsultuoti neteko;

d) Neturiu kompetencijos konsultuoti dėl eksperimento atlikimo.

20. Ar dalyvavote atliekant eksperimentą:

a) Taip;

b) Ne.

21. Jeigu dalyvavote eksperimente, kokioms funkcijoms atlikti:

a) Filmavimas bei fotografavimas;

b) Įvykio vietos atkūrimas į panašias sąlygas;

c) Eksperimento eigos priežiūra ir kontroliavimas;

d) Eksperimento vietos apsauga;

e) Kiti pagalbiniai darbai (įrašykite).

22. Ar buvote pakviestas dalyvauti apklausoje:

a) Taip;

b) Ne.

23. Kaip dažnai tenka imti pavyzdžius lyginamajam tyrimui eismo įvykių tyrimuose per metus:

a) Neteko;

b) 1-3 kartus;

c) 4-5 kartus;

d) Daugiau nei 6 kartus.

24. Jei atsakėte, jog teko imti pavyzdžius lyginamajam tyrimui eismo įvykių tyrimuose, tai kokius dažniausiai:

a) Dažų ir lakų;

b) Kvapų;

c) Kita (įrašykite).

25. Ar tyrėjai su Jumis konsultuojasi kokią informaciją galima gauti iš konkretaus objekto tyrimo:

a) Nesikonsultuoja;

b) Konsultuojasi dėl... (įrašykite).

26. Ar tyrėjai su Jumis konsultuojasi dėl klausimų formulavimo objektų tyrimui:

a) Visada;

- b) Kartais;
- c) Nesikonsultuoja.

27. Su kokiais sunkumais dažniausiai susiduriate atlikdami objektų tyrimą:

- a) Su sunkumais nesusiduriu;
- b) Pateikiami ne visi tyrimui reikalingi duomenys;
- c) Pateikiami sugadinti, deformuoti ar kitaip paveikti objektai;
- d) Tyrėjų atliktų procesinių veiksmų protokolai neišsamūs, užfiksuoti ne visi reikšmingi duomenys;
- e) Darbo patirties stoka;
- f) Kita (įrašykite).

28. Jei atsakėte, jog „pateikiami ne visi tyrimui reikšmingi duomenys“, tai ko dažniausiai trūksta:

(Įrašykite) _____

29. Dažniausiai pasitaikančios klaidos tyrėjų paskirtose užduotyse atlikti objektų tyrimą:

- a) Klaidų nepasitaiko, užduodami aiškūs ir konkretūs klausimai;
- b) Užduodami klausimai, kuriems nereikia specialių žinių;
- c) Užduodami pertekliniai klausimai;
- d) Užduodami klausimai, esantys ne mano kompetencijų ribose;
- e) Kita (įrašykite)

30. Kiek laiko vidutiniškai trunka atlikti Jums paskirtą objektų tyrimą:

- a) Iki 1 savaitės;
- b) 1 - 2 savaitės;
- c) 2 – 4 savaitės;
- d) Nuo 1 mėn. iki 3 mėn.;
- e) Nuo 3 mėn. iki 6 mėn.;
- f) Daugiau nei 6 mėn.

31. Ar Jūsų pateiktos išvados visada aiškios tyrėjams:

- a) Paaiškinti neteko;
- b) Kartais tenka paaiškinti;
- c) Dažnai reikia paaiškinti;
- d) Kita (įrašykite).

32. Kas palengvintų Jūsų darbą atliekant objektų tyrimą:

- a) Jeigu tyrėjai dažniau kvieštų į eismo įvykio vietą pirminei informacijai surinkti;
- b) Mažesnis darbo krūvis;
- c) Aprūpinimas papildomomis techninėmis ir kitomis priemonėmis;

d) Kita (įrašykite).

33. Įrašykite, prašau, su kokiais sunkumais susiduriate dirbant su tyrėjais eismo įvykio vietoje, kokių turėtumėte pasiūlymų:
34. Įrašykite, prašau, kokia Jūsų nuomonė apie specialistų parengimą, kokių turėtumėte pasiūlymų:
35. Ar pritartumėte nuomonei, jog specialistus reikėtų pradėti rengti studijų metu (pvz.: įsteigiant studijų programą - teisė ir policijos veikla, specializacija: specialistas):
36. AČIŪ!

INTERVIU METU NAUDOTI KLAUSIMAI

1. Ar Jums tenka dalyvauti proceso veiksmuose tiriant eismo įvykius (eismo įvykio vietos apžiūra, transporto priemonių apžiūra ir kt.) bei atliekant kitus procesinius veiksmus (eksperimentas, apklausa)?
2. Kokioms funkcijoms atlikti dažniausiai būnate pakviestas vykdant eismo įvykio vietos, transporto priemonių apžiūrą? Kokioms funkcijoms atlikti dažniausiai būnate pakviestas vykdant eksperimentą, apklausas?
3. Ar tyrėjai prieš skirdami užduotis atlikti objektų tyrimą su Jumis konsultuojasi? Ar pateikiama medžiaga informatyvi ir kokybiška? Jeigu nekokybiška, ko dažniausiai trūksta?
4. Jeigu tyrėjų prašote papildomos medžiagos objektų tyrimams, per kiek laiko ji pateikiama? Ar pateikiama visa prašoma medžiaga? Jeigu ne, dėl kokių priežasčių?
5. Ar nekokybiškai, neišsamiai užfiksuoti duomenys eismo įvykio vietoje turi tiesioginį ryšį su atliekamų eismo įvykių tyrimų trukme bei pateikiamų išvadų skale?
6. Ar atliekant eismo įvykių objektų tyrimus matomas duomenų kokybės skirtumas, kai eismo įvykio vietos apžiūroje dalyvavo policijos įstaigoje dirbantis specialistas – kriminalistas ir šiam nedalyvavus? Ar Jūsų nuomone specialistų – kriminalistų kompetencija pakankama apžiūrint eismo įvykių vietas, transporto priemones? Jeigu manote, kad nepakankama, ko trūksta?

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2019-12-16

Kaunas

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas), Viešojo saugumo akademijos, Teisės ir policijos veiklos studijų programos studentas Tautvydas Gumauskas, patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas „Specialistas eismo įvykio tyrime: teorija ir praktika“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas)

(vardas, pavardė)